

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ
ВАДИМА ГЕТЬМАНА**

Факультет фінансів

Кафедра корпоративних фінансів і контролінгу

ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНА ПРОГРАМА	«Корпоративні фінанси»
Галузь знань	07 «Управління та адміністрування»
Спеціальність	072 «Фінанси, банківська справа та страхування»

Форма навчання: очна (денна)

КВАЛІФІКАЦІЙНА БАКАЛАВРСЬКА РОБОТА

**на тему «Управління оборотними активами ТОВ з П «Хенкель Баутехнік
(Україна)» »**

здобувача Усатюк Ольги Юріївни

Науковий керівник: доцент, к.е.н., професор
Куліш Г.П. _____

**Робота допущена до захисту перед екзаменаційною комісією з
атестації здобувачів вищої освіти (ЕК)**

Завідувач кафедри корпоративних фінансів і контролінгу:
доктор економічних наук,
професор Терещенко О.О. _____

Київ 2024

РЕФЕРАТ

Кваліфікаційна бакалаврська робота містить: 95 сторінок, 30 таблиць, 8 рисунків, список використаних джерел з 51 найменувань, 3 додатки.

«Управління оборотними активами ТОВ з П «Хенкель Баутехнік (Україна)»»

Об'єктом дослідження є система інструментів та важелів, що використовуються для формування та використання оборотних активів ТОВ з П «Хенкель Баутехнік (Україна)».

Предметом дослідження є фінансові відносини, які виникають в процесі управління оборотними активами підприємства.

Метою кваліфікаційної бакалаврської роботи є дослідження теоретичних засад та розробка методичних та практичних рекомендацій щодо удосконалення управління оборотними активами на підприємстві.

Завдання роботи:

- розглянути теоретичні аспекти поняття «оборотні активи», дослідити їх види, структуру та класифікацію;
- вивчити теоретичні засади розробки політики управління оборотними активами підприємства;
- проаналізувати методики оцінки ефективності управління оборотним капіталом, що включає фінансові показники та способи їх визначення;
- провести загальну оцінку стану та ефективності управління оборотними активами об'єкта дослідження;
- провести комплексний аналіз динаміки та структури оборотних активів, зокрема запасів, дебіторської заборгованості та грошових коштів;
- розрахувати та оцінити показники ліквідності і оборотності оборотних активів;
- виявити резерви та проблемні зони в управлінні оборотними активами;
- обґрунтувати планову потребу підприємства в оборотних активах;
- визначити джерела фінансування потреби підприємства в оборотних активах на плановий період;

- обґрунтувати шляхи підвищення ефективності управління оборотними коштами підприємства;
- оцінити очікуваний економічний ефект від впровадження рекомендацій.

За результатами дослідження сформульовані висновки та пропозиції щодо удосконалення політики управління оборотними активами на підприємстві та надані пропозиції щодо їх оптимізації для підвищення ефективності діяльності компанії.

Одержані результати можуть бути використані в поточній фінансовій діяльності ТОВ з П «Хенкель Баутехнік (Україна)», щоб прискорити оборотність оборотних активів, знизити їх розміри за рахунок часткового вивільнення та залучення в повторний оборот, що має сприяти підвищенню ефективності діяльності підприємства та збільшенню його конкурентноспроможності.

Рік виконання дипломної роботи – 2024 р.

Рік захисту роботи – 2024 р.

Ключові слова: оборотні активи, політика управління, управління дебіторською заборгованістю, оптимізація запасів, ліквідність, фінансування оборотного капіталу.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
Розділ 1. Теоретичні засади управління оборотними активами підприємства	8
1.1 Економічна сутність, склад та класифікація оборотних активів підприємств ...	8
1.2 Політика управління оборотними активами підприємства	22
1.3 Показники ефективності формування і використання оборотних активів	31
Розділ 2. Оцінка стану оборотних активів та управління ними на підприємстві ТОВ з іноземними інвестиціями «Хенкель Баутехнік (Україна)»	40
2.1 Аналіз складу і структури оборотних активів підприємства та джерел їх формування.....	40
2.2 Аналіз ефективності управління оборотними активами на підприємстві	45
2.3 Аналіз впливу оборотних активів на ліквідність та платоспроможність підприємства.....	60
Розділ 3. Шляхи удосконалення процесу управління оборотними активами на підприємстві ТОВ з П «Хенкель Баутехнік (Україна)»	67
3.1 Обґрунтування необхідності в оборотному капіталі на плановий період	67
3.2 Планування джерел фінансування оборотних активів на плановий період.....	73
3.3 Шляхи підвищення ефективності управління оборотними активами на підприємстві	77
ВИСНОВКИ.....	86
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	90
ДОДАТКИ	96

ВСТУП

Актуальність. Вдосконалення процесу управління оборотними активами підприємства є одним з головних факторів підвищення економічної ефективності підприємницької діяльності на теперішньому етапі розвитку економіки країн Західної Європи. В умовах мінливості ринкової інфраструктури, насичення споживчого ринку та росту конкуренції, управління оборотними активами відіграє важливу роль в повсякденній роботі фінансового менеджера, оскільки саме тут часто приховані основні фактори успіху і невдач усіх комерційних операцій виробничо-торговельної фірми. Ефективне використання оборотних активів підприємства та визначення їх оптимального розміру є пріоритетним завданням підприємства з огляду забезпечення безперервності операційного циклу виробничо-комерційної діяльності в умовах інфляції, поширення кризових явищ та зростання конкуренції.

Створення дієвої системи управління оборотними активами сприяє успішному виконанню виробничої програми підприємства, дотримання зобов'язань перед споживачами продукції та послуг, забезпечує стійкий фінансовий стан і підвищення конкурентноспроможності суб'єкта господарювання. Організація ефективного управління оборотними активами спрямована на максимізацію прибутку і зниженню витрат від ведення бізнесу. Для досягнення цієї мети необхідно розробити чітке, ефективне управління активами компанії та звернути увагу на управління оборотними активами. Доцільність та ефективність прийняття управлінських рішень впливають на ефективність всього підприємства, а саме на ліквідність компанії.

Ще одним завданням в управлінні оборотними активами є підтримання належного ступеню мобільності оборотних активів. Мобільність означає здатність активів переходити з однієї форми в іншу. Висока мобільність говорить про те, що компанія зможе змінити структуру активів протягом короткого періоду часу. Це поняття пов'язане з ліквідністю - швидкістю конвертації в грошові кошти без

втрати вартості. Однак, якщо показники ліквідності вимірюють здатність компанії відповідати за поточними зобов'язаннями (тобто вимірюють платоспроможність), то показник мобільності активів говорить про здатність компанії підлаштовуватися під зовнішній вплив ринку, проводити гнучку діяльність. Задля успішної діяльності підприємство має оперативно реагувати на зовнішні зміни, що підвищить стійкість та ефективність компанії на ринку.

Окрім вищезазначених, важливими напрямками оптимізації оборотних активів є ефективне управління дебіторською заборгованістю, оптимізація виробничих запасів та систем розрахунків, використання факторингу та інших методів фінансування.

Зважаючи на те, що оборотні активи включають і матеріальні, і грошові ресурси, саме від їх організації та ефективності використання залежить не тільки процес торговельно-виробничої діяльності, але й фінансова стабільність підприємства.

Викладені обставини визначили актуальність і вибір теми кваліфікаційної бакалаврської роботи.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Теоретичні та практичні аспекти проблемних питань контролінгу досліджували в своїх працях такі українські дослідники, як Дробішева О. О., Бровко Л. І., Кічук О., Колодзієв О., Кубецька О. М., Мулик Т. О., Новіченко Л. С., Тютюнник Я. В., Яременко Л. М. та інші, а також зарубіжні вчені – Mathews M., Nworie G., Nobanee H., Rasulova S. Kh, Abuzuyarova Zh. та інші.

Метою кваліфікаційної бакалаврської роботи є дослідження теоретичних засад та розробка методичних та практичних рекомендацій щодо удосконалення управління оборотними активами на підприємстві.

Відповідно до поставленої мети, в роботі вирішуються такі **завдання**:

- розглянути теоретичні аспекти поняття «оборотні активи», дослідити їх види, структуру та класифікацію;

- вивчити теоретичні засади розробки політики управління оборотними активами підприємства;
- проаналізувати методики оцінки ефективності управління оборотним капіталом, що включає фінансові показники та способи їх визначення;
- провести загальну оцінку стану та ефективності управління оборотними активами об'єкта дослідження;
- провести комплексний аналіз динаміки та структури оборотних активів, зокрема запасів, дебіторської заборгованості та грошових коштів;
- розрахувати та оцінити показники ліквідності і оборотності оборотних активів;
- виявити резерви та проблемні зони в управлінні оборотними активами;
- обґрунтувати планову потребу підприємства в оборотних активах;
- визначити джерела фінансування потреби підприємства в оборотних активах на плановий період;
- обґрунтувати шляхи підвищення ефективності управління оборотними коштами підприємства;
- оцінити очікуваний економічний ефект від впровадження рекомендацій.

Об'єктом дослідження є система інструментів та важелів, що використовуються для формування та використання оборотних активів підприємства. Конкретніше, досліджуватися буде виробничо-торгівельне підприємство ТОВ з П «Хенкель Баутехнік (Україна)». Хенкель Баутехнік входить до концерну «Henkel Konzern» (м. Дюссельдорф, ФРН).

Предметом дослідження є фінансові відносини, які виникають в процесі управління оборотними активами підприємства. Зокрема, на прикладі підприємства-об'єкта дослідження.

Методичну базу дослідження становлять комплекс методів, що поділяються на групи методів аналізу бухгалтерської звітності, групу методів математичної статистики та групу спеціальних методів. До групи, де проводиться

аналіз бухгалтерської звітності належать горизонтальний аналіз — дослідження динаміки показників бухгалтерської звітності за певний період та вертикальний аналіз — вивчення структури показників бухгалтерської звітності, їх співвідношення та питомої ваги.

До групи методів математичної статистики відносять: збір і угруповання статистичних даних (формування інформаційної бази для дослідження); проведення аналізу рядів динаміки (вивчення закономірностей зміни показників у часі); розрахунок коефіцієнтів, індексів, середніх величин, варіацій тощо.

Методи планування оборотних активів: розроблення оптимальної структури та обсягу оборотних активів та методи оцінки поточних фінансових потреб: полягають у визначенні потрібного обсягу грошових коштів, а також інших оборотних активів, які можуть забезпечити безперебійну діяльність підприємства складають групу спеціальних методів.

Практичне значення роботи. Результати кваліфікаційного бакалаврського дослідження можуть бути використані в поточній фінансовій діяльності підприємства, щоб прискорити оборотність оборотних активів, знизити їх розміри за рахунок часткового вивільнення та залучення в повторний оборот, що має сприяти підвищенню ефективності діяльності підприємства.

Інформаційна база дослідження — законодавчі акти та нормативноправові документи України, монографічні дослідження, наукові статті вітчизняних та зарубіжних науковців і практиків, матеріали наукових і науково-практичних конференцій, навчальна література, фінансова звітність підприємства.

Структура кваліфікаційної бакалаврської роботи включає вступ, три розділи, кожен з яких поділяється на підрозділи, висновки, список використаних джерел і додатки.

Перший розділ присвячений теоретичним основам управління оборотними активами підприємства. Тут розглянуто економічну сутність, склад і класифікація оборотних активів, охоплюється політика управління оборотними активами. Також

проаналізовано показники ефективності формування та використання оборотних активів, що дозволяє оцінити ефективність їх управління.

Другий розділ аналізує ефективність управління оборотними активами на прикладі ТОВ з П «Хенкель Баутехнік (Україна)». Для цього здійснено аналіз складу і структури оборотних активів компанії та джерел їх формування, досліджено ефективність управління поточними активами за допомогою фінансових показників і аналізовано вплив оборотних активів на ліквідність та платоспроможність підприємства.

Третій розділ зосереджений на вдосконаленні управління оборотними активами ТОВ з П «Хенкель Баутехнік (Україна)». Для цього було обґрунтовано необхідність в оборотному капіталі на плановий період і здійснено планування джерел фінансування оборотних активів, враховуючи практику нормування. В кінці надано рекомендації щодо підвищення ефективності використання поточних активів досліджуваного підприємства.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ УПРАВЛІННЯ ОБОРОТНИМИ АКТИВАМИ ПІДПРИЄМСТВА

1.1 Економічна сутність, склад та класифікація оборотних активів підприємств

За характером участі активів у господарському процесі та з точки зору їх оборотності активи в основному поділяються на два види: оборотні активи та необоротні активи.

Метьюз М. Р. та Перера М. Х. Б. розглядають історію поділу активів на оборотні та необоротні. Автори зазначають, що поділ активів на основні та оборотні увійшов в бухгалтерську практику в економічній сфері у кінці XIX – початок XX ст.[1]. Загальну інформацію щодо визначення економістами категорії «оборотні активи» наведено в табл. 1.1.

Таблиця 1.1 – Визначення сутності категорії «оборотні активи» вченими-економістами

Автори	Визначення
1	2
Ковальчук І. В. [2, с. 203]	Оборотні активи — це сукупність майнових цінностей підприємства, а також виробничих засобів, які обслуговують поточний господарський процес і повністю споживаються протягом операційного (виробничого) циклу.
Дробишева О. О. [3, с. 21]	Оборотний фонд — це та частина виробничих фондів, яка існує у вигляді певних предметів праці, елементи яких повністю споживаються в кожному виробничому циклі, змінюючи або повністю втрачаючи свою натуральну форму і переносячи всю свою вартість на вартість виробленої продукції.
Янковська В. В. [4, с. 348]	Оборотні активи — це сукупність майнових цінностей, які повністю споживаються підприємством у межах операційного (виробничо-ділового) циклу для обслуговування поточних економічних процесів.
О.П. Панадій [5]	Оборотні активи, як і засоби праці та робоча сила, є однією з основних складових продуктивності, що впливає на виробництво і розподіл суспільно необхідної продукції на рівні кожного конкретного підприємства і на рівні економіки в цілому.

Продовження таблиці 1.1

1	2
Грабова Н. М. [6, с. 71]	Оборотні активи – це грошові кошти та їх еквіваленти, які можна використовувати необмежену кількість разів, а також інші активи, призначені для реалізації або споживання протягом операційного циклу, чи протягом 12 місяців з дати балансу.
Білик М. Д. [7, с. 161]	Оборотні активи – це грошові ресурси або група мобільних активів підприємства, які безпосередньо обслуговують операційну діяльність підприємства і мають період використання до одного року. Оборотної активи повинні забезпечувати платоспроможність підприємства за поточними фінансовими зобов'язаннями, оскільки мають високий рівень ліквідності.
Rasulova S. Kh [8, с. 26]	Поточні активи – це аванси, перетворені в поточні виробничі активи суб'єкта господарювання, які повністю погашаються грошовими коштами після кожного виробничого циклу для забезпечення безперервної діяльності.
Abuzyarova Zh. [9, с. 3]	Оборотні кошти являють собою вартість, авансовану в грошовій формі на систематичне формування і використання оборотних фондів і фондів обігу в мінімально необхідному розмірі для забезпечення виконання підприємством виробничої програми і своєчасності розрахунків.

Джерело: побудовано автором на основі [2-9]

Вважається, що однією з головних переваг поділу активів на основні та оборотні є те, що на цій основі можна оцінити ліквідність суб'єкта господарювання[1]. Однак економісти розходяться, щодо точного визначення оборотних активів.

З іншого боку, деякі нормативні акти підкреслюють основні характеристики активу як джерела майбутнього доходу. Наприклад, у НП(С)БО зазначено, що активом може бути будь-який майбутній дохід, виражений у грошовій формі, або дохід, який можна конвертувати в грошові кошти. Згідно з їх визначенням, активи повинні відображатися як статті у фінансовій звітності, лише якщо:

- інформація про них є важливою;
- оцінка статей може бути достовірно визначена [10].

Оборотні активи являють собою сукупність майнових цінностей підприємства, які обслуговують поточний господарський процес і повністю споживаються в рамках виробничого циклу [11, с. 105].

У складі оборотних активів компанії виділяють такі елементи:

- виробничі запаси сировини та напівфабрикатів;

- обсяг незавершеного виробництва;
- запаси готової продукції для реалізації;
- товари для продажу;
- векселі, одержані від покупців;
- поточну дебіторську заборгованість (за товари, роботи, послуги; за розрахунками з бюджетом, за виданими авансами, з нарахованих доходів, з внутрішніх розрахунків, інші види заборгованості);
- поточні фінансові інвестиції;
- грошові кошти та їх еквіваленти в національній та іноземній валюті;
- витрати майбутніх періодів;
- інші оборотні активи [12, с. 66].

Існує два методи визначення оборотних активів.

Метод бухгалтерського обліку (згідно з НП(С)БО) визначає оборотні активи як необмежені кошти та її еквіваленти та інші активи, що призначені для продажу або використання протягом операційного циклу або протягом дванадцяти місяців з дати балансу [10].

За економічним підходом оборотні активи визначаються як сукупність матеріальних і грошових коштів, що використовуються підприємством протягом періоду але не більше одного року, для забезпечення запланованого виконання процесу господарської, фінансової та інвестиційної діяльності з урахуванням здатності системи поєднувати власні можливості та комплекс факторів зовнішнього середовища для запобігання можливим ризикам і створення передумов для її подальшої ефективної діяльності [13, с. 17].

Основна відмінність офіційного тлумачення оборотних активів (за НП(С)БО) від визначення зарубіжних вчених полягає в тому, що в НП(С)БО чітко прописаний норматив часу для оборотних активів: операційний цикл або 12 місяців. Зарубіжні вчені підкреслюють, що оборотні активи повністю окупаються грошовими коштами після кожного виробничого циклу. Крім того, НП(С)БО не визначає оборотні активи як певну суму попередньо оплачених витрат у поточній

діяльності підприємства, а відносить їх до інструментів обслуговування операційного циклу.

З іншого боку, за економічними методами оборотні активи можна визначити як сукупність грошових коштів і матеріальних активів, які змінюють свою матеріальну і матеріально-речовинну форму в процесі господарської діяльності, забезпечують безперервну діяльність промислового підприємства і призначені для реалізації або використанню протягом операційного циклу чи протягом дванадцяти місяців з дати балансу [14, с. 67].

Оборотні фонди — це матеріальні ресурси підприємства. Вони стосуються частки виробничих фондів, які повністю споживаються в кожному виробничому циклі, змінюючи свою початкову форму, масштаб і характер, і перетворюючи свою вартість на вартість повністю створеної продукції. Одна частина міститься в продукті і формує його матеріальний склад, інша частина бере участь у процесі виробництва.

Фондами обігу є та частина виробничих засобів, яка не бере участі у виробничому циклі, але попередньо оплачена підприємством для створення засобів оборотних фондів: матеріали, сировина, деталі, паливо тощо. Іншими словами, фонди обігу – це всі засоби у грошовій або безготівковій формі, які можуть бути в будь-який час законодавчо конвертовані у вільні кошти підприємства [15, с. 18]. До фондів обігу відносяться: готову продукцію, грошові кошти й грошові кошти в розрахунках.

Безперервний рух виробничих фондів й фондів обігу забезпечує безперебійний кругообіг коштів. Цикл фондів бере початок з авансування вартості у формі грошей для придбання сировини, матеріалів, палива та інших засобів виробництва, що втілює в себе перша стадія кругообігу. У результаті гроші набувають форми виробничого запасу, що втілює їх перехід зі сфери обігу у сферу виробництва. При цьому вартість не втрачається, а просувається, оскільки після завершення кругообігу вона повертається. Після цього сировина зберігається певний час на складі.

Друга стадія циклу відбувається в процесі виробництва, де праця виробляє продуктивне споживання засобів виробництва, створюючи нові продукти, які несуть перенесену та новостворену вартість. Авансована вартість знову змінює свою форму - від продуктивної вартості до вартості товару. Готова продукція деякий час, не знаходячи свого покупця, зберігається на складі.

Третя стадія кругообігу включає реалізацію готової продукції (роботи, послуги) і надходження коштів. На цих етапах оборотні активи знову переміщуються зі сфери виробництва у сферу обігу. Відновлюється перерваний товарообіг і вартість з товарної форми змінюється на грошову. Різниця між сумою, витраченою на виробництво та реалізацію продукції (робіт, послуг) і сумою, отриманою від продажу готової продукції (робіт, послуг), є грошовими накопиченнями бізнесу. Одночасно з продажем продукції зменшуються запаси підприємства і збільшується собівартість реалізованої продукції.

Після завершення одного кругообігу поточні активи переходять у новий. Безперервний рух оборотних активів є основою безперебійного процесу виробництва та обігу.

Після надходження готової продукції у сферу обіг і надалі її реалізації, її вартість відображається в грошовій формі. Тому для ефективної діяльності підприємства, окрім оборотних виробничих фондів, необхідні також засоби, що обслуговують сферу обігу, а саме — фонди обігу. До них відносяться готова, але нереалізована продукція, а також кошти, які необхідні щоб придбати матеріали, виплатити заробітню плату, виконати фінансові зобов'язання перед постачальниками та фінансовими органами, тощо.

В зарубіжній практиці особливу увагу приділяють робочому капіталу. Робочий капітал охоплює всі позиції балансу (окрім довгострокових активів), які безпосередньо пов'язані з поточною операційною діяльністю. Розрізняють декілька видів робочого капіталу:

- Робочий капітал-брутто (gross working capital) – вкладення в оборотні активи;

- Чистий робочий капітал (Net Working Capital) показує суму перевищення поточних активів над поточними зобов'язаннями;
- Постійний робочий капітал – мінімально необхідний обсяг вкладень в оборотні активи для забезпечення безперервного здійснення діяльності компанією;
- Змінний робочий капітал – додатковий робочий капітал, що формується як відповідь на зміну цін, обсягів виробництва тощо.

Оптимізація робочого капіталу може допомогти забезпечувати та підтримувати фінансову ліквідність, а також сприяти зростанню та фінансовій стабільності підприємства.

Робочий капітал включає в себе запаси (виробничі запаси та запаси готової продукції), незавершене виробництво, дебіторську заборгованість, грошові кошти в обсязі, необхідному для забезпечення операційної діяльності та кредиторську заборгованість. Зміна робочого капіталу показує суму інвестицій чи дезінвестицій підприємства в операційну діяльність.

Правильне управління робочим капіталом сприяє зниженню обсягів замороженого капіталу, вивільнення капіталу для вкладень в оновлення основних засобів, забезпечує ліквідність, знижує потреби у борговому капіталі та підвищує рентабельність.

Існують декілька підходів до управління робочим капіталом:

1. Агресивний підхід до управління робочим капіталом передбачає формування мінімальних обсягів виробничих запасів, дебіторської заборгованості та залишків готівки за заданого рівня продажів. Така політика сприятиме зростанню прибутковості, оскільки знижуються витрати на обслуговування робочого капіталу, проте зростатимуть ризики діяльності через відсутність запасу міцності при форс-мажорних обставинах. Цей метод характеризується низькою ліквідністю, оскільки має мінімальні обсяги готівки, запасів та високими рентабельністю та ступенем ризику.

2. Консервативний підхід передбачає формування значних обсягів залишків готівки, запасів, резервування коштів у поточних фінансових інвестицій,

надання м'яких умов для дебіторів. Така політика значно скорочує ризики діяльності, проте негативно відбивається на прибутковості. Має повністю протилежні характеристики від агресивного підходу, характеризується високою ліквідністю та низькими рентабельністю та ризикованістю.

3. Помірний (компромісний) підхід поєднує у собі риси попередніх залежно від поточної ситуації і має середні значення ліквідності, рентабельності та ризикованості.

Чистий робочий капітал (NWC) є мірою ліквідності підприємства (ліквідність 3 ступеня), оскільки показує рівень перевищення довгострокових джерел фінансування над довгостроковими активами. Позитивний NWC показує, яку частину поточних активів профінансовано за рахунок довгострокового капіталу. Від'ємний NWC показує, яку частину довгострокових активів, профінансовано за рахунок поточних зобов'язань.

Ефективним управлінням робочого капіталу є вірний розрахунок потреби у оборотних коштах. Її розраховують як добуток норми оборотних коштів у днях (кількість днів, на які кошти заморожуються в окремі елементи оборотних активів) та одноденних витрат. Наприклад, при недостатній кількості запасів у підприємства відбувається збільшення строків виконання замовлень, збільшення витрат на логістику та створюються ризики невиконання замовлень. Однак при надмірному об'ємі запасів відбувається їх псування/старіння, збільшуються витрати на зберігання та відбувається вимивання оборотних коштів. Тому для підприємства досить важливо знайти оптимальний об'єм запасів. Для цього підприємство може використовувати такі інструменти оптимізації управління запасами:

- АВС-аналіз – ранжування асортименту продукції за різними параметрами. Товари групи А – основні товари, що приносять 50% доходу; група В – «середні» за важливістю товари, що приносять 30% доходу; група С – «проблемні» товари, приносять 20% доходу;

- XYZ-аналіз – ранжування асотриметну за ступенем коливання попиту. Товари групи X – попит на товари стабільний, товари групи Y – попит загалом стабільний з незначними коливаннями, товари групи Z – значне коливання попиту на товари;
- JIT (just-in-time) – політика управління запасами: головна мета – максимально скоротити час зберігання запасів до їх використання у виробництві; вимагає значного рівня довіри до постачальника (факт виконання замовлення, кількість та якість); вимагає чіткого виробничого плану.

Ще одним ефективним інструментом управління робочим капіталом є дебіторська заборгованість. З моменту реалізації виробничі запаси трансформуються в дебіторську заборгованість за товари, роботи, послуги (якщо кошти не надійшли на підприємство) або в грошові кошти та їх еквіваленти. У дебіторській заборгованості заморожуються витрати на виробництво реалізованої продукції, витрати на збут, адміністративні витрати та прибуток. При недостатній кількості дебіторської заборгованості у підприємства відбувається зниження середньої вартості замовлення та об'ємів продажів, втрата гнучкості у відносинах з клієнтами. Однак при надмірному об'ємі дебіторської заборгованості відбувається зростання фінансового циклу, зростання проблемної заборгованості та відбувається вимивання оборотних коштів.

Існують політика управління дебіторською заборгованістю (кредитна політика підприємства), яка спрямована на розширення обсягу реалізації продукції та полягає в оптимізації загального розміру цієї заборгованості та забезпеченні своєчасної її інкасації. Складовими кредитної політики є період кредитування (відстрочка платежу); знижки за швидкість платежу (включає в себе саму знижку та період, протягом якого вона діє); стандарти кредитування (визначення мінімального рівня фінансової стійкості контрагента як умови надання кредиту; низькі стандарти збільшують обсяги реалізації, але і сумнівні борги); політика інкасації дебіторської заборгованості (агресивна політика пришвидшує надходження грошових коштів, проте сприяє втраті частини клієнтів).

Обсяг дебіторської заборгованості у значній мірі залежить від кредитної політики підприємства, яку воно реалізує у відношення своїх партнерів. Послаблення стандартів кредитоспроможності призводить до збільшення обсягів реалізації, однак при цьому збільшується обсяг дебіторської заборгованості та витрати, пов'язані з її обслуговуванням. Збільшуються ризики отримання збитків у результаті неповернення заборгованості. Виникає конфлікт інтересів між маркетингом та фінансами. Вирішення конфлікту лежить у площині узгодження політики управління дебіторською заборгованістю та політикою у сфері продаж. Додатковий прибуток, який виникає у результаті ліберальної кредитної політики підприємства має перевищувати витрати на дебіторську заборгованість, тобто витрати на капітал, який інвестується в додаткову дебіторську заборгованість. Додаткова дебіторська заборгованість є результатом збільшення обсягів реалізації та збільшення строків кредитування споживачів (відстрочки платежів за відвантаженою продукцією).

Ефективно реалізувати процес управління оборотними активами неможливо без аналізу структурних характеристик оборотних активів, які допомагають зрозуміти, в яких циклах господарської діяльності потрібно забезпечити ефективніше використання оборотних активів. Потрібно проводити детальний аналіз не лише стандартизованих статей оборотних активів, а й частки їх, яка відноситься до фондів обігу [16, с. 7]. Основним призначенням фондів обігу є ресурсне забезпечення процесу обігу.

Питома вага кожної складової оборотних активів до їх загальної вартості відображає структуру оборотних активів. Їх структура в різних галузях економіки визначається рівнем технології виробництва, ступенем спеціалізації, тривалістю циклу, складом споживаних матеріалів і географічним розташуванням по відношенню до постачальників.

Склад оборотних активів характеризують сукупністю елементів, що утворюють оборотні виробничі фонди та фонди обігу, тобто їх виділення на окремі елементи.

Під структурою оборотних активів розуміється співвідношення окремих елементів оборотних виробничих фондів і фондів обігу, яке показує питому вагу кожного елемента в загальній сумі оборотних активів.

Основну частину оборотних виробничих фондів складають предмети праці – сировина, основні і допоміжні матеріали, покупні напівфабрикати, пальне і паливо, тара і тарні матеріали. Крім того, до складу оборотних виробничих фондів входять також такі знаряддя праці - інструменти, спеціальне обладнання, змінне обладнання, інвентар, запасні частини для поточного ремонту, спецодяг і взуття. Ці знаряддя мають термін корисного використання менше року або мають обмеження щодо вартості. Граничні величини вартості коштів в обігу регулярно змінюються і це пов'язано з переоцінкою основних фондів і періодом їх придбання.

Перераховані предмети та знаряддя праці складають групу оборотних виробничих фондів – виробничий запаси. Крім цього, в оборотні виробничі фонди також включають незавершене виробництво та витрати майбутніх періодів.

Основним призначенням коштів, авансованих в оборотні виробничі фонди є забезпечення безперервного та ритмічного виробничого процесу.

Оборотні активи мають такі позитивні характеристики:

а) високий ступінь структурної трансформації, щоб легко переходити від одного виду до іншого при регулюванні потоків товарів і грошових коштів в операційному процесі;

б) більша адаптивність до змін умов товарного та фінансового ринку – вони чутливі до змін у процесі диверсифікованості операційної діяльності підприємства;

в) висока ліквідність; значну її частину можна конвертувати в грошові активи, необхідні для поточного обслуговування операційної діяльності в нових її варіаціях;

г) простота в управлінні; основні управлінські рішення, пов'язані з оборотом, виконуються протягом короткого періоду часу.

Однак вони також мають певні недоліки:

а) деякі поточні активи у грошовій формі та дебіторської заборгованості схильні до втрат реальної вартості під час процесу інфляції;

б) тимчасово вільні активи фактично не генерують доходу (за винятком вільних грошових активів, які можуть бути використані для короткострокових фінансових інвестицій) Крім того, надлишкові запаси товарів і матеріалів не тільки не генерують прибутку, але також призводять до додаткових операційних витрат на їх зберігання;

в) постійно піддаються втратам у зв'язку із природним збитком запаси оборотних товарно-матеріальних цінностей у всіх їх формах;

г) значна частина оборотних активів піддається ризику втрати через несумлінну поведінку ділових партнерів (і іноді власного персоналу).

Цілеспрямоване використання оборотних активів підприємства зумовлює необхідність їх класифікації (рис. 1.1).

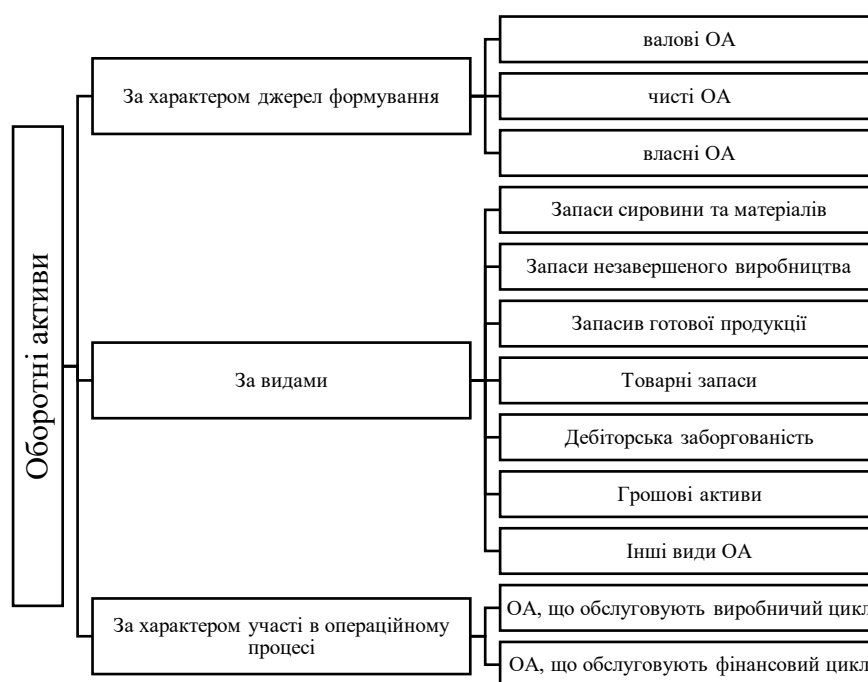

Рисунок 1.1 – Класифікація оборотних активів підприємства

Джерело: побудовано автором на основі [17]

З точки зору фінансового менеджменту ця класифікація оборотних активів базується на наступних основних характеристиках [17, с. 323-327]:

1. За характером фінансових джерел формування розрізняють валові, чисті й власні оборотні активи.

Валові оборотні активи (або оборотні засоби в цілому) характеризують їх загальну суму, сформовану за рахунок власного та позикового капіталу. У балансі підприємства вони відображаються, як сума другого та третього розділу його активу.

а) Чисті оборотні активи (або чистий робочий капітал) — це частина активів, яка формується за рахунок власного капіталу та довгострокового позикового капіталу.

Суму чистих оборотних активів розраховують за формулою 1.1:

$$\text{ЧОА} = \text{ОА} - \text{КФЗ}, \quad (1.1)$$

де ЧОА – сума чистих оборотних активів підприємства; ОА – сума валових оборотних активів підприємства; КФЗ – короткострокові поточні фінансові зобов'язання підприємства.

Робочий капітал – це вартість поточних активів і поточних зобов'язань. Поточні активи включають готівку, дебіторську заборгованість, сировину, незавершене виробництво та запаси готової продукції, тоді як поточні зобов'язання включають кредиторську заборгованість, векселі та нарахування. Багато фінансових керівників зосереджуються на управлінні цими окремими компонентами оборотного капіталу, щоб підвищити загальну ефективність [18, с. 3].

в) Власні оборотні активи (або власні оборотні засоби) — частина оборотних активів, сформована за рахунок власного капіталу підприємства.

Суму власних оборотних активів підприємства розраховують за формулою 1.2:

$$\text{ВОА} = \text{ОА} - \text{ДЗК} - \text{КФЗ}, \quad (1.2)$$

де ВОА – сума власних оборотних активів підприємства, ОА – сума валових оборотних активів підприємства; ДЗК – довгостроковий позиковий капітал, інвестований в оборотні активи підприємства; КФЗ – короткострокові (поточні) фінансові зобов'язання підприємства.

Якщо компанія не використовує довгостроковий позиковий капітал для фінансування оборотних активів, то сума власних активів і чистих оборотних активів буде однаковою.

2. Види оборотних активів. За цією ознакою в практиці фінансового менеджменту його класифікують наступним чином:

а) Запаси сировини, матеріалів і напівфабрикатів. Такі оборотні активи являють собою вхідні матеріальні потоки у вигляді запасів для забезпечення виробничої діяльності підприємства.

б) Запаси незавершеного виробництва. Цей вид оборотних активів характеризує його вхідний матеріальний потік у вигляді запасів продукції, яка пройшла певні стадії виробничого процесу, але ще не визнана готовою продукцією для продажу.

в) Запаси готової продукції. Цей вид оборотних активів характеризує поточний обсяг вихідних матеріальних їх потоків у формі запасів зробленої продукції, призначеної до реалізації. У практиці управління фінансами до таких оборотних активів іноді додають суму незавершеного виробництва (оцінюється коефіцієнт завершеності за окремими видами продукції в цілому).

г) Товарні запаси. Цей вид оборотних активів характеризує поточний обсяг вихідних матеріальних потоків у вигляді запасів товарів, які реалізуються.

д) Дебіторська заборгованість. Описує суму заборгованості на користь підприємства у вигляді фінансових зобов'язань юридичних і фізичних осіб оплатити товари, роботи, послуги, аванси тощо.

е) Грошові активи. У практиці фінансового менеджменту до них відносять не тільки залишки грошових коштів у національній і іноземній валюті (в усіх їх формах), але й суму короткострокових фінансових вкладень, які розглядаються як форма інвестиційного використання тимчасово вільного залишку грошових активів (так звані «спекулятивні залишки грошових коштів»).

ж) Інші види оборотних активів. До них належать оборотні активи, що не включені до складу вищерозглянутих видів, якщо вони відображаються у загальній їх сумі (витрати майбутніх періодів і т. п.).

3. Характер участі в оперативному процесі. Усі керівники чи керуючі виробничих/торгівельних підприємств (чи інших суб'єктів підприємницької діяльності) постійно шукають способи більш ефективного використання оборотних активів. Спосіб підвищити ефективність використання оборотних активів пов'язаний з тим, на якій стадії використовуються оборотні активи [19, с. 162]. За цією ознакою, оборотні активи диференціюються таким чином:

а) Оборотні активи, які обслуговують виробничий цикл підприємства (обсяг незавершеного виробництва, запаси готової продукції; запаси сировини, матеріалів і напівфабрикатів);

б) Оборотні активи, які обслуговують фінансовий (грошовий) цикл підприємства (дебіторська заборгованість та ін.).

Метою оборотних активів підприємства є забезпечення їх безперервного потоку на всіх етапах кругообігу, щоб задовольняти потреби виробництва в грошових і матеріальних ресурсах, забезпечувати своєчасність і повноту розрахунків, підвищувати ефективність використання оборотних активів.

Усі джерела фінансування оборотних активів поділяються на власні, позикові й залучені.

Власні кошти грають головну роль в організації кругообігу фондів, оскільки бізнес повинен мати певну майнову та операційну самостійність для ведення прибуткового бізнесу та відповідальності за прийняті рішення.

З метою зниження загальної потреби підприємств в оборотних активах та стимулювання їх ефективного використання доцільно залучати позикові кошти.

Позикові грошові кошти – це переважно короткострокові банківські кредити, які використовуються для задоволення тимчасових додаткових потреб у оборотних активах.

Щоб проаналізувати джерела фінансування нерухомості, потрібно виходити з того, що згідно зі стандартами фінансової стабільності ідеальна частка власного капіталу має бути вище 50%. Слід також враховувати, що довгострокові зобов'язання є менш ризикованим джерелом фінансування, ніж короткостроковий позиковий капітал [12, с. 69].

Основними напрямками залучення кредитів для формування оборотних активів є:

- кредитування сезонних запасів сировини, матеріалів і витрат, пов'язаних із сезонним виробничими процесами;
- тимчасове заповнення дефіциту власних оборотних активів;
- проведення розрахунків і опосередкування платіжного обороту.

Кредиторська заборгованість є одним із джерел незапланованих позик, які формують оборотні активи. Його існування означає участь в обороті підприємства грошових коштів інших підприємств і організацій. Частина кредиторської заборгованості є закономірною, оскільки виникає за з чинного порядку розрахунків. Але кредиторська заборгованість може виникнути і через порушення платіжної дисципліни.

Також варто наголосити на інших джерелах формування оборотних активів, до яких належать грошові кошти підприємства, які тимчасово не використовуються за цільовим призначенням (фонди, резерви, тощо).

1.2 Політика управління оборотними активами підприємств

Управління поточними активами є ключовим елементом корпоративного стратегічного планування, оскільки воно визначає фінансову стабільність і ліквідність бізнесу. Однією з головних проблем є нестабільність зовнішнього середовища. Економічні, політичні та технологічні зміни значно впливають на

споживчі тенденції, що призводить до дисбалансу в управлінні оборотними активами. Іншою істотною проблемою є недостатнє використання сучасних інструментів і методик управління оборотними активами. Багато компаній досі дотримуються застарілих методів і підходів, що призводить до неефективного використання ресурсів і втрати конкурентної переваги. У сучасному бізнес-середовищі важливо впроваджувати інноваційні рішення у сфері фінансового менеджменту для забезпечення більш точного прогнозування та ефективного управління оборотним капіталом.

Велика кількість фінансових ресурсів, вкладених в оборотні активи, велика різноманітність їх видів та конкретних різновидів, прискорення оборотності капіталу, гарантія постійної платоспроможності та багато інших умов визначають складність завдань управління фінансами, пов'язаних з управлінням оборотними активами. Комплекс цих завдань і механізми їх реалізації відображаються в існуючій на підприємстві політиці управління активами.

Частиною загальної фінансової стратегії підприємства є політика управління оборотними активами підприємства. Вона полягає у формуванні потрібного обсягу та складу поточних активів та покращенні структури джерел фінансування. Впровадження вказаної політики має забезпечити довгострокову виробничу та ефективну фінансову діяльність підприємства. Ефективне управління оборотними активами базується на виборі та реалізації конкретної фінансової політики [20, с. 232-233].

Сформульована цільова настанова має стратегічний характер. Підтримка оборотного капіталу в розмірі, що оптимізує управління поточною діяльністю є не менш важливою. Із цього погляду найважливішою фінансово-господарською характеристикою підприємства є його ліквідність, тобто здатність своєчасно гасити короткострокову кредиторську заборгованість. Для будь-якого бізнесу належна ліквідність є однією з найважливіших ознак стабільної господарської діяльності. Втрата ліквідності не тільки призводить до додаткових витрат, а й до періодичних зупинок у виробничому процесі.

Ефективне управління оборотними активами передбачає забезпечення безперебійної роботи, мінімізацію витрат, прискорення оборотності та збільшення рентабельності оборотних активів. У свою чергу, ефективне управління веде до збільшення обсягів реалізації, зниження витрат та збільшення прибутку.

Коли рівень поточних активів низький, то виробнича діяльність не підтримується належним чином, і через це можливі втрати ліквідності, періодичні збої в роботі та низькі прибутки. Прибуток максимізується, коли оборотні активи досягають певного оптимального рівня. Подальше збільшення обсягу оборотних коштів призведе до тимчасово вільних, не задіяних поточних активів у розпорядженні підприємства та надмірних витрат фінансування, що в свою чергу призведе до зниження прибутку.

Підсумовуючи, можна зробити висновки, що стратегія та тактика управління оборотними активами повинна мати компроміс між ризиком втрати ліквідності та ефективністю роботи. Це зводиться до вирішення двох важливих завдань:

1. Забезпечити платоспроможність. Ця умова не існує, якщо підприємство не в змозі оплачувати свої рахунки, виконувати свої зобов'язання та може оголосити про банкрутство. Підприємства з недостатнім рівнем оборотних активів можуть опинитися у зоні ризику неплатоспроможності.

Основними методами забезпечення платоспроможності є збалансованість активів і пасивів підприємства, ефективне управління дебіторською та кредиторською заборгованістю, узгодження планів виробництва та реалізації продукції з урахуванням галузевих особливостей діяльності підприємства та міжнародного досвіду [21, с. 9].

2. Забезпечення прийнятної обсягу, структури та рентабельності активів. Відомо, що різний рівень різних поточних активів по-різному впливає на прибуток. Наприклад, високий рівень виробничо-матеріальних запасів вимагатиме відповідних великих поточних витрат, тоді як різноманітність готової продукції може допомогти збільшити майбутні обсяги реалізації та дохід. Кожне рішення,

пов'язане з визначенням рівня фінансування, дебіторської заборгованості та виробничих запасів, слід розглядати з точки зору рентабельності таких активів і оптимальної структури оборотних коштів [22, с. 4].

Ризик втрати ліквідності або зниження ефективності, обумовлений обсягом і структурою оборотних активів, потенційно несе в собі такі явища:

1) Недостатність коштів. Підприємство повинно мати кошти для ведення поточної діяльності, на випадок непередбачених витрат та на випадок імовірних ефективних капіталовкладень. Недостача коштів у потрібний момент створює ризик зриву виробничого процесу, можливого дефолту або можливої втрати додаткового прибутку.

2) Недостатність власних кредитних можливостей. Цей ризик пов'язаний з тим, що при продажу товару в кредит покупець може розрахуватися протягом кількох днів або навіть місяців, через це у підприємства виникає дебіторська заборгованість. З точки зору фінансового менеджменту, дебіторська заборгованість має подвійне трактування. З одного боку, «нормальне» зростання дебіторської заборгованості свідчить про збільшення потенційного доходу та збільшення ліквідності. З іншого боку, компанія не може «нести» будь-яку суму дебіторської заборгованості, а лише деяку, оскільки необґрунтована дебіторська заборгованість іммобілізацією власних оборотних коштів. Перевищення певного ліміту дебіторської заборгованості також призведе до втрати ліквідності або навіть призупинення виробництва.

3) Хаотичність виробничих запасів. Виробничі запаси є одними з найважливіших запасів у бізнесі, тому облік надходження, наявності та споживання цих ресурсів є досить складним процесом, оскільки документообіг повинен бути структурований таким чином, щоб забезпечити своєчасне надходження необхідної інформації як для обліку, так і контролю руху матеріальних цінностей та оперативного управління ним [23, с. 4].

4) Надлишок оборотних коштів. Оскільки їх розмір безпосередньо пов'язаний із витратами фінансування, то збереження зайвих активів зменшує дохід.

До найбільш істотних явищ, які можуть становити ризик нездатності до фінансування, включають наступні:

1. Високий рівень кредиторської заборгованості. Коли підприємство отримує виробничо-матеріальні запаси в кредит, утворюється кредиторська заборгованість з певними строками погашення. Підприємство могло «придбати» більше запасів, ніж потрібно, або за завищеною ціною, тому через велику кількість кредитів і надлишок запасів, які простоюють, у підприємства не буде достатньо резервів готівки для оплати рахунків, що призведе до невиконання зобов'язань.

2. Неоптимальне поєднання короткострокових й довгострокових джерел позикових коштів. Хоча довгострокові джерела, як правило, дорожчі, у деяких випадках вони можуть забезпечити більшу загальну ефективність із меншим ростом ліквідності.

3. Висока частка довгострокового позикового капіталу. У стабільній економіці це джерело коштів є відносно дороге. При його відносно високій частці в загальній сумі джерел коштів є потреба у більших витрат на його обслуговування, що призводить до зменшення прибутку. А з іншого боку, надмірна короткострокова кредиторська заборгованість збільшує ризик втрати ліквідності, тоді як надмірна частка довгострокових джерел збільшують ризик зниження рентабельності.

На думку автора, найбільш детально зміст основних етапів політики управління оборотними активами підприємства подано в роботах професора І.А. Бланка (рис. 1.2).

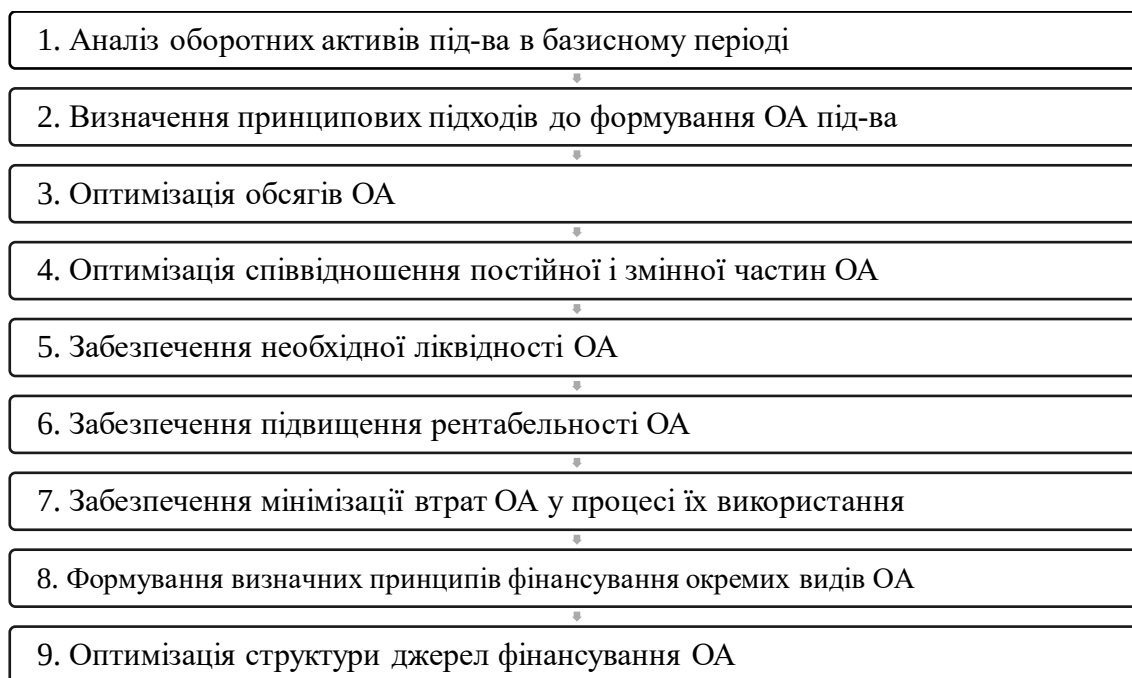

Рисунок 1.2 – Основні етапи формування політики управління оборотними активами підприємства

Джерело: побудовано автором на основі [17, с. 331]

1. Аналіз оборотних активів підприємства в попередньому періоді.

В рамках загального аналізу фінансової звітності підприємства передбачається вивчення динаміки загального обсягу оборотного капіталу та динаміки складу оборотних активів підприємства, сформованих за рахунок оборотних коштів. Аналізуючи склад кожного виду оборотних активів підприємства, можна оцінити рівень його ліквідності [23, с. 3]. Після цього визначають показники оборотності та рентабельності оборотного капіталу.

За результатами аналізу можна визначити загальний рівень ефективності управління оборотними активами підприємства та виявити основні напрями його вдосконалення на майбутній період.

2. Визначення принципових підходів до формування оборотних активів підприємства.

Ці принципи уособлюють загальну ідеологію фінансового управління підприємством з боку прийнятного співвідношення рівня прибутковості та ризику

фінансової діяльності. Для оборотних активів вони визначають вибір певної політики їх формування.

3. Оптимізація обсягу оборотних активів.

Ця оптимізація повинна базуватися на обраному типі політики формування ліквідних активів, забезпечуючи, щоб співвідношення ефективності їх використання до ризику було на заданому рівні.

4. Оптимізація співвідношення постійної і змінної частин оборотних активів.

Попит на певні види оборотних активів та їх загальна кількість можуть суттєво коливатися залежно від сезонних особливостей операційної діяльності. На деяких галузевих підприємствах сировина може бути перероблена лише в «сезон переробки». Потім продукція реалізується рівномірно, що зумовлює підвищену потребу в оборотних активах у вигляді запасів готової продукції в цей період. Коливання попиту на окремі види оборотних активів може бути викликано також сезонними особливостями попиту на продукцію підприємства. Тому в процесі управління оборотними активами слід визначати його сезонну складову, яка визначається як різниця між максимальним і мінімальним попитом на них за рік [24, с. 20].

5. Забезпечення необхідної ліквідності оборотних активів.

Незважаючи на те, всі види оборотних активів у різній мірі є ліквідними (за винятком витрат майбутніх періодів і безнадійної дебіторської заборгованості), загальний рівень їх термінової ліквідності повинен забезпечувати рівень платоспроможності, який необхідний підприємству для виконання його поточних фінансових зобов'язань.

Ліквідність є показником платоспроможності та пов'язана з різними ризиками, включаючи втрату платоспроможності підприємства при недостатній ліквідності. Надмірна ліквідність підприємства є таким же негативним явищем, що і недостатня ліквідність. Вона призводить до неповернення дебіторської заборгованості, матеріального ризику, який провалюється в надлишку запасів

підприємства, ризику інфляційних процесів активів та зниженню оборотних активів, та інші. Невідповідний рівень ліквідності підприємства може призвести до втрати його фінансової стійкості на ринку [25, с. 107]

6. Забезпечення підвищення рентабельності оборотних активів.

Оборотні активи мають генерувати певну суму прибутку при їх використанні у виробничо-збутовій діяльності підприємства (як і будь-який вид активів). Водночас окремі види оборотних активів можуть приносити прямий дохід підприємствам у вигляді відсотків і дивідендів у процесі фінансової діяльності (короткострокові фінансові вкладення). Тому забезпечення своєчасного використання залишків тимчасово незадіяних грошових активів і формування ефективного портфеля короткострокових фінансових інвестицій є важливою частиною розроблюваної політики.

Фактори рентабельності представлені групами, що відображають економічні та неекономічні аспекти підприємницької діяльності. До першої групи належать такі показники, як оборотність запасів, дебіторської заборгованості, оборотних активів, коефіцієнта фінансового левериджу, платоспроможності; до другої – розміру підприємства, результативності управлінської діяльності, активності впровадження принципів корпоративної соціальної відповідальності бізнесу на практиці [26, с. 196].

7. Забезпечення мінімізації втрат оборотних активів під час їх використання. Всі види оборотних активів у різному ступені схильні до ризику втрати. Так, грошові активи в значній мірі піддаються ризику втрат внаслідок інфляції; короткострокові фінансові вкладення – до ризику втрати частини доходу через несприятливу кон'юнктуру фінансового ринку, а також ризику втрат від інфляції; дебіторська заборгованість – ризику неповернення або несвоєчасного повернення, а також ризику інфляційних витрат; запаси ТМЦ – витрат внаслідок природних втрат, тощо. Тому політика управління ліквідними активами повинна бути розроблена таким чином, щоб мінімізувати ризик їх втрат, особливо під впливом інфляційних факторів

8. Формування принципів фінансування окремих видів оборотних активів.

Відповідно до загальних принципів фінансування активів, що визначають структуру капіталу та формування собівартості, необхідно конкретизувати принципи фінансування окремих видів і складових оборотних активів. Існує три важливі підходи до фінансування оборотних активів: консервативний (тільки половина змінної частини оборотних активів фінансується за рахунок короткострокового позикового капіталу); помірний чи компромісний (за рахунок короткострокового позикового капіталу фінансується вся змінна частина оборотних активів); агресивний (за рахунок короткострокового позикового капіталу фінансуються всі або більша частина оборотних активів) [27, с. 2].

9. Формування оптимальної структури джерел фінансування оборотних активів.

Основні компоненти управління поточними активами, якими слід ефективно керувати, включають період стягнення дебіторської заборгованості, період сплати кредиторської заборгованості або кредиторів, управління запасами, грошові кошти та їх еквіваленти а також операційний цикл фірми [28, с. 79].

Відповідно до визначених раніше принципів фінансування, у процесі формування політики управління оборотними активами мають формуватися підходи до вибору конкретної структури джерел фінансування їх приросту з врахуванням оцінки вартості залучення окремих видів капіталу та тривалості окремих стадій фінансового циклу.

1.3 Показники ефективності формування і використання оборотних активів

Ефективне використання оборотних активів відіграє важливу роль у забезпеченні нормальної роботи організації та підвищенні рентабельності виробництва і залежить від багатьох факторів.

В Україні в структурі оборотних активів підприємств протягом останніх 15 років найбільшу частину займає дебіторська заборгованість – її частка в 2008 р. становила 61%, до 2013 року її частка незначно впала – до 58%. Станом на 2022 рік власна частка зросла до 60%. Частка запасів зросла з 21% до 25%, фінансових інвестицій – від 6 до 8% в 2013, а потім впали до 2% у 2022 році. Щодо грошових коштів, то у 2008 році вони становили 8% оборотних активів, у 2013 році знизилися до 7%, а у 2022 році зросли до 8%. (табл.1.2), (рис. 1.2).

Таблиця 1.2 – Оборотні активи підприємств України, млн. грн.

Період	Оборотні активи, млн. грн	з них (в млн грн)						
		запаси	поточні біологічні активи	дебіторська заборгованість	поточні фін. інвестиції	гроші та еквіваленти	витрати майб. періодів	інші оборотні активи
2008 р.	1665320	351436	п/а	1023035	110200	126345	п/а	54304
2009 р.	1893929	377159	п/а	1217896	139254	103216	п/а	56404
2010 р.	2229892	497195	п/а	1374810	168692	126040	п/а	63155
2011 р.	2584163	628276	п/а	1499972	211411	158270	п/а	86233
2012 р.	2921136	688604	п/а	1701397	259385	188671	п/а	83079
2013 р.	3069042	683588	13227	1778104	256432	207799	44776	85116
2014 р.	3271954	654062	13450	1962772	249933	248656	60486	82595
2015 р.	4108603	850835	15782	2517203	225270	301587	82562	115362
2016 р.	5772817	1046468	18925	3945631	189082	334528	93097	145085
2017 р.	5650817	1294620	21489	3459248	167441	365616	87395	255009
2018 р.	6285067	1548095	26614	3873247	151809	377119	84323	223861
2019 р.	6640282	1624162	28826	4072113	156364	463515	69778	225524
2020 р.	7360594	1739176	31801	4474373	245119	545593	70506	254027
2021 р.	8411902	2096369	36183	5097783	196038	631067	60398	294064
2022 р.	9024338	2239262	44762	5432874	186842	723520	63618	333460

Джерело: [29]

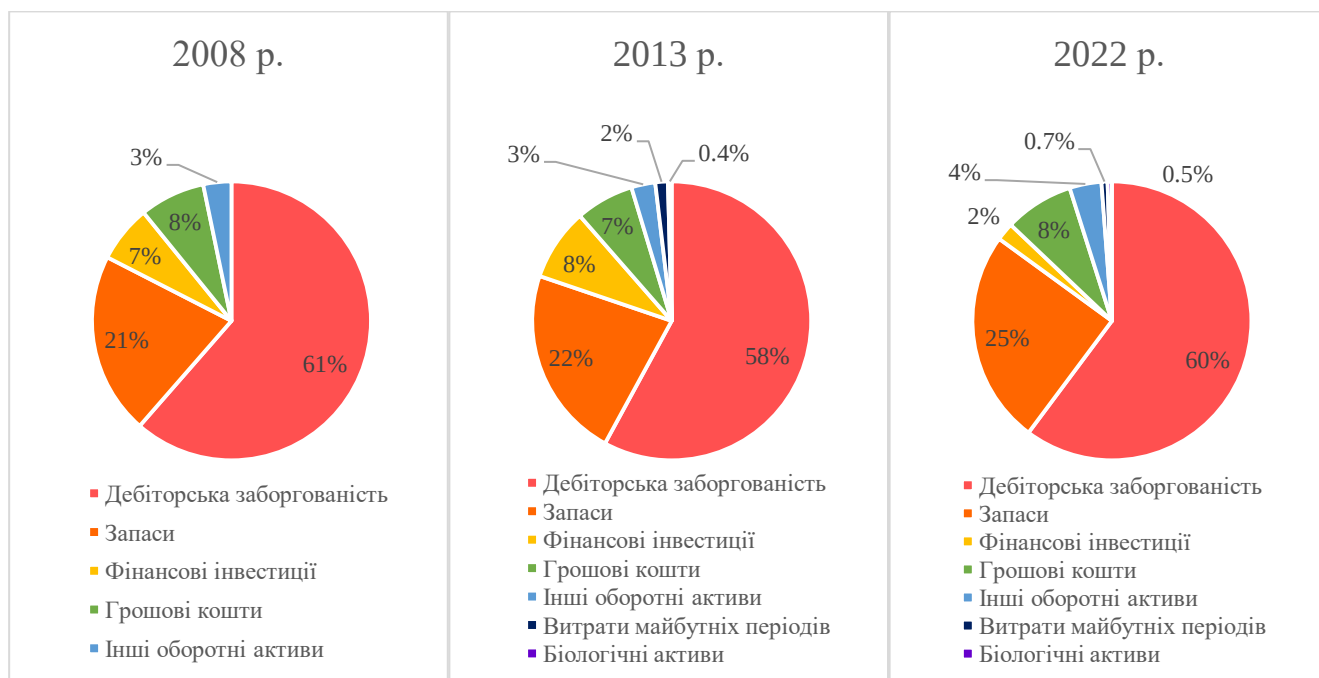

Рисунок 1.2 – Структура оборотних активів підприємств України

Джерело: побудовано автором на основі Табл. 1.2.

Динаміку дебіторської заборгованості можна пояснити тим, що вона тісно пов'язана з економічними потрясіннями. Світова фінансова криза 2008 року призвела до уповільнення економіки та погіршення платоспроможності компаній, що призвело до збільшення дебіторської заборгованості. Після кризи економіка поступово відновилася, що призвело до незначного зниження частки дебіторської заборгованості до 2013 року. У 2014 році українські революційні події спровокували нову економічну кризу, яка триває досі. «Коронавірусна криза» у 2019 році та військове вторгнення Росії в Україну у 2022 році знову негативно вплинуть на економіку та платоспроможність, що призвело до нового збільшення обсягів заборгованості. При цьому постійний негативний вплив мала інфляція.

Динаміка запасів більш стабільна і прогнозована. Поступове відновлення економіки після кризи 2008-2009 років стимулювало зростання попиту, що призвело до збільшення запасів. Фінансова криза 2014 року призвела до економічного спаду та зниження попиту, що змусило компанії скоротити запаси. Пандемія 2020 року та повномасштабна війна Росії проти України негативно

вплинули на ланцюги поставок, спричинивши зростання цін на товари, що стимулювало накопичення запасів.

Аналогічно до запасів, економічна стабільність до 2014 року стимулювала зростання інвестиційної активності, що спричинило збільшення обсягів інвестицій у короткострокові цінні папери та депозити. Після інциденту 2014 року інвестиційне середовище в країні погіршилося, а довіра компаній до країни та банків впала. Це призвело до суттєвого скорочення обсягів фінансових інвестицій, ситуацію, яка погіршилася через вторгнення Росії в Україну у 2022 році.

Динамічний тренд грошових коштів є стабільним, а їх кількість цілком залежить від управління іншими статтями. Через високу інфляцію та економічну нестабільність компанії не хочуть накопичувати кошти і інвестують їх в інші активи, а також покривають заборгованості. Однак певний рівень залишків грошових коштів все ж зберігається.

У сучасних умовах величезний негативний вплив на зміну ефективності використання оборотних активів та уповільнення обороту мають причини економічної кризи в Україні: високі темпи інфляції; падіння обсягів виробництва та споживчого попиту; зниження доступу до кредитів унаслідок високих банківських відсотків; порушення договірної та платіжно-розрахункової дисципліни; розрив господарських і логістичних зв'язків. Це підтверджується статистичними даними, наведеним вище.

Ці чинники впливають на використання оборотних активів незалежно від інтересів організації. При цьому існують внутрішні резерви підвищення ефективності використання оборотних активів, на які організація може активно впливати, зокрема:

- якісна організація виробничих запасів (ресурсозбереження, оптимізація розподілу, використання прямих тривалих господарських зв'язків);
- зменшення перебування оборотних активів у незавершеному виробництві для виробничих видів діяльності (збільшення фондівіддачі,

оновлення виробничого апарату, впровадження нових безвідходних технологій, використання сучасних дешевших конструкційних матеріалів);

- ефективна організація обігу (вдосконалення системи розрахунків, систематичний контроль за оборотністю коштів у розрахунках, правильна організація збуту, виконання замовлень із прямих зв'язків, наближення споживачів продукції до її виробників).

Методи аналізу оборотних активів є важливою складовою ефективного управління фінансовими ресурсами компанії. Як зазначалося в підрозділі 1.2, перший етап передбачає аналіз фінансової звітності підприємства в динаміці та в розрізі статей.

На другому етапі аналізу розглядається динаміка оборотних активів підприємства за основними видами - запасів сировини, матеріалів і напівфабрикатів; запасів готової продукції; дебіторської заборгованості; залишків грошових активів. Аналіз складу оборотних активів підприємства за видами дозволяє оцінити рівень їх ліквідності. Розрахунок ліквідності полягає в розрахунку відношення сукупних оборотних активів та окремих їх видів до короткострокових зобов'язань і дозволяє оцінити фінансовий резерв для забезпечення нормальної діяльності.

На третьому етапі аналізу вивчається оборотність окремих видів оборотних активів і загальної їх суми. Аналіз проводиться за такими показниками, як коефіцієнт оборотності та періоду обороту оборотних активів за видами. Показник оборотності відображає ефективність використання оборотних активів у процесі виробництва та свідчить про ефективність діяльності підприємства.

Метод аналізу оборотних активів із застосуванням системи фінансових показників апробований на практиці, має позитивні якості та заслуговує на право на практичне застосування. Проте він має й певні недоліки: відсутність чітких меж між різними елементами оборотних активів, нехтування вартісними та часовими аспектами їх використання, орієнтація на поточні цілі та нехтування стратегічними аспектами тощо [30, с. 16].

На четвертому етапі аналізу визначається рентабельність оборотних активів та вивчаються фактори, що її визначають. Це дає можливість оцінити дохідність використання фінансових ресурсів у виробничому циклі підприємства.

Під час п'ятого етапа аналізу аналізується склад основних джерел фінансування оборотних активів.

Підсумковим показником ефективності використання оборотних активів є показник його рентабельності (РобА), який розраховується як відношення прибутку від реалізації продукції або інших фінансових результатів до середнього оборотного капіталу (формула 1.3):

$$\text{РобА} = \frac{\text{ВП}}{\text{ОА}_{\text{сеп}}} \times 100\%, \quad (1.3)$$

де РобА – рентабельність оборотних активів; ВП – прибуток від продажу продукції; Оасер – середня величина оборотних активів.

Показник рентабельності оборотних активів дає характеристику прибутку, одержуваний за кожен грн оборотних активів, і відображає фінансову ефективність роботи організації (підприємства), оскільки саме оборотні активи забезпечують оборот всіх ресурсів.

У сучасних умовах підприємствам необхідно вживати заходів щодо підвищення ефективності формування та використання оборотних активів з метою максимізації прибутку [31, с. 63].

Показники оборотності та середніх термінів обороту показують швидкість обороту активів компанії, а отже, і ділову активність, яку компанія виявляє в процесі досягненні цілей його господарської діяльності [32, с. 305]. Для оцінки ефективності використання підприємством оборотних активів використовуються такі показники (таблиця 1.3).

Таблиця 1.3 – Показники ефективності управління оборотних активів

Показник	Методика розрахунку
Ліквідність [33, с. 3]	
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	Грошові кошти / Поточні зобов'язання
Коефіцієнт швидкої ліквідності	(Оборотні активи – Товарно-матеріальні запаси) / Поточні зобов'язання
Коефіцієнт загальної ліквідності	Оборотні активи / Поточні зобов'язання
Ділова активність [34, с. 28-29]	
Коефіцієнт оборотності активів	Чистий дохід від реалізації продукції / Середня величина активів
Коефіцієнт оборотності оборотних активів	Чистий дохід від реалізації продукції / Середня величина оборотних активів
Коефіцієнт оборотності запасів	Чистий дохід від реалізації продукції / Середня величина запасів і витрат
Оборотність запасів	360 днів (365 днів) / Коефіцієнт оборотності запасів
Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	Чистий дохід від реалізації продукції / Середня величина дебіторської заборгованості
Оборотність дебіторської заборгованості	360 днів (365 днів) / Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості
Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості	Чистий дохід від реалізації продукції / Середня величина кредиторської заборгованості
Оборотність кредиторської заборгованості	360 днів (365 днів) / Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості
Коефіцієнт оборотності власного капіталу	Чистий дохід від реалізації продукції / Середня величина власного капіталу
Інші показники [35, с. 51]	
Тривалість виробничого циклу	Період обороту сировини та матеріалів + Період обороту незавершеного виробництва + Період обороту готової продукції
Тривалість фінансового циклу	Тривалість виробничого циклу + Оборотно-дебіторської заборгованості – Оборотно-кредиторської заборгованості

Джерело: побудовано автором на основі [33-35]

Оборотність оборотних активів може прискорюватися та уповільнюватися. Якщо оборотність уповільнюється, то в обіг необхідно залучати додаткові кошти. Ефект прискорення оборотності виявляється у зниженні потреби в оборотних коштах у зв'язку з поліпшенням їх використання, їх економії, що впливає на приріст обсягів виробництва і, як наслідок, на фінансові результати. Прискорена оборотність призводить до вивільнення частини оборотних засобів (матеріальних ресурсів, коштів), на виробничі потреби або накопичення на рахунках. В кінцевому підсумку поліпшується платоспроможність і фінансовий стан організації.

Управління фінансуванням оборотних активів передбачає визначення оптимального обсягу та структури оборотних активів у кореспонденції з джерелами фінансування, з вибором на основі компромісу між ризиком і прибутковістю. Методи обґрунтування відповідних управлінських рішень реалізують єдиний принцип – це збалансованість операційних та фінансових планів. Один із таких методів фінансового менеджменту є той, який досягає балансу між поточними фінансовими потребами та власними оборотними коштами (ВОК). Регулятором рівноваги є грошові кошти.

За своєю суттю, грошові кошти належать до оборотної складової майна підприємства та відповідають (разом із поточними фінансовими інвестиціями) за показник абсолютної ліквідності підприємства. Тобто, грошові кошти є найбільш ліквідною складовою балансу, і від їх кількісних характеристик залежить платоспроможність і фінансова стійкість [36, с. 3].

Аналіз ефективності використання оборотних активів дозволить виявити додаткові резерви та сприяти покращенню основних економічних показників роботи підприємства (табл. 1.4)

Таблиця 1.4 – Можливі шляхи прискорення оборотності оборотних активів

Передвиробнича стадія	Виробнича стадія	Реалізаційна стадія
пришвидження і здешевлення перевезень	впровадження потокових (зокрема, конвеєрних) методів обробки	економічно обґрунтований вибір сировини
поліпшення організації складського господарства на основі його механізації й автоматизації	зменшення тривалості міжопераційних періодів за рахунок ретельної підготовки виробництва	підвищення коефіцієнта використання матеріалів
застосування точнішого нормування витрат матеріалів	застосування автоматичного устаткування, верстатів із числовим програмним управлінням	комплексне використання сировини і відходів виробництва
скорочення невиробничих затрат матеріалів	підвищення змінності виробництва	підвищення якості сировини, матеріалів і готової продукції
заміна дорогих матеріалів більш дешевими, тобто здешевлення матеріалів	покращення системи постачання та збуту	удосконалення конструкцій виробів

Джерело: [37, с. 122]

У ході господарської діяльності можна виділити наступні групи оборотних активів, які матимуть значний вплив на фінансовий стан підприємства: виробничі запаси; грошові кошти; дебіторська заборгованість [38, с. 160].

Одними з основних показників, котрі мають масштабний вплив на динаміку ділової активності (оборотності) підприємства, є дебіторська заборгованість. Питання дебіторської заборгованості є предметом постійного контролю з боку керівництва підприємства та відповідних сервісних служб, оскільки непогашена на належних умовах дебіторська заборгованість є свідченням нераціонального використання власних та залучених коштів [39, с. 2]. Зменшення розміру дебіторської заборгованості підприємства дає йому можливість збільшити грошовий еквівалент оборотних коштів та прискорити їх оборотність [40, с. 7].

Економічний аналіз є важливою складовою системи управління дебіторською заборгованістю. З його допомогою можна оцінити ефективність і збалансованість розрахунків з покупцями та іншими дебіторами, а також обґрунтованість надання покупцям знижок і товарних кредитів, визначити, за якими напрямками рекомендується докласти певних зусиль для погашення заборгованості, визначати основу для створення резервів сумнівних боргів тощо [41, с. 77].

У розвинутих країнах найбільш популярним інструментом оптимізації дебіторської заборгованості є факторинг – банки купують у постачальника права вимоги покупців на продукцію, яку їм відвантажують, з урахуванням ризиків виконання такої вимоги [42, с. 44]. Цей фінансовий інструмент вважається альтернативою стягненню заборгованості, коли за певну її частку можна вивільнити кошти в розрахунків і значно підвищити ділову активність підприємства.

Особлива увага присвячується вивченню причин виявлених відхилень в окремих видах оборотних активів та розробці оптимізаційних заходів. У свою чергу, збільшення товарних запасів може бути результатом недоліків у організації

торгівлі, рекламі, дослідженні попиту споживачів, інших маркетингових заходах, а також залежалих і неходових товарів.

Надлишкові залишки інших товарно-матеріальних цінностей є наслідком наявності або придбання зайвих і непотрібних матеріалів, сировини, палива, МШП та інших матеріальних цінностей. Запаси ТМЦ, сировини і палива можна скоротити до оптимального розміру за рахунок оптових продажів або бартерних угод, рівномірних і частих поставок. Ритмічний розвиток виручки від реалізації товарів виникає як наслідок нормалізації залишків товарів і коштів на касі та в дорозі. Мінімізувати залишки порожньої тари можна шляхом оперативного повернення її постачальникам, прискорення доставки тари збиральним компаніям та організації централізованого вивезення тари.

Великі залишки коштів у касі та у дорозі зумовлені неритмічним розвитком обороту роздрібною торгівлю, несвоєчасною подачею виручки до банку, невикористовування коштів та іншими порушеннями касової дисципліни. Банківський рахунок повинен містити необхідну мінімальну суму коштів, однак його вільний залишок підприємство може використовувати для ефективного примноження своїх коштів, тобто для вигідних інвестицій, направлення в сучасне виробництво або для розміщення на банківських депозитах під вигідні умови та високі процентні ставки [43, с. 152]. У разі перевитрати коштів фондів спеціального призначення та резервів основна увага приділяється формуванню заходів щодо його погашення та попередження таких ситуацій у майбутньому.

РОЗДІЛ 2

ОЦІНКА СТАНУ ОБОРОТНИХ АКТИВІВ ТА УПРАВЛІННЯ НИМИ НА ПІДПРИЄМСТВІ ТОВ З ІНОЗЕМНИМИ ІНВЕСТИЦІЯМИ «ХЕНКЕЛЬ БАУТЕХНІК (УКРАЇНА)»

2.1 Аналіз складу і структури оборотних активів підприємства та джерел їх формування

Компанія «Хенкель Баутехнік (Україна)» – компанія, що займається розробкою та виробництвом різноманітної хімічної продукції, виробник будівельної суміші Ceresit, клею для шпалер Metylan, імпортер та продавець побутового клею «Момент». Зареєстрована в Україні з 1998 р.

Продукція компанії включає миючі та очисні засоби, косметику, засоби особистої гігієни, побутові клеї, будівельні суміші, матеріали для зміцнення поверхонь та оздоблення, системи облицювальних матеріалів, системи ізоляційних матеріалів для зовнішніх стін, фарби, монтажні піни тощо.

Засновником підприємства є Henkel Central Eastern Europe Operations GmbH (м. Відень, Австрія). Статутний капітал Компанії становить 482 435 967 грн, частка володіння – 100%.

ТОВ з П «Хенкель Баутехнік (Україна)» має головний завод у м. Вишгород Київської області та 3 філії в Харківській, Херсонській та Львівській областях України.

ТОВ з П «Хенкель Баутехнік (Україна)» є типовим виробничо-збутовим підприємством. Тому для здійснення своєї діяльності використовує необоротні та оборотні активи.

Оборотні активи є однієї із складових частин майна організації. Стан та ефективність їх використання є однією з основних умов успішної діяльності підприємства.

Аналіз складу, структури, динаміки оборотних активів та ефективності їх використання будемо здійснювати за період з 31.12.2020 р. по 31.12.2022 р..

Розглянемо загальну динаміку оборотних активів у складі майна підприємства (табл. 2.1).

За даними таблиці можна відзначити, що вартість майна за розглянутий період поступово зростала, причиною чого є переважання динаміки зміни оборотних активів у структурі всього майна.

Таблиця 2.1 – Структура та динаміка активів ТОВ з П «Хенкель Баутехнік (Україна)» у період 2020-2022 р.

Показники	Значення, тис., грн.			Абс. приріст	
	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2021/ 2020	2022/ 2021
I. НЕОБОРОТНІ АКТИВИ, тис. грн.	781 383	752 459	533 582	-28 924	-218 877
в % до підсумку балансу	44,82%	44,10%	42,90%	-0,71%	-1,21%
II. ОБОРОТНІ АКТИВИ, тис. грн.	962 140	953 649	710 283	-8 491	-243 366
в % до підсумку балансу	55,18%	55,90%	57,10%	0,71%	1,21%
Вартість майна, тис. грн.	1 743 523	1 706 108	1 243 865	-37 415	-462 243

Джерело: побудовано і розраховано автором на основі Додатку А

Як видно з таблиці 2.1, станом на 2020 рік серед активів ТОВ з П «Хенкель Баутехнік (Україна)» оборотні активи складають приблизно 55% від загального обсягу майна. Протягом 2021 року їх частка зросла до 56% до підсумку балансу, і протягом 2022 року ще раз зросла (до 57%). Як вже зазначалося, зменшення розміру оборотних активів у 2021 р. На 8 491 тис. грн. Спричинило незначне зниження вартості майна (на 37 415 тис. грн.) на 2021 р., і значне падіння суми оборотних активів у 2022 р. на 243 366 тис. грн. стало причиною зниження більш ніж на 27% (на 462 243 тис. грн.) вартості майна.

Така структура відповідає виробничо-збутовому підприємству, оскільки серед необоротних активів найбільшу частку займають виробничі потужності

(типово для виробничих підприємств), а серед оборотних – товари та дебіторська заборгованість (що є типовим для підприємств, задіяних у сфері збуту).

Розглянемо окремі статті оборотних активів (табл. 2.2).

Таблиця 2.2 – Структура та динаміка оборотних активів ТОВ з П «Хенкель Баутехнік (Україна)» за період 2020-2022 рр., тис грн.

Показники	Значення			Абс.приріст	
	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2021/ 2020	2021/ 2022
Запаси, тис. грн.	130 839	153 987	199 791	23 148	45 804
в % до оборотних активів	13,6%	16,15%	28,13%	2,55%	11,98%
в % до підсумку балансу	7,5%	9,03%	16,06%	1,52%	7,04%
Аванси видані, тис. грн.	9 590	15 867	36 028	6 277	20 161
в % до оборотних активів	1%	1,66%	5,07%	0,67%	3,41%
в % до підсумку балансу	0,55%	0,93%	2,9%	0,38%	1,97%
Дебіторська заборгованість короткострокова, тис. грн.	197 520	233 293	159 529	35 773	-73 764
в % до оборотних активів	20,53%	24,46%	22,46%	3,93%	-2%
в % до підсумку балансу	11,33%	13,67%	12,83%	2,35%	-0,85%
Грошові кошти, тис. грн.	624 191	550 502	304 232	-73 689	-246 270
в % до оборотних активів	64,88%	57,73%	42,83%	-7,15%	-14,89%
в % до підсумку балансу	35,80%	32,27%	24,46%	-3,53%	-7,81%
Інші оборотні активи, тис. грн.	0	0	10 703	0	10 703
в % до оборотних активів	0%	0%	1,51%	0%	1,51%
в % до підсумку балансу	0%	0%	0,86%	0%	0,86%
Разом оборотних активів, тис. грн.	962 140	953 649	710 283	-8 491	-243 366
Власний капітал, тис. грн	1 351 618	1 238 248	947 781	-113 370	-290 467
Короткострокові зобов'язання, тис. грн	304 222	384 154	255 584	79 932	-128 570
Необоротні активи, тис. грн	781 383	752 459	533 582	-28 924	-218 877

Джерело: побудовано і розраховано автором на основі Додатку А

У складі оборотних активів найбільшу частку мають грошові кошти (від 43% в 2022 році до 65% в 2020). Короткострокова дебіторська заборгованість також становить суттєву величину - від 21% в 2020 році до 25% в 2021. Частка запасів протягом всього досліджуваного періоду коливалася від 14% в 2020 році до 28% в 2022. Інші оборотні активи наявні лише на кінець 2022 р. (1,5% від загального обсягу оборотних активів), аванси видані складали відповідно 1%, 2% та 5% від загального обсягу оборотних активів на відповідні дати періоду 2020 – 2022 рр.).

Динаміку окремих статей оборотних активів ТОВ з П «Хенкель Баутехнік (Україна)» можна надати у вигляді діаграми (рис. 2.1).

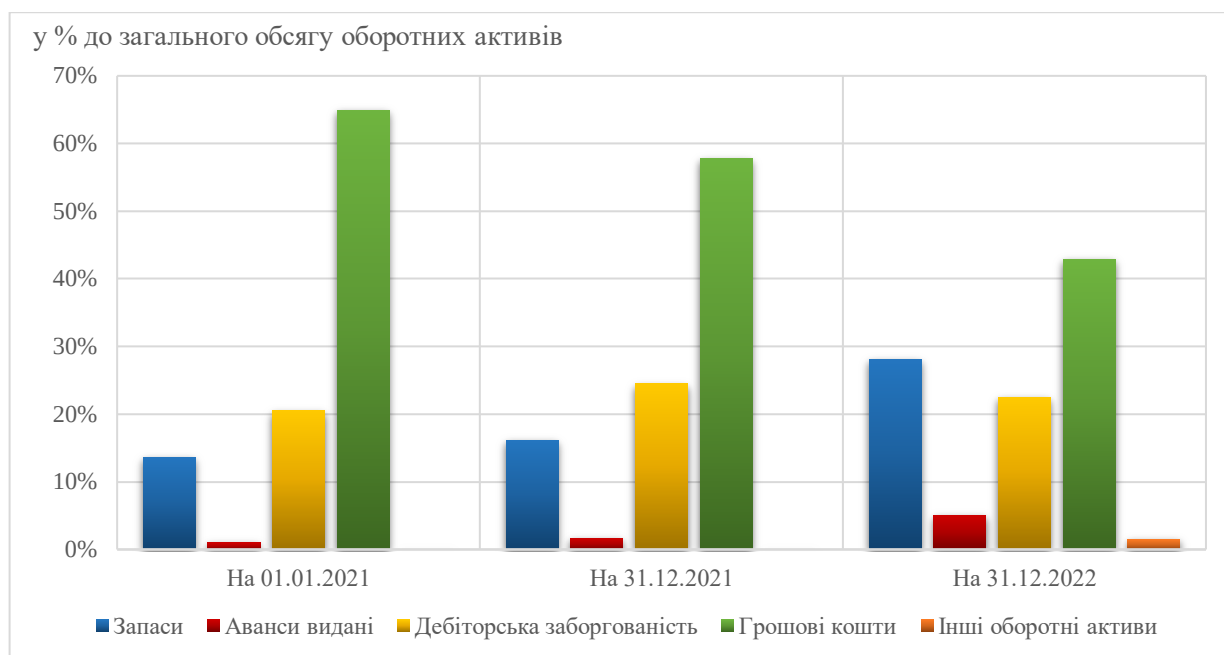

Рисунок 2.1 – Динаміка окремих статей оборотних активів ТОВ з П «Хенкель Баутехнік (Україна)» у 2020-2022 рр.

Джерело: побудовано автором на основі Табл. 2.2

Динаміка окремих статей оборотних активів у вартісному вираженні представлена в табл. 2.3.

Таблиця 2.3 – Динаміка окремих статей оборотних активів ТОВ з П «Хенкель Баутехнік (Україна)» в 2020-2022 рр.

Показники	Значення, тис. грн.			Темп приросту, %	
	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2021/2020	2022/2021
Запаси	130 839	153 987	199 791	17,69%	29,75%
Аванси видані	9 590	15 867	36 028	65,45%	127,06%
Дебіторська заборгованість короткострокова	197 520	233 293	159 529	18,11%	-31,62%
Грошові кошти	624 191	550 502	304 232	-11,81%	-44,74%
Інші оборотні активи	0	0	10 703	-	-
Разом за розділом II	962 140	953 649	710 283	-0,88%	-25,52%

Джерело: побудовано і розраховано автором на основі Додатку А

З табл. 2.3 можна побачити, що окремі статті оборотних активів різко змінюються рік у рік. Наприклад, обсяг авансів виданих зріс протягом 2021 р. на

65%, а протягом 2022 р. збільшився на рекордні 127%. Дебіторська заборгованість збільшилася протягом 2021 р. на 18%, а протягом 2022 р. зменшилася на 32%. Грошові кошти складають найбільшу величину в в структурі, однак при цьому їх динаміка негативна – зменшення на 12% в 2021 і на 45% в 2022 р. Інші оборотні активи склали значну величину лише на кінець 2022 р. – 10 703 тис. грн. Найбільші зміни за період – за статтями «аванси видані» та «грошові кошти» (рис. 2.2). Такі різкі зміни свідчать про зниження платоспроможності населення та відсутність нормування оборотних активів, що є негативним чинником для підприємства.

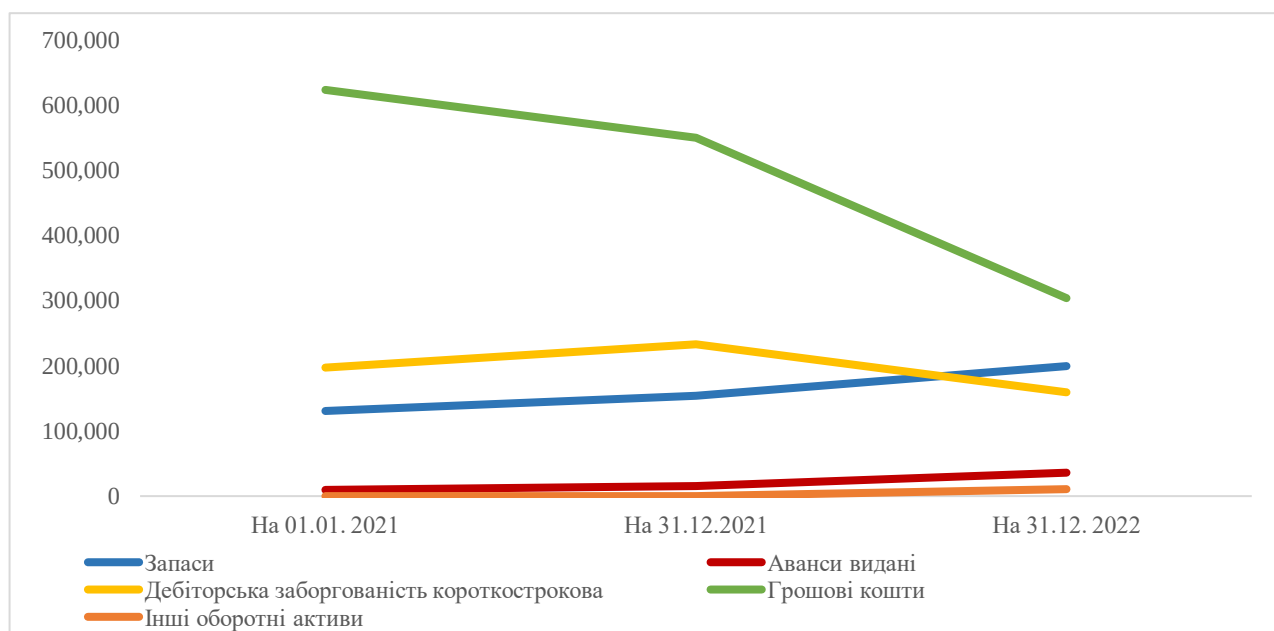

Рисунок 2.2 – Динаміка оборотних активів ТОВ з П «Хенкель Баутехнік (Україна)» у 2020-2022 рр.

Джерело: побудовано автором на основі Табл. 2.3

На основі проведеного аналізу складу, структури та динаміки оборотних активів підприємства за період 2020-2022 рр. можемо зробити такий висновок.

У складі оборотних активів найбільшу частку займають грошові кошти (частка грошових коштів у вартості майна зростає від 25% до 36%). Короткострокова дебіторська заборгованість становить також значну величину (11-14% залежно в періоду). Іншою суттєвою статтею є запаси, чия динаміка

варіювалася з 8 до 16% суми активів. Частка авансів виданих становить помітну величину тільки в 2022 році – 5% від загального обсягу активів.

Окремі статті оборотних активів різко змінюються рік у рік. Це свідчить про те, що протягом 2020-2022 рр. ТОВ з П «Хенкель Баутехнік (Україна)» не проводило політики нормування оборотних активів.

2.2 Аналіз ефективності управління оборотними активами на підприємстві

У сучасних умовах ринкової економіки ефективне управління оборотними активами підприємства є ключовим фактором забезпечення його стабільного функціонування та розвитку. Оборотні активи, включаючи запаси, дебіторську заборгованість та грошові кошти, представляють собою значну частину активів підприємства і вимагають постійного контролю та аналізу.

Основна мета управління оборотними активами полягає у забезпеченні їх оптимального рівня, що дозволяє уникнути надлишку або дефіциту, а також підвищити загальну ефективність використання ресурсів. Одним із найважливіших аспектів цього процесу є аналіз показників оборотності та рентабельності оборотних активів.

Ефективність управління компанією відображає рентабельність, оскільки показує, наскільки добре компанія використовує свої активи для генерування прибутку. Види рентабельності, які можна розрахувати, включають рентабельність активів (ROA), рентабельність власного капіталу (ROE), рентабельність продажів (ROS) та валова рентабельність. Розрахуємо їх для ТОВ з П «Хенкель Баутехнік (Україна)» в табл. 2.4.

Таблиця 2.4 – Загальні показники рентабельності ТОВ з П «Хенкель Баутехнік (Україна)» за 2020-2022 рр.

Показники	Формула	2020 р.	2021 р.	2022 р.	Абс. приріст	
					2021/ 2020	2022/ 2021
1. Чистий прибуток, тис. грн	-	268 465	294 408	-205 002	25 943	-499 410
2. Активи, тис. грн	-	1 743 523	1 706 108	1 243 865	-37 415	-462 243
3. Власний капітал, тис. грн	-	1 351 618	1 238 248	947 781	-113 370	-290 467
4. Виручка, тис. грн	-	2 138 432	2 428 716	1 324 095	290 284	-1 104 621
5. Валовий прибуток, тис. грн	-	819 124	839 697	123 960	20 573	-715 737
6. Рентабельність активів (ROA)	$\frac{p. 1}{p. 2}$	15,4%	17,3%	-16,5%	1,9%	-33,7%
7. Рентабельність власного капіталу (ROE)	$\frac{p. 1}{p. 3}$	19,9%	23,8%	-21,6%	3,9%	-45,4%
8. Рентабельність продажів (ROS)	$\frac{p. 1}{p. 4}$	12,6%	12,1%	-15,5%	-0,4%	-27,6%
9. Валова рентабельність	$\frac{p. 5}{p. 4}$	38,3%	34,6%	9,4%	-3,7%	-25,2%

Джерело: побудовано і розраховано автором на основі Додатків А і Б

Чистий прибуток зріс у 2021 році на 25 943 тис. грн, але різко знизився у 2022 році на 499 410 тис. грн (до збитку в 205 002 тис. грн). Причина полягає у військовому вторгненні на початку 2022 року, яке негативно вплинуло на всю економічну діяльність в Україні.

Рентабельність активів і рентабельність власного капіталу зросли у 2021 році, але впали у 2022 році відповідно до динаміки прибутку, що свідчить про погіршення ефективності використання майна та власних коштів.

Рентабельність продажів та валова рентабельність мали виключно нисхідну динаміку, яка пов'язана ще й з наслідками пандемії на діяльність компанії, після чого з введенням військового стану підприємство стало збитковим, а собівартість зменшилася слабше в порівнянні із виручкою в 2022 році.

Загалом, підприємство зіткнулося зі значними проблемами у 2022 році, що призвело до різкого падіння усіх ключових показників рентабельності. Для детального аналізу причин зниження рентабельності активів варто використати

модель Дюпона, яка допоможе розкрити вплив окремих компонентів на загальну ефективність підприємства (формула 2.1) (табл. 2.5).

$$ROA = ROS \times K_A \quad (2.1)$$

де ROA – рентабельність активів; ROS – рентабельність продажів; K_A – коефіцієнт оборотності активів.

Таблиця 2.5 – Розрахунок моделі Дюпона для рентабельності активів ТОВ з П «Хенкель Баутехнік (Україна)» в 2020-2022 рр.

Показники	Формула	2020 р.	2021 р.	2022 р.	Абс. приріст	
					2021/ 2020	2022/ 2021
1. Чистий прибуток, тис. грн	-	268 465	294 408	-205 002	25 943	-499 410
2. Активи, тис. грн	-	1 743 523	1 706 108	1 243 865	-37 415	-462 243
3. Виручка, тис. грн	-	2 138 432	2 428 716	1 324 095	290 284	-1 104 621
4. Рентабельність продажів (ROS)	$\frac{p.1}{p.3}$	0,1255	0,1212	-0,1548	-0,004	-0,276
5. Коефіцієнт оборотності активів (K_A)	$\frac{p.3}{p.2}$	1,2265	1,4235	1,0645	0,197	-0,359
6. Рентабельність активів	$\frac{p.1}{p.2} = p.4 * p.5$	0,154	0,1726	-0,1648	0,0186	-0,3374

Джерело: побудовано і розраховано автором на основі Табл. 2.4

За допомогою факторного та розрахунків з таблиці 2.5 визначимо вплив кожної складової на рентабельність активів в 2023 році.

$$\Delta ROA_{ROS} = (-0,1548 - 0,1212) \times 1,4235 = -0,3929$$

$$\Delta ROA_{K_A} = (1,0645 - 1,4235) \times (-0,1548) = 0,0556$$

$$\Delta ROA = -0,3929 + 0,0556 = -0,3373$$

Як видно, негативний вплив на рентабельність активів мала саме динаміка чистого прибутку – він знизився набагато сильніше за виручку (за рахунок інших витрат та негативних курсових різниць в 2022 році). В свою чергу, зниження вартості майна в 2022 році, навпаки, незначно покращило показник прибутковості активів.

Логічно, що будь-які зміни в оборотному капіталі та його оборотності викликають зміни у прибутковості. Різні види рентабельності відображають

здатність підприємства ефективно використовувати свої ресурси для отримання прибутку.

Рентабельність оборотних активів займає ключове місце серед різних видів рентабельності, оскільки вона відображає здатність підприємства ефективно використовувати свої короткострокові ресурси для генерування прибутку. Цей показник є критичним для оцінки операційної ефективності, оскільки оборотні активи включають основні компоненти, такі як запаси, дебіторська заборгованість та грошові кошти. Висока рентабельність оборотних активів свідчить про те, що підприємство ефективно управляє своїми ресурсами, що призводить до підвищення ліквідності та фінансової стабільності.

Розглянемо показники рентабельності оборотних активів в табл. 2.6.

Таблиця 2.6 – Показники рентабельності оборотних активів ТОВ з П «Хенкель Баутехнік (Україна)» в 2020-2022 рр.

Показники	Формула	2020 р.	2021 р.	2022 р.	Абс. приріст	
					2021/2020	2022/2021
1	2	3	4	5	6	7
1. Чистий прибуток, тис грн	-	268 465	294 408	-205 002	25 943	-499 410
2. Виручка від реалізації, тис. грн	-	2 138 432	2 428 716	1 324 095	290 284	-1 104 621
3. Дебіторська заборгованість, тис. грн	-	197 520	233 293	159 529	35 773	-73 764
4. Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості, оборотів	$\frac{p. 2}{p. 3}$	10,83	10,41	8,30	-0,42	-2,11
5. Запаси, тис. грн	-	130 839	153 987	199 791	15 598	34 476
6. Коефіцієнт оборотності запасів, обороти	$\frac{p. 2}{p. 5}$	16,34	15,77	6,63	-0,57	-9,14
7. Грошові кошти, тис. грн	-	624 191	550 502	304 232	-11,81%	-44,74%
8. Коефіцієнт оборотності грошових активів, оборотів	$\frac{p. 2}{p. 7}$	3,43	4,41	4,35	0,99	-0,06
9. Оборотні активи, тис. грн	-	962 140	953 649	710 283	-8 491	-243 366
10. Коефіцієнт оборотності оборотних активів, оборотів	$\frac{p. 2}{p. 9}$	2,22	2,55	1,86	0,32	-0,68
11. Чиста рентабельність, %	$\frac{p. 1}{p. 2}$	12,55	12,12	-15,48	-0,43	-27,6
12. Рентабельність ДЗ, %	$\frac{p. 11}{* p. 4}$	135,87	126,18	-128,48	-9,70	-254,66
13. Рентабельність запасів, %	$\frac{p. 11}{* p. 6}$	205,07	191,13	-102,63	-13,93	-293,76

Продовження таблиці 2.6

1	2	3	4	5	6	7
14. Рентабельність грошових коштів, %	р. 11 * р. 8	43,00	53,47	-67,37	10,48	-120,84
15. Рентабельність оборотних активів, %	р. 11 * р. 10	27,89	30,87	-28,86	2,97	-59,72

Джерело: побудовано і розраховано автором на основі Додатків А і Б

Як видно за таблиці 2.6, основними показниками, які впливали на рентабельність оборотного капіталу та його окремих складових, виявилися чиста рентабельність і відповідні коефіцієнти оборотності. Чиста рентабельність знизилася через негативні зміни як у виручці, так і в чистому прибутку. Останній в 2022 році взагалі був представлений збитком, через що в розрахунках з'явилися негативні значення.

Рентабельність дебіторської заборгованості зазнала значних коливань протягом аналізованого періоду. У 2020 році вона становила 135,87%, а у 2021 році спала до 126,18%, що показує незначне погіршення на 9,7% у порівнянні з попереднім роком. Однак у 2022 році показник значно сильніше впав до -128,48%, що вказує на значний абсолютний спад на 254,66%. Така різка зміна свідчить про серйозні проблеми з управлінням дебіторською заборгованістю або зміни в умовах ринку.

Рентабельність запасів також показує нестабільну динаміку. У 2020 році цей показник дорівнював 205,07%, а в 2021 році він знизився до 191,13%, що означає абсолютне зменшення на 13,93%. У 2022 році рентабельність запасів знизилася до -102,63%.

Рентабельність грошових коштів у 2020 році складала 43%, у 2021 році зросла до 53,47%, показуючи покращення на 10,48%. Проте у 2022 році цей показник впав до -67,37%, тобто зниження становило 120,84%.

Така різка зміна за всіма основними видами оборотних активів пояснюється форс-мажором – початком військових подій в Україні в 2022 році і їх впливом на всі сфери господарювання в країні. Зважаючи на це, робити негативний прогноз на 2023 і наступні роки не коректно.

Основними причинами негативної динаміки рентабельності було зменшення виручки на тлі падіння виробництва в 2022 році, відповідне падіння чистого прибутку (відзначене збитком в 2022 році), а також ненормовані зміни дебіторської заборгованості та запасів, які компенсували зміни у грошових коштах.

З іншої сторони, оборотні активи мають не лише приносити прибуток і підвищувати рентабельність, але й дозволяти компанії погашати свої зобов'язання. Для цього розраховуються два показники – власний оборотний капітал та чистий оборотний капітал. Визначимо їх для об'єкта дослідження за формулами 1.1 і 1.2 в табл. 2.7.

Таблиця 2.7 – Оборотний капітал ТОВ з П «Хенкель Баутехнік (Україна)» в 2020-2022 рр., тис грн.

Показники	Значення			Абс.приріст	
	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2021/2020	2021/2022
Власний оборотний капітал	570 235	485 789	414 199	-84 446	-71 590
Чистий оборотний капітал	657 918	569 495	454 699	-88 423	-114 796

Джерело: побудовано і розраховано автором на основі Додатку А

Власний оборотний капітал зменшився з 570 235 тис. грн. в 2020 році до 414 199 тис. грн. в 2022 році, що вказує на збільшення використання зовнішнього фінансування для покриття оборотних активів. Однак, чистий оборотний капітал також зменшився (з 657 918 тис. грн до 454,699 тис. грн), що свідчить про збільшення потреб у фінансуванні оборотних активів та/або погіршення ефективності управління оборотним капіталом. Це свідчить про те, що саме зменшення оборотних коштів при скороченні поточних зобов'язань є найбільш прийнятним варіантом підтримки ліквідності в умовах економічної кризи.

Після аналізу ефективності використання оборотних засобів, проаналізуємо стан їх управління за видами, а також їх оборотність. Показники оборотності дозволяють оцінити, наскільки швидко оборотні активи перетворюються у грошові кошти протягом певного періоду. Аналіз цих показників надає змогу підприємству визначити сильні та слабкі сторони у своєму управлінні оборотним майном і розробити стратегії для їх оптимізації.

Для дослідження стану управління запасами на підприємстві доцільно розглянути структуру та динаміку запасів ТОВ з П «Хенкель Баутехнік (Україна)» у 2020-2022 рр., а також оборотність запасів не тільки в загальному обсязі, але й за складовими цієї статті балансу.

Запаси складають основу діяльності виробничого підприємства. НП(С)БО 1 визначає запаси як активи, які:

- утримуються для подальшого продажу за умов звичайної господарської діяльності;
- перебувають у процесі виробництва з метою подальшого продажу продукту виробництва;
- утримуються для споживання під час виробництва продукції, виконання робіт та надання послуг, а також управління підприємством [45].

Аналогічне визначення надають і МСФЗ: Запаси – це активи, які:

- утримуються для продажу у звичайному ході бізнесу;
- перебувають у процесі виробництва для такого продажу; або
- існують у формі основних чи допоміжних матеріалів для споживання у виробничому процесі або при наданні послуг [46].

Запаси включають товари, придбані та утримувані для перепродажу, включаючи, наприклад, товари, придбані та утримувані підприємством роздрібною торгівлі для перепродажу, або землю та інше майно, утримуване для перепродажу. Запаси також включають фізичну готову продукцію або незавершене виробництво, а також основні та допоміжні матеріали, що використовуються у процесі виробництва.

Структура та динаміка запасів ТОВ з П «Хенкель Баутехнік (Україна)» в 2020-2022 рр. представлена у табл. 2.8.

Таблиця 2.8 – Структура та динаміка запасів ТОВ з П «Хенкель Баутехнік (Україна)» в 2020-2022 рр.

Показники	Значення, тис. грн.			Абс. приріст	
	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2021/2020	2022/2021
Сировина та матеріали, тис. грн.	45 888	56 630	92 359	10 742	35 729
в % до запасів	35,07%	36,78%	46,23%	1,7%	9,45%
в % до оборотних активів	4,77%	5,94%	13%	1,17%	7,06%
Готова продукція, тис. грн.	46 956	51 819	64 874	4 863	13 055
в % до запасів	35,89%	33,65%	32,47%	-2,24%	-1,18%
в % до оборотних активів	4,88%	5,43%	9,13%	0,55%	3,7%
Пакувальні матеріали, тис. грн.	15 482	14 587	31 307	-895	16 720
в % до запасів	11,83%	9,47%	15,67%	-2,36%	6,2%
в % до оборотних активів	1,61%	1,53%	4,41%	-0,08%	2,88%
Товари для перепродажу, тис. грн.	20 525	26 303	31 095	5 778	4 792
в % до запасів	15,69%	17,08%	15,56%	1,39%	-1,52%
в % до оборотних активів	2,13%	2,76%	4,38%	0,62%	1,62%
Інші запаси, тис. грн.	4 513	6 099	7 447	1586	1348
в % до запасів	3,45%	3,96%	3,73%	0,51%	-0,23%
в % до оборотних активів	0,47%	0,64%	1,05%	0,17%	0,41%
Резерв на покриття збитків	2 525	1 451	12 459	-1 074	11 008
Резерв на знецінення запасів	-	-	14 832	-	14 832
Запаси всього, тис. грн.	130 839	153 987	199 791	23 148	45 804

Джерело: побудовано і розраховано автором на основі Додатку В.

З табл. 2.8 можна побачити, що в структурі запасів найбільшу частку займає сировина та готова продукція. Величина запасів підприємства за три роки збільшилася, і на кінець 2021 року склала суму в 153 987 тис. грн., що на 23 148 тис. грн. більше, ніж на початок 2021 року, на кінець 2022 року спостерігався приріст величини запасів відносно початку 2022 року на 45 804 тис. грн. У структурі матеріальних запасів значна питома вага сировини і матеріалів та готової продукції (на поч. 2021 року 71%, на поч. 2022 року – 70%, на кінець 2022 року – 79%).

Товари для перепродажу і пакувальні матеріали відносно запасів становлять значну частку в 2022 р. (31% обсягу запасів). Інші витрати становлять незначну частку запасів протягом всього періоду (<4% обсягу запасів) (рис. 2.3).

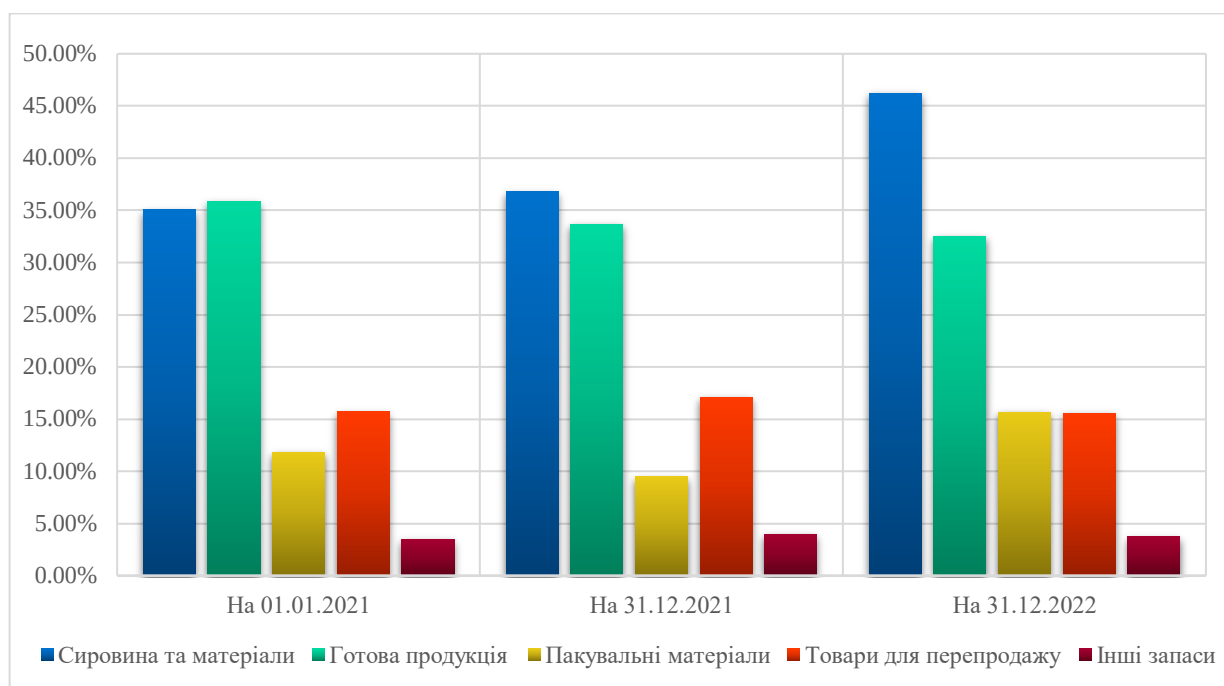

Рисунок 2.3 – Структура запасів ТОВ з П «Хенкель Баутехнік (Україна)» в 2020-2022 рр.

Джерело: побудовано автором на основі Табл. 2.4

Така структура і динаміка окремих видів запасів свідчить про нагромадження запасів, зокрема у вигляді сировини для виробництва, так як виручка в 2022 році порівняно із 2020р. спадала. На основі цього можна стверджувати про відсутність збільшення виробництва, що ще раз доводить тезу про відсутність нормування оборотних активів на підприємстві.

Розрахуємо показники оборотності запасів за елементами. Дані наведено у таблиці 2.9.

Таблиця 2.9 – Аналіз рівня оборотності виробничих запасів та готової продукції ТОВ з П «Хенкель Баутехнік (Україна)» у 2020-2022 рр.

Показники	Формула	2020 р.	2021 р.	2022 р.	Абс. приріст	
					2021/2020	2022/2021
1	2	3	4	5	6	7
1. Виручка від реалізації товарів, тис. грн.	-	2 138 432	2 428 716	1 324 095	290 284	-1 104 621
2. Собівартість продукції, тис. грн.	-	1 319 308	1 589 019	1 200 135	269 711	-388 884
3. Частка матеріальних витрат у собівартості продукції, %	$\frac{p.4}{p.2}$	79,17	80,55	63,25	1,38	-17,30
4. Сума матеріальних витрат у собівартості продукції, тис. грн.	-	1 044 487	1 171 361	882 041	126 874	-289 320

Продовження таблиці 2.9

1	2	3	4	5	6	7
5. Виробничі запаси, тис. грн.	-	65 883	77 316	131 113	11 433	53 797
6. Запаси готової продукції та товарів для перепродажу, тис. грн.	-	64 956	76 671	68 678	11 715	-7 993
7. Коефіцієнт оборотності виробничих запасів, обороти	$\frac{p.4}{p.5}$	32,46	31,41	10,10	-1,05	-21,31
8. Період обороту виробничих запасів, днів	$\frac{360}{p.7}$	11,09	11,46	35,65	0,37	24,19
9. Коефіцієнт оборотності готової продукції та товарів для перепродажу, обороти	$\frac{p.2}{p.6}$	20,31	20,73	17,47	0,41	-3,25
10. Період обороту готової продукції, днів	$\frac{360}{p.9}$	17,72	17,37	20,60	-0,35	3,23

Джерело: побудовано і розраховано автором на основі Додатків А і Б

Дані з таблиці 2.9 підтверджують, що виручка і запаси в динаміці мали різні спрямованості. Така політика підприємства щодо запасів (або її відсутність) призводить до суттєвого зменшення ліквідності його активів.

Загальні показники оборотності запасів товарно-матеріальних цінностей представлені в табл. 2.10.

Таблиця 2.10 – Загальні показники оборотності запасів ТОВ з П «Хенкель Баутехнік (Україна)» в 2020-2022 рр.

Показники	Формула	2020 р.	2021 р.	2022 р.	Абс. приріст	
					2021/ 2020	2022/ 2021
1. Виручка від реалізації товарів, тис. грн.	-	2 138 432	2 428 716	1 324 095	290 284	-1 104 621
2. Вартість запасів, тис. грн.	-	130 839	153 987	199 791	15 598	34 476
3. Коефіцієнт оборотності запасів, обороти	$\frac{p.1}{p.2}$	16,34	15,77	6,63	-0,57	-9,14
4. Період обороту запасів, днів	$\frac{360}{p.3}$	22,03	22,82	54,32	0,80	31,49

Джерело: побудовано і розраховано автором на основі Додатків А і Б

Отже, на основі наведених у табл. 2.8, 2.9 та 2.10 даних слід зазначити, що частка запасів у структурі оборотних активів об'єкта дослідження збільшилася на 11,98%, і це призвело до збільшення періоду обороту товарно-матеріальних цінностей, тобто період оборотності запасів збільшився на 0,8 дня в 2021 році і на

31,49 день в 2022. Відповідно, що, незважаючи на відносну сталість абсолютної величини запасів, ефективність їх використання погіршилася. І хоча збільшення частки готової продукції та товарів для перепродажу до 31% на 2022 р. призвело до зростання періоду обороту готової продукції на 3,23 дні, у загальній картині це не можна вважати ефективним, бо період обороту готової продукції зріс, що призводить до накопичення продукції на складах та зайвих витрат на її зберігання. Тобто компанія не застосовує у своїй діяльності нормування, що є помилкою у процесі управління запасами на багатьох вітчизняних підприємствах. Переваги від нормування запасів та втрати за відмови від нього буде розглянуто докладно у розділі III при обґрунтуванні потреби ТОВ з П «Хенкель Баутехнік (Україна)» в оборотних активах на плановий період.

Наступним важливим активом будь-якого, не лише виробничого підприємства, є дебіторська заборгованість. Дебіторська заборгованість – сума заборгованості дебіторів підприємству на певну дату. В свою чергу, дебітори – юридичні та фізичні особи, які заборгували підприємству певні суми грошових коштів, їх еквівалентів або інших активів внаслідок минулих подій [47].

Структура та динаміка короткострокової дебіторської заборгованості об'єкта дослідження представлена в табл. 2.11.

Таблиця 2.11 – Структура та динаміка дебіторської заборгованості ТОВ з П «Хенкель Баутехнік (Україна)»

Показники	Значення, тис. грн.			Абс. приріст	
	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2021 / 2020	2022 / 2021
Розрахунки з покупцями та замовниками	215 530	233 815	158 179	18 285	-75 636
в % до дебіторської заборгованості	109,12%	100,22%	99,15%	-8,89%	-1,07%
в % до оборотних активів	22,40%	24,52%	22,27%	2,12%	-2,25%
Інші дебітори	0	463	3 248	463	2 785
в % до дебіторської заборгованості	0%	0,20%	2,04%	0,20%	1,84%
в % до оборотних активів	0%	0,05%	0,46%	0,05%	0,41%
Резерв сумнівних боргів	10 010	985	1 898	-9 025	913
Дебіторська заборгованість усього, тис. грн.	197 520	233 293	159 529	35 773	-73 764
в % до оборотних активів	20,53%	24,46%	22,46%	3,93%	-2,00%

Джерело: побудовано і розраховано автором на основі Додатку В

На досліджуваному підприємстві дебіторська заборгованість є короткостроковою (платежі по якій очікуються протягом 12 місяців після звітної дати), що зменшує ризик неповернення боргів. Відповідно до табл. 2.8, обсяг дебіторської заборгованості ТОВ з П «Хенкель Баутехнік (Україна)» на кінець 2021 р. збільшився на 35 773 тис. грн. За 2022 рік дебіторська заборгованість досліджуваного підприємства зменшилася до 159 529 тис. грн. При цьому частка дебіторської заборгованості у вартості всіх оборотних активів знизилася з 21% на початку 2021 р. до 23% наприкінці 2022 р.

У складі дебіторської заборгованості найбільше значення мають розрахунки з покупцями – понад 99%. Заборгованість за іншими дебіторами на початок 2021 р. була відсутня, на 31.12.21 р. ця стаття з'являється в сумі 463 тис. грн, та на кінець 2022 р. частка за цією статтею дорівнює 0,46% (рис. 2.4).

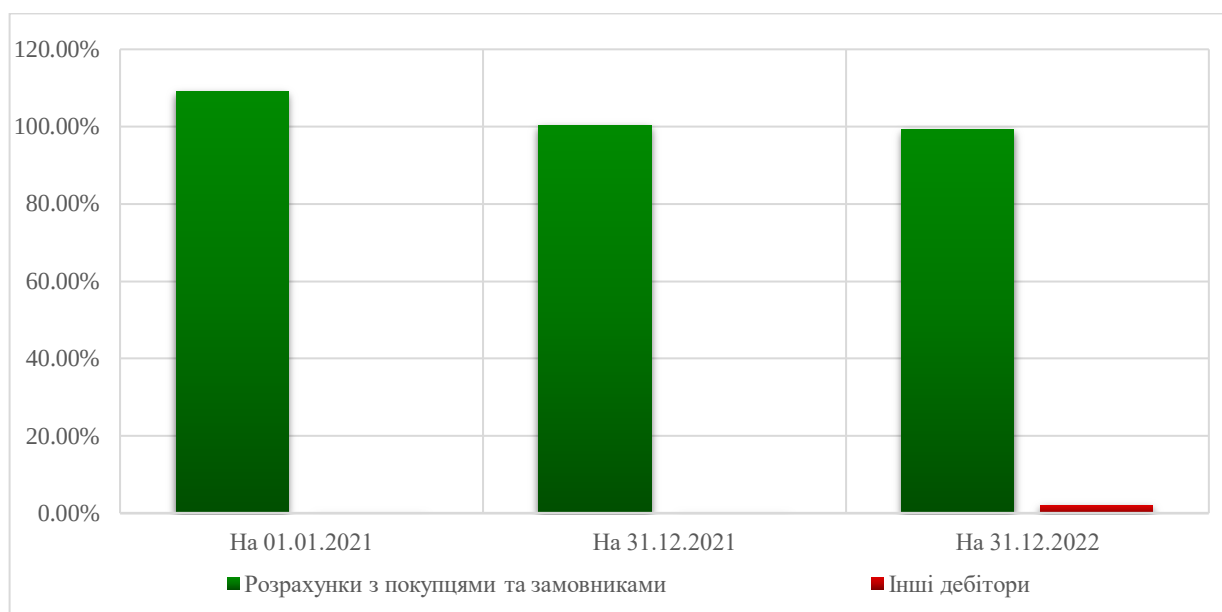

Рисунок 2.4 – Структура дебіторської заборгованості ТОВ з П «Хенкель Баутехнік (Україна)» в 2020-2022 рр.

Джерело: побудовано автором на основі Табл. 2.10

Для проведення аналізу стану та рівня ефективності управління дебіторською заборгованістю ТОВ з П «Хенкель Баутехнік (Україна)», по-перше, необхідно оцінити рівень відволікання коштів на дебіторську заборгованість покупців та замовників та її оборотність. Дані заносимо в табл. 2.12.

Таблиця 2.12 – Динаміка рівня та оборотності поточної дебіторської заборгованості ТОВ з П «Хенкель Баутехнік (Україна)» у 2020-2022 рр.

Показники	Формула	2020 р.	2021 р.	2022 р.	Абс. приріст	
					2021/2020	2022/2021
1. Поточна дебіторська заборгованість, тис. грн	-	197 520	233 293	159 529	35 773	-73 764
2. Оборотні активи, тис. грн.	-	962 140	953 649	710 283	-8 491	-243 366
3. Виручка від реалізації товарів та послуг, тис. грн.	-	2 138 432	2 428 716	1 324 095	290 284	-1 104 621
4. Коефіцієнт відволікання коштів на дебіторську заборгованість, %	$\frac{p.1 * 100\%}{p.2}$	20,53	24,46	22,46	3,93	-2,00
5. Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості, обороти	$\frac{p.3}{p.1}$	10,83	10,41	8,30	-0,42	-2,11
6. Середній період обороту дебіторської заборгованості, днів	$\frac{360}{p.5}$	33,25	34,58	43,37	1,33	8,79

Джерело: побудовано і розраховано автором на основі Додатків А і Б

Аналіз динаміки дебіторської заборгованості засвідчив, що обсяг дебіторської заборгованості ТОВ з П «Хенкель Баутехнік (Україна)» на кінець 2021 р. зріс на 35 773 тис. грн. з 197 520 тис. грн. до 233 293 тис. грн. За 2022 рік дебіторська заборгованість досліджуваного підприємства зменшилася до 159 529 тис. грн. При цьому частка дебіторської заборгованості у вартості всіх оборотних активів зросла з 20,5% на кінець 2020 р. до 22,5% наприкінці 2022 р. У структурі дебіторської заборгованості переважає заборгованість по розрахунках з покупцями та замовниками – понад 99%. Така динаміка пов'язана зі зниженням частки товарів, що продаються у кредит. Це спричинило сукупне зростання коефіцієнту відволікання коштів у дебіторську заборгованість покупців та замовників (зниження на 3,93% в 2021 і зростання на 2% в 2022 році).

Незначне уповільнення оборотності дебіторської заборгованості на тлі зниження частки товарів для продажу у кредит (збільшення обсягу продажу товарів у кредит пов'язане із загальним накопиченням менш ліквідних активів) не свідчить про якісь значні недоліки управління дебіторською заборгованістю. Однак, хоча таке зменшення оборотності дебіторської заборгованості можна вважати нормальним, все ж таки тенденція до збільшення періоду її оборотності змушує

замислитися про вживання заходів щодо більш ефективного її управління, що будуть розглянуті у наступному розділі.

Для того, щоб проаналізувати стан та рівень ефективності управління грошовими активами протягом 2020-2022 рр., треба, враховуючи динаміку та структуру грошових активів підприємства, оцінити рівень та оборотність грошових активів у динаміці, оцінити показники ефективності управління грошовими активами підприємства в динаміці, а потім за результатами розрахунків зробити висновки.

Розглянемо склад та динаміку грошових коштів ТОВ з П «Хенкель Баутехнік (Україна)» (табл. 2.13).

Таблиця 2.13 – Структура та динаміка грошових коштів ТОВ з П «Хенкель Баутехнік (Україна)»

Показники	Значення, тис. грн.			Абс. приріст	
	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2021/2020	2022/2021
Рахунки в банках, тис. грн.	624 191	550 502	304 232	-73 689	-246 270
в % до грошових коштів	100%	100%	100%	0%	0%
в % до оборотних активів	64,88%	57,73%	42,83%	-7,15%	-14,89%
Грошові кошти всього, тис. грн	624 191	550 502	304 232	-73 689	-246 270
в % до оборотних активів	64,88%	57,73%	42,83%	-7,15%	-14,89%

Джерело: побудовано і розраховано автором на основі Додатку В

За табл. 2.13 можна зробити висновок, що у розглянутому періоді структура грошових коштів ТОВ з П «Хенкель Баутехнік (Україна)» незмінна – грошові кошти компанії були представлені на 100% у вигляді безготівкових коштів на рахунках.

Динаміка грошових коштів до зменшення зумовлена змінами в оборотному капіталі (за формою 3), а саме збільшенням запасів та дебіторської заборгованості з одночасним зменшенням кредиторської заборгованості у 2021-2022 рр. Через це грошовий потік від операційної діяльності у 2022 році становив від’ємну величину, чого до цього не спостерігалось. Ситуацію «згладив» факт значного зменшення витрат на виплату дивідендів за фінансовою діяльністю. Однак, незважаючи на це, за 2022 рік чистий грошовий потік залишився від’ємним, як і в 2020-2021 році,

проте отримав значний негативний приріст. Таким чином, грошові кошти за період виключно зменшувалися.

Розрахуємо показники стану та ефективності управління грошовими активами підприємства і покажемо їх в таблиці 2.14.

Таблиця 2.14 – Оцінка стану управління грошовими активами ТОВ з П «Хенкель Баутехнік (Україна)» у 2020-2022 рр.

Показники	Формула	2020 р.	2021 р.	2022 р.	Абс. приріст	
					2021/2020	2022/2021
1. Грошові кошти, тис. грн.	-	624 191	550 502	304 232	-73 689	-246 270
2. Оборотні активи, тис. грн.	-	962 140	953 649	710 283	-8 491	-243 366
3. Поточні зобов'язання, тис. грн.	-	304 222	384 154	255 584	79 932	-128 570
4. Виручка від реалізації товарів та послуг, тис. грн.	-	2 138 432	2 428 716	1 324 095	290 284	-1 104 621
5. Коефіцієнт абсолютної ліквідності ($K_{ал}$)	$\frac{p.1}{p.3}$	2,05	1,43	1,19	-0,62	-0,24
6. Ступінь участі грошових активів в оборотному капіталі (норма грошових резервів) ($P_{га}$), %	$\frac{p.1}{p.2} * 100\%$	64,88	57,73	42,83	-7,15	-14,89
7. Коефіцієнт оборотності грошових активів ($KO_{га}$), обороти	$\frac{p.4}{p.1}$	3,43	4,41	4,35	0,99	-0,06
8. Середній період обороту грошових активів ($ПО_{га}$), дні	$\frac{360}{p.7}$	105,08	81,60	82,72	-23,48	1,12

Джерело: побудовано і розраховано автором на основі Додатків А і Б

Результати аналізу свідчать про зменшення грошових коштів підприємства протягом досліджуваного періоду. За розглянутий період структура грошових коштів не змінилася. Абсолютна ліквідність надмірно висока, що говорить про неефективність використання грошових коштів як частини оборотного капіталу. Оборотність грошових коштів доволі висока, при цьому позитивною тенденцією є зниження періоду оборотності статті на 23,48 дні в 2021, однак негативним виявилось зростання на 1,2 дня в 2022 році.

При цьому, показники стану та ефективності управління свідчать про високий рівень абсолютної платоспроможності досліджуваного підприємства і певну стабільність рівня грошових активів в оборотному капіталі.

2.3 Аналіз впливу оборотних активів на ліквідність та платоспроможність підприємства

У сучасних умовах питання ефективного управління оборотними активами є стратегічно важливим аспектом фінансового забезпечення підприємств. Ділова активність підприємства, що включає в себе ряд комплексних операцій та управлінських рішень, безперечно, визначає його конкурентоспроможність та фінансовий стан. Отже, оцінка ефективності управління оборотними активами та вивчення його впливу на фінансовий стан стає актуальним завданням для управлінського персоналу та фахівців у галузі фінансів.

Розрахуємо показники ділової активності за 2020-2022 рр. для об'єкта дослідження. Узагальнюючу оцінку ефективності управління оборотними активами наводимо у табл. 2.15.

Таблиця 2.15 – Показники ефективності використання оборотних активів ТОВ з П «Хенкель Баутехнік (Україна)» в 2020-2022 рр., тис грн.

Показники	Формула	2020 р.	2021 р.	2022 р.	Абсол. приріст	
					2021 / 2020	2022 / 2021
1	2	3	4	5	6	7
1. Виручка від реалізації товарів	-	2 138 432	2 428 716	1 324 095	290 284	-1 104 621
2. Оборотні активи	-	962 140	953 649	710 283	-8 491	-243 366
3. Запаси	-	130 839	153 987	199 791	15 598	34 476
4. Грошові кошти	-	624 191	550 502	304 232	-73 689	-246 270
5. Дебіторська заборгованість	-	197 520	233 293	159 529	35 773	-73 764
6. Кредиторська заборгованість	-	169 878	236 349	107 493	66 471	-128 856
7. Коефіцієнт оборотності оборотних активів (обороті)	$\frac{p.1}{p.2}$	2,22	2,55	1,86	0,32	-0,68
8. Період обороту запасів (дні)	$\frac{360}{p.1}$	22,03	22,82	54,32	0,80	31,49
9. Термін оборотності грошових коштів (дні)	$\frac{360}{p.1}$	105,08	81,60	82,72	-23,48	1,12

Продовження таблиці 2.15

1	2	3	4	5	6	7
10. Період погашення дебіторської заборгованості (дні)	$\frac{360}{\text{p. 1} - \text{p. 5}}$	33,25	34,58	43,37	1,33	8,79
11. Період погашення кредиторської заборгованості (дні)	$\frac{360}{\text{p. 1} - \text{p. 6}}$	28,60	35,03	29,23	6,43	-5,81
12. Операційний цикл, дні	p. 8 + p. 10	55,28	57,41	97,69	2,13	40,29
13. Фінансовий цикл, дні	p. 12 – p. 11	26,68	22,37	68,47	-4,31	46,10

Джерело: побудовано і розраховано автором на основі Додатків А і Б

За цією таблицею можна зробити такі висновки.

Оборотність оборотних активів зменшилася з 2,22 до 1,86 оборотів за рахунок зменшення виручки від продажів на 814 337 тис. грн і одночасного зниження вартості оборотних активів на 251 857 тис. грн.

Уповільнення оборотності запасів на 32,29 дні при уповільненні оборотності дебіторської заборгованості покупців та замовників на 10,12 днів, та оборотності кредиторської заборгованості на 0,62 дня призвело до зростання фінансового циклу з 26,68 днів до 68,47 днів, що характеризує значно менш ефективне використання фінансових ресурсів в 2020-2022 рр. Така тенденція є вкрай негативною.

У підприємстві через уповільнення оборотності оборотних активів потреба в їх додатковому фінансуванні зростає. Але організація не залучає короткострокових кредитів і не закуповує сировину та матеріали поверх норми виробничого процесу.

Отже, потрібно провести нормування виробничих запасів і шляхом удосконалення організації виробничого процесу зменшувати оборотність, а грошові кошти, що вивільнилися, вкладати у необоротні активи, або робити короткострокові вкладення.

Одним із ключових показників ефективності управління є ліквідність, яка визначає здатність підприємства вчасно здійснювати платежі та виконувати свої фінансові зобов'язання. Висока ліквідність свідчить про здатність підприємства

швидко конвертувати свої активи в грошовий еквівалент, що є важливим для забезпечення фінансової стабільності та уникнення проблем з оплатою зобов'язань. У контексті управління оборотними активами, важливо розглядати стратегії збалансованого управління запасами, дебіторською та кредиторською заборгованістю, спрямовані на максимізацію ліквідності та оптимізацію оборотних активів для досягнення оптимального фінансового стану підприємства.

Визначимо основні показник ліквідності ТОВ з П «Хенкель Баутехнік (Україна)» в таблиці 2.16.

Таблиця 2.16 – Показники ліквідності ТОВ з П «Хенкель Баутехнік (Україна)» в 2020-2022 рр.

Показники	Формула	Значення			Абс. приріст	
		2020 р.	2021 р.	2022 р.	2021/ 2020	2022/ 2021
1. Грошові кошти та їх еквіваленти, тис. грн	-	624 191	550 502	304 232	-73 689	-246 270
2. Поточна дебіторська заборгованість, тис. грн	-	197 520	233 293	159 529	35 773	-73 764
3. Запаси та інші оборотні активи, тис. грн	-	140 429	169 854	246 522	29 425	76 668
4. Поточні зобов'язання, тис. грн	-	304 222	384 154	255 584	79 932	-128 570
5. Коефіцієнт абсолютної ліквідності	$\frac{p. 1}{p. 4}$	2,05	1,43	1,19	-0,62	-0,24
6. Коефіцієнт швидкої ліквідності	$\frac{p. 1 + p. 2}{p. 4}$	2,70	2,04	1,81	-0,66	-0,23
7. Коефіцієнт поточної ліквідності	$\frac{p. 1 + p. 2 + p. 3}{p. 4}$	3,16	2,48	2,78	-0,68	0,30

Джерело: побудовано і розраховано автором на основі Додатку А

Коефіцієнт абсолютної ліквідності означає, яку частину боргу організація зможе заплатити відразу, норматив коефіцієнта 0,2. Як видно з розрахунків, протягом усього досліджуваного періоду коефіцієнт абсолютної ліквідності ТОВ з П «Хенкель Баутехнік (Україна)» має значення значно вище нормативного, при цьому спостерігається тенденція до зниження даного показника.

Коефіцієнт швидкої ліквідності має тенденцію до зниження, що оцінюється позитивно за умови значного перевищення нормативу (0,7 – 1). Так, на початок

2021 р. показник ТОВ з П «Хенкель Баутехнік (Україна)» в середньому склав 2,70, в 2021 р. впав до 2,04. В кінці 2022 р. даний показник досяг мінімального значення за аналізований період і склав 1,81. Абсолютне значення аналізованого показника дуже значне. Організація може розраховуватися зі своїми короткостроковими боргами на 100% тільки за рахунок продажу грошових коштів і дебіторської заборгованості.

Розрахунки показують, що протягом досліджуваного періоду значення показника поточної ліквідності ТОВ з П «Хенкель Баутехнік (Україна)» теоретично відповідає нормативному – не менше 2. Даний показник знизився з 3,16 на початок 2021 р до 2,78 на початку 2023 р. Отже, можна зробити висновок про стабілізацію поточної ліквідності підприємства в аналізованому періоді.

За підсумками аналізу відносних показників можна зробити висновок, що підприємство має запаси ліквідності і платоспроможності протягом усього аналізованого періоду, в 2022 р. всі проаналізовані показники стабілізувалися, однак все одно спостерігався надлишок ліквідності. При збереженні тенденції до збереження поточних значень показників організації не загрожує банкрутство.

З метою поглибленого аналізу ліквідності балансу ТОВ з П «Хенкель Баутехнік (Україна)» необхідно провести порівняння засобів по активах, згрупованих за ступенем спадної ліквідності і пасивів, згрупованих за ступенем терміновості їх погашення. Угруповання коштів підприємства» по активах, згрупованих за ступенем спадної ліквідності в 2020-2022 рр., наведена в табл. 2.17.

Таблиця 2.17 – Групування активів та пасивів ТОВ з П «Хенкель Баутехнік (Україна)» в 2020-2022 рр., тис грн.

Активи	2020 р.	2021 р.	2022 р.
1	2	3	4
Грошові кошти	624 191	550 502	304 232
Разом по першій групі А1	624 191	550 502	304 232
Поточна дебіторська заборгованість	197 520	233 293	159 529
Разом по другій групі А2	197 520	233 293	159 529
Запаси	130 839	153 987	199 791
Інші оборотні активи	9 590	15 867	46 731
Разом по третій групі А3	140 429	169 854	246 522
Разом поточних активів	962 140	953 649	710 283

Продовження таблиці 2.17

1	2	3	4
Необоротні активи А4	781 383	752 459	533 582
Всього активів, прийнятих до розрахунку	1 743 523	1 706 108	1 243 865
Пасиви			
Кредиторська заборгованість	285 710	361 393	251 809
Разом по першій групі П1	285 710	361 393	251 809
Інші поточні зобов'язання	18 512	22 761	3 775
Разом по другій групі П2	18 512	22 761	3 775
Довгострокові зобов'язання П3	87 683	83 706	40 500
Разом зобов'язань	391 905	467 860	296 084
Власний капітал П4	1 351 618	1 238 248	947 781
Всього пасивів, прийнятих до розрахунку	1 743 523	1 706 108	1 243 865

Джерело: побудовано і розраховано автором на основі Додатку А

Аналіз ліквідності балансу ТОВ з П «Хенкель Баутехнік (Україна)» в 2020-2022 рр. узагальнено в табл. 2.18.

Таблиця 2.18 – Аналіз ліквідності балансу ТОВ з П «Хенкель Баутехнік (Україна)» в 2020-2022 рр., тис. грн.

Показники	2020 р.	2021 р.	2022 р.
A1 П1 Платіжний надлишок (+) або недолік (-)	338 481	189 109	52 423
A2 П2 Платіжний надлишок (+) або недолік (-)	179 008	210 532	155 754
A3 П3 Платіжний надлишок (+) або недолік (-)	52 746	86 148	206 022
A4 П4 Платіжний надлишок (+) або недолік (-)	-570 235	-485 789	-414 199

Джерело: побудовано і розраховано автором на основі таблиці 2.17

З табл. 2.18 видно, що при порівнянні першої групи активів і пасивів ТОВ з П «Хенкель Баутехнік (Україна)» протягом всього аналізованого періоду спостерігається платіжний надлишок. Він зменшився з 338 481 тис. грн. на початку 2021 р. до 52 423 тис. грн на кінець 2022 р.

По другій групі активів і пасивів спостерігається платіжний надлишок. Він також зменшився з 179 008 тис. грн на початку 2021 р до 155 754 тис. грн на початку 2023 р. Отже, в разі стягнення короткострокової дебіторської заборгованості підприємство зможе погасити інші поточні зобов'язання.

Як видно, на початку 2021 р. у підприємства був платіжний надлишок по третій групі активів і пасивів в сумі 52 746 тис. грн. В кінці 2022 р. платіжний надлишок склав 206 022 тис. грн. Отже, ТОВ з П «Хенкель Баутехнік (Україна)» в

кінці аналізованого періоду могло погасити всю свою середньострокову заборгованість за рахунок реалізації матеріальних запасів. Отже, у ТОВ з ПІ «Хенкель Баутехнік (Україна)» в даний час є значні резерви ліквідності.

З представлених даних видно, що співвідношення четвертої групи активів і пасивів ТОВ з ПІ «Хенкель Баутехнік (Україна)» було задовільним протягом усього періоду. Протягом 2020-2022 рр. платіжна нестача зменшилася з 570 235 до 414 199 тис. грн. Отже, для збереження і збільшення ліквідності підприємству необхідно підтримувати обсяг власного капіталу. Зробити це можна головним чином за рахунок збільшення розміру нерозподіленого прибутку.

Порівняння активів ТОВ з ПІ «Хенкель Баутехнік (Україна)», згрупованих за ступенем спадної ліквідності і пасивів, згрупованих за ступенем терміновості їх погашення на початку і в кінці аналізованого періоду наведено на рис. 2.5.

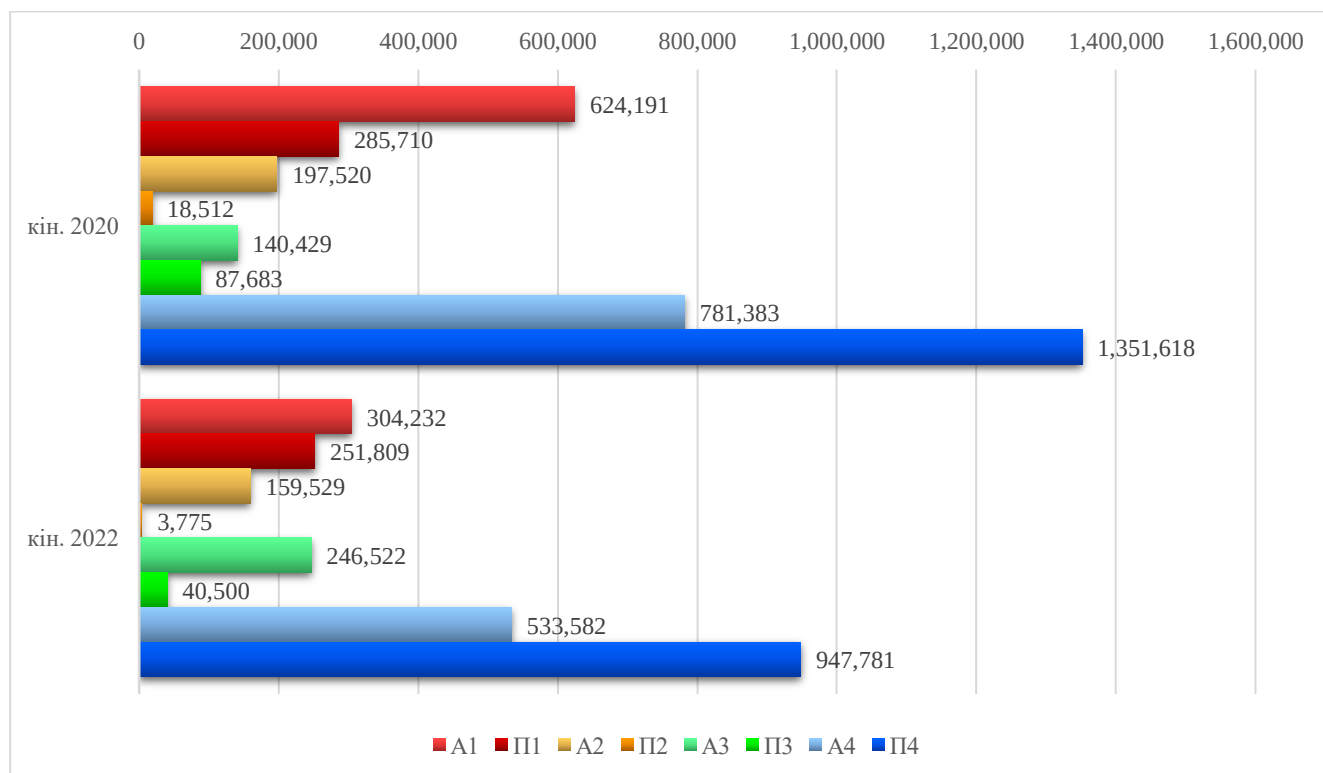

Рисунок 2.5 – ТОВ з ПІ «Хенкель Баутехнік (Україна)», згрупованих за ступенем спадної ліквідності і пасивів, згрупованих за ступенем терміновості їх погашення, в 2020-2022 рр.

Джерело: побудовано і розраховано автором на основі таблиці 2.17

Як показує проведений аналіз, ТОВ з П «Хенкель Баутехнік (Україна)» не має необхідності шукати резерви підвищення ліквідності. За підсумками аналізу абсолютних показників ліквідності об'єкта за 2020-2022 рр. можна зробити такі висновки:

1) Баланс ТОВ з П «Хенкель Баутехнік (Україна)» може бути охарактеризований як абсолютно ліквідний протягом всього аналізованого періоду. При цьому структура активів і пасивів є стабільною і задовільною.

2) В кінці 2022 р ліквідність балансу ТОВ з П «Хенкель Баутехнік (Україна)» покращилася в порівнянні з минулими періодами. Ознаками цього є низька частка кредиторської заборгованості в структурі пасивів, значна і стабільна питома вага абсолютно ліквідних активів – грошових коштів.

Отже, за результатами аналізу видно, що ризик втрати ліквідності у ТОВ з П «Хенкель Баутехнік (Україна)» відсутній. Об'єкт дослідження є великим підприємством із доступом до іноземного капіталу материнської компанії, має значну репутацію та швидко адаптується до умов ринку. Зокрема, останнім можна пояснити зміни в структурі оборотних активів: збільшення дебіторської заборгованості як відповідь на зменшення платоспроможності покупців, нарощення обсягу товарних запасів для нівелювання фактора знецінення коштів і, власне, зменшення залишків грошових активів на рахунках як компенсуючий фактор. Компанія має всі можливості для забезпечення подальшої діяльності.

РОЗДІЛ 3

ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ ПРОЦЕСУ УПРАВЛІННЯ ОБОРОТНИМИ АКТИВАМИ НА ПІДПРИЄМСТВІ ТОВ З П «ХЕНКЕЛЬ БАУТЕХНІК (УКРАЇНА)»

3.1 Обґрунтування необхідності в оборотному капіталі на плановий період

Аналіз фінансових показників підприємства за три останні роки, проведений у розділі 2, свідчить про погіршення ліквідності, платоспроможності та рентабельності, хоча і не критичне для існування підприємства. Це викликає такі ризики, як потенційна втрата платоспроможності в довгостроковій перспективі, зменшення ринкової вартості компанії та зниження інвестиційної привабливості.

Метою даного розділу є визначення шляхів удосконалення управління оборотними активами на ТОВ З П «Хенкель Баутехнік (Україна)». Для досягнення цієї мети буде проведено комплексне дослідження, яке включатиме питання обґрунтування необхідності в оборотному капіталі на плановий період. Зважаючи на ризики, вказані в розділі 1, єдиним суттєвим для об'єкта дослідження є саме неорганізованість виробничих запасів.

Для визначення та обґрунтування потреби ТОВ з П «Хенкель Баутехнік (Україна)» в оборотних активах на плановий період використовуємо факторно-аналітичний метод планування.

Цей метод передбачає розрахунок, виходячи з конкретних умов та планів виробничо-комерційної діяльності з урахуванням даних звітного року. Фінансова індивідуальна потреба як відносна величина виражається у днях, відсотках чи грошових одиницях. При розрахунку факторно-аналітичним методом потреби

оборотних засобів з сировини та матеріалів беруть до уваги транспортний, технологічний, поточний (складський), страховий запаси.

Факторний аналіз базується на використанні детермінованих або стохастичних методів дослідження для визначення впливу окремих факторів (причин) на результативні показники. Крім того, факторний аналіз може бути як прямим (власне аналіз), тобто роздроблення результативного показника на складові частини, так і зворотним (синтез), коли його окремі елементи з'єднують у загальний результативний показник. І детерміновані, і стохастичні моделі мають свої переваги та недоліки. Проте, між ними є одне досить принципове розходження. Загалом, факторний аналіз можна розуміти двояко: у широкому розумінні - це виявлення та оцінка впливу факторів; у вузькому розумінні – оцінка впливу попередньо відокремлених факторів. Стохастичне моделювання дозволяє реалізовувати факторний аналіз у широкому розумінні, а детерміноване – лише у вузькому.

Розрахуємо планову потребу ТМЦ на 2023 р. за умови, що запланована виручка від реалізації продукції на 2023 р. складає 1 456 505 тис. грн. (на 10% більше за поточний рік, що є найбільш оптимальним відсотком зростання реалізаційного виторгу).

У 2021 р. собівартість продукції складала 65% виручки від реалізації продукції, у 2022 р. – 91%. За розрахунками собівартість продукції у 2023 році не перевищить 1 339 985 тис. грн., тобто 92%. Деяке підвищення собівартості продукції у порівнянні з 2022 роком можна пояснити удорожчанням сировини та матеріалів, паливно-мастильних матеріалів, зміною постачальників та іншими факторами.

$$ТМЦ_{пл} = (Сб_{пл} \times ПО_{тмц}) / Д = (1\,339\,985 \times 54,32) / 360 = 202\,188,85 \text{ тис. грн.}$$

де $Сб_{пл}$ – планова собівартість; $ПО_{тмц}$ – період оборотності товарно-матеріальних цінностей; $Д$ – кількість днів у фінансовому році (360).

Страховий запас складає 50%, транспортний, технологічний та інші види запасів складають 10%, тобто запас ТМЦ складає $202\,188,85 \times 0,6 = 121\,313,31$ тис. грн.

Розрахуємо плановий обсяг дебіторської заборгованості на 2023 р. за умови збереження періоду погашення 43,37 днів (значення за 2022 рік):

$$ДЗ_{пл} = (B_{пл} \times ПП_{дз}) / Д = (1\,456\,505 \times 43,37) / 360 = 175\,468,39 \text{ тис. грн.}$$

де $B_{пл}$ – планова виручка від реалізації; $ПП_{дз}$ – період погашення дебіторської заборгованості (період оборотності).

Грошові активи на кінець 2022 р. складала 304 232 тис. грн та були представлені у вигляді залишків на рахунках. Розрахуємо планову потребу у грошових коштах для ТОВ з П «Хенкель Баутехнік (Україна)» на 2023 р.

$$ГК_{пл} = (B_{пл} \times ПО_{гк}) / Д = (1\,456\,505 \times 82,72) / 360 = 334\,672,48 \text{ тис. грн.}$$

де $ПО_{гк}$ – період оборотності грошових коштів.

Страховий запас ГК становить на підприємстві 20% від планової потреби, тобто $334\,672,48 \times 0,2 = 66\,934,5$ тис. грн.

При обґрунтуванні загальної потреби підприємства в оборотних активах не можна не зупинитися на проблемі, що присутня на багатьох вітчизняних підприємствах. Ця проблема є великою помилкою сьогодення у фінансовому управлінні – це відмова від практики нормування, що призводить до значних втрат коштів. Для ТОВ з П «Хенкель Баутехнік (Україна)» найбільш актуальним є нормування товарно-матеріальних цінностей (ТМЦ) та зниження дебіторської заборгованості, що займають у складі оборотних активів відповідно 28,13% і 22,46% станом на 01.01.2023 р.

Визначимо норматив ТМЦ.

Норма оборотних активів ($На_{oa}$) визначається за формулою 3.1:

$$На_{oa} = Пот_з + C_з + Тр_з + Тех_з + Пр, \quad (3.1)$$

де $Пот_з$ – поточний запас; $C_з$ – страховий запас; $Тр_з$ – транспортний запас; $Тех_з$ – технологічний запас; $Пр$ – час на приймання.

Поточний запас визначається за формулою 3.2:

$$\text{Пот}_3 = \frac{I}{2}, \quad (3.2)$$

де I – інтервал між поставками – дорівнює 28 днів.

$$\text{Пот}_3 = \frac{28}{2} = 14 \text{ днів}$$

Страховий запас:

$$C_3 = \frac{\text{Пот}_3}{2} = \frac{14}{2} = 7 \text{ днів}$$

Транспортний запас:

$$\text{Тр}_3 = 0,5 \text{ дня.}$$

Технологічний запас:

$$\text{Тех}_3 = 0,5 \text{ дня} - \text{час на передпродажну підготовку товару.}$$

Час на приймання (відвантаження):

$$\text{Пр} = 0,5 \text{ дня.}$$

Норма оборотних активів за статтею «ТМЦ» складає:

$$\text{На}_{\text{oa}} = 14 + 7 + 0,5 + 0,5 + 0,5 = 23,5 \text{ днів.}$$

Відповідно, можна визначити грошове вираження нормативу оборотних активів щодо ТМЦ (ф. 3.3):

$$\text{Нд} = \text{На}_{\text{oa}} \times B, \quad (3.3)$$

де B – виручка від реалізації за період.

Розрахуємо нормативи запасів за даними 2022 року (табл. 3.1).

Таблиця 3.1 – Нормативи запасів на 2022 рік, тис. грн.

Місяць	Виручка від реалізації за місяць, тис. грн.*	Одноденна виручка від реалізації, тис. грн.	Норматив запасів, тис. грн.
1	2	(3 = 2 / число днів у міс.)	(4 = 3 * 23,5)
січень	92 687	2 990	70 262,46
лютий	79 446	2 837	66 677,64
березень	105 928	3 417	80 299,95
квітень	119 169	3 972	93 348,70
травень	119 169	3 844	90 337,45
червень	132 410	4 414	103 720,78
липень	158 891	5 126	120 449,93
серпень	145 650	4 698	110 412,44

Продовження таблиці 3.1

1	2	3	4
вересень	119 169	3 972	93 348,70
жовтень	105 928	3 417	80 299,95
листопад	105 928	3 531	82 976,62
грудень	39 723	1 281	30 112,48
Разом	1 876 406		
Середнє			85 187,26

Джерело: побудовано і розраховано автором додатку Б і власних досліджень.

*Примітка: *розподіл виручки за місяцями умовний, так як дійсні бухгалтерські дані відсутні у відкритому доступі..*

Середньомісячна величина ТМЦ за нормою склала 85 187,26 тис. грн. Проте, фактично середня величина товарних запасів ТОВ з П «Хенкель Баутехнік (Україна)» за 2022 рік склала $(153\,987 + 199\,791) / 2 = 176\,889$ тис. грн. Таким чином, середні ненормативні запаси ТОВ з П «Хенкель Баутехнік (Україна)» становили $176\,889 - 85\,187 = 91\,702$ тис. грн в 2022 році.

Наявність дебіторської заборгованості характеризує стан розрахункової дисципліни та впливає на стабільність підприємства. Якщо не дотримуватися договірної та розрахункової дисципліни, та не своєчасно пред'являти претензії за боргами, що виникають, то це призведе до значного росту дебіторської заборгованості, а отже, до нестабільності фінансового стану підприємства.

Для управління дебіторською заборгованістю ТОВ з П «Хенкель Баутехнік (Україна)» оцінимо її реальну величину (табл. 3.2). Вихідною інформацією для її оцінки є дані бухгалтерського обліку за заборгованістю конкретних контрагентів, при цьому важливо одержати інформацію не тільки про суму заборгованості, але й про ступені ризику.

Ця таблиця свідчить про те, що найбільшу частку в складі дебіторської заборгованості має середній ризик – 0,32-1,21% (табл. 3.2).

Таблиця 3.2 – Оцінка реальної дебіторської заборгованості в ТОВ з П «Хенкель Баутехнік (Україна)» в 2022 р.

Класифікація дебіторів за ступенем ризику	Сума дебіторської заборгованості, тис. грн.	Питома вага, од.	Ймовірність безнадійної заборгованості	Чиста вартість у випадку дефолту після вирахування забезпечення, тис. грн	Очікувані кредитні збитки, тис. грн.
Низький	2 451	0,0152	0,06-0,12%	2 451	3
Середній	155 829	0,9653	0,32-1,21 %	138 176	1 173
Високий	2 577	0,016	2,9-19,69%	2 577	498
Дефолт	221	0,0014	100%	221	221
Малий та середній бізнес	349	0,0022	0,87%	348	3
Разом:	161 427	1		143 773	1 898

Джерело: побудовано і розраховано автором на основі Додатку В.

Розрахуємо економію оборотних активів, пов'язану зі зменшенням дебіторської заборгованості (табл. 3.3).

Таблиця 3.3 – Розрахунок економії оборотних активів від зменшення дебіторської заборгованості

Показники	2020 р.	2021 р.	2022 р.	Норматив
Виручка від реалізації товарів, тис. грн.	2 138 432	2 428 716	1 324 095	-
Дебіторська заборгованість та аванси видані, тис. грн.	197 520	233 293	159 529	110 341
Період погашення дебіторської заборгованості, днів	33,25	34,58	43,37	30

Джерело: побудовано і розраховано автором на основі Додатків А і Б

При досягненні нормативного значення періоду погашення дебіторської заборгованості в 2022 р. терміном в 30 днів середньорічна величина дебіторської заборгованості складе 110 341 тис. грн. Економія складе $196\,411 - 110\,341 = 86\,070$ тис. грн.

Крім того, зменшення необхідних оборотних активів дозволить заощадити на відсотках банку щорічно (взята сер. відсоткова ставка 25%):

$$86\,070 * 25\% = 21\,518 \text{ тис. грн.}$$

$$\text{Разом економія складе } 86\,070 + 21\,518 = 107\,588 \text{ тис. грн.}$$

3.2 Планування джерел фінансування оборотних активів на плановий період

Будь-яке підприємство має складати бюджет доходів та витрат на певний період в майбутньому. Це може як короткострокова перспектива (1-3 роки), так і стратегічне бачення (3-5 років). Однак, зважаючи на кон'юнктурні коливання ринку, нестабільність економічної та політичної ситуації в Україні, інфляцію та інші незалежні від підприємства чинники, недоцільно розглядати планування діяльності на термін більше 1 року.

Загальновідомим способом оцінки умов забезпечення фінансової рівноваги підприємства на плановий період є визначення відповідності окремих статей балансу вимогам «золотого правила фінансування». Зміст цього правила трактує необхідність узгодження строків, на які мобілізуються фінансові ресурси, зі строками, на які вони вкладаються в реальні або фінансові інвестиції. Під час використання «золотого правила фінансування» варто керуватися двома умовами, які виражають його зміст:

- довгострокові активи/довгострокові пасиви ≤ 1 ;
- короткострокові активи/короткострокові пасиви ≥ 1 [48, с. 696].

Ще одним методичним підходом до оцінки умов забезпечення фінансової рівноваги, може бути оцінка дотримання компанією так званого «золотого правила розвитку підприємства, або «золотого правила економіки». Це правило дає змогу зробити позитивні чи негативні висновки щодо економічного розвитку підприємства з точки зору досягнення кінцевої мети діяльності — отримання прибутку. Без встановлення стану фінансової рівноваги неможливий позитивний економічний розвиток.

Зміст «золотого правила розвитку підприємства» виражається умовою 3.4:

$$T_{\Pi} > T_{\text{в}} > T_{\text{А}} > 100\%, \quad (3.4)$$

де T_{Π} – темп зростання прибутку підприємства, %; $T_{\text{в}}$ – темп зростання виручки від продажу продукції (робіт, послуг), %; $T_{\text{А}}$ – темп зростання сукупних активів підприємства, %.

Перша частина наведеної нерівності ($T_{\text{А}} > 100\%$) трактується як нарощення економічного потенціалу і масштабів діяльності підприємства; друга частина ($T_{\text{в}} > T_{\text{А}}$) – як необхідність забезпечення підвищення ефективності використання усіх наявних ресурсів підприємства; третя частина ($T_{\Pi} > T_{\text{в}}$) – як відносне зниження витрат виробництва й обігу (за рахунок того, що прибуток підприємства зростає швидше, ніж обсяг реалізації продукції і сукупний капітал) [48, с. 696].

На основі зазначених правил проведемо аналіз для ТОВ з П «Хенкель Баутехнік (Україна)» перед безпосереднім плануванням фінансування оборотних активів (табл. 3.4).

Таблиця 3.4 – Оцінка дотримання «золотого правила фінансування» для ТОВ з П «Хенкель Баутехнік (Україна)», тис. грн.

Показники	2020 р.	2021 р.	2022 р.	Критерій	Оцінка
Довгострокові активи	781 383	752 459	533 582		
Довгострокові та постійні пасиви	1 439 301	1 321 954	988 281		
Співвідношення довгострокових активів і довгострокових пасивів	0,54	0,57	0,54	≤ 1	дотримано
Короткострокові активи	962 140	953 649	710 283		
Короткострокові пасиви	304 222	384 154	255 584		
Співвідношення короткострокових активів і короткострокових пасивів	3,16	2,48	2,78	≥ 1	дотримано

Джерело: побудовано і розраховано автором на основі Додатку А.

За даними таблиці виявилось, що протягом 2020-2022 рр. підприємство дотримувалося «золотого правила фінансування», що свідчить про забезпечення умов для досягнення певного рівня фінансової рівноваги.

Другим етапом оцінки умов забезпечення фінансової рівноваги є дослідження дотримання підприємством «золотого правила розвитку підприємства». У табл. 3.5 представлено відповідні розраховані показники.

Таблиця 3.5 – Оцінка дотримання «золотого правила розвитку» для ТОВ з П «Хенкель Баутехнік (Україна)»

Показники	2020 р.	2021 р.	2022 р.
Чистий прибуток, тис. грн	268 465	294 408	-205 002
Темп росту чистого прибутку, % (T_{Π})	73,6	109,66	-169,63
Виручка від реалізації, тис. грн	2 138 432	2 428 716	1 324 095
Темп росту виручки, % ($T_{\text{в}}$)	99,27	113,57	54,52
Активи, тис. грн	1 743 523	1 706 108	1 243 865
Темп росту авансованого капіталу, % ($T_{\text{А}}$)	91,64	97,85	72,91
Результат	$T_{\Pi} < T_{\text{в}} > T_{\text{А}} < 100\%$	$T_{\Pi} < T_{\text{в}} > T_{\text{А}} < 100\%$	$T_{\Pi} < T_{\text{в}} < T_{\text{А}} < 100\%$

Джерело: побудовано і розраховано автором на основі Додатків А і Б.

За даними табл. 3.5 можна дійти до висновку, що протягом досліджуваного періоду перша нерівність ($T_{\text{А}} > 100\%$) не виконувалася жодного разу, що вказує на поступове зниження економічного потенціалу і масштабів діяльності підприємства та заслуговує негативної оцінки.

Друга умова ($T_{\text{в}} > T_{\text{А}}$) виконується у 2020-2021 рр., тобто у цей час забезпечується більш ефективне використання усіх наявних ресурсів підприємства для генерування виручки.

Третя частина «золотого правила розвитку» ($T_{\Pi} > T_{\text{в}}$) не дотримується протягом досліджуваного періоду, що зумовлено відставанням зростання прибутку від зростання виручки через менше падіння рівня витрат.

Таким чином, структура джерел фінансування є стабільною і не вимагає певних обмежень для подальшого планування. Однак, рівень дотримання «золотого правила розвитку» досить низький, і на основі цього можна підтвердити необхідність нормування оборотних активів і джерел їх формування.

Для визначення та обґрунтування таких джерел потреби ТОВ з П «Хенкель Баутехнік (Україна)» в оборотних активах на плановий період 2023 р. складемо баланс оборотних активів. Для цього зробимо наступні розрахунки.

За умови, що рівень рентабельності продажів умовно складе у 2023 році 15% (у 2021 році - 12,1%), планова виручка від реалізації – 1 456 505 тис. грн., а 60%

чистого прибутку планується спрямувати на поповнення оборотних активів, то чистий прибуток на фінансування оборотних активів у 2023 році складе:

$$\text{ЧП}_{\text{оа}} = \text{В}_{\text{пл}} \times P_{\text{ро}} \times 60\% = 1\,456\,505 \times 0,15 \times 0,6 = 131\,085,45 \text{ тис. грн.}$$

де $P_{\text{ро}}$ – рівень рентабельності обороту.

Період обороту кредиторської заборгованості ТОВ з П «Хенкель Баутехнік (Україна)» у 2022 році складає (частка матеріальних витрат у собівартості продукції – 91%):

$$\text{ПО}_{\text{кз}} = (\text{КЗ} \times \text{Д}) / \text{В}_{\text{пл}} = (239\,672 \times 360) / 1\,456\,505 = 59,2 \text{ днів.}$$

де КЗ – торгова та інша кредиторська заборгованість.

На плановий період 2023 року через вимоги кредиторів планується скорочення періоду обороту кредиторської заборгованості до 50 днів.

Тобто, кредиторська заборгованість складе ($\text{Сб}_{\text{пл}} = 1\,339\,985$):

$$\text{КЗ} = (50 \times 1\,339\,985) / 360 = 186\,109 \text{ тис. грн.}$$

Баланс оборотних активів на 2023 р. представимо у вигляді таблиці 3.5.

Таблиця 3.5 – Баланс оборотних активів ТОВ з П «Хенкель Баутехнік (Україна)» на 2023 рік

Оборотні активи	Тис. грн.	Джерела фінансування	Тис. грн.
1. Товарно-матеріальні цінності	121 313	1. Власний оборотний капітал на початок планового року	454 699
2. Дебіторська заборгованість	175 468	2. Чистий прибуток на фінансування оборотних активів	131 085
3. Грошові кошти	334 672	3. Кредиторська заборгованість	186 109
4. Короткострокові фінансові інвестиції	-		
5. Інші оборотні активи	51 404		
Всього:	682 857		771 893
Сальдо:			89 036

Джерело: авторська розробка на основі Додатків А і Б та власних розрахунків.

Всього джерел фінансування оборотних активів 771 893 тис. грн. Профіцит джерел фінансування становить 89 036 тис. грн. Відповідно, на цю суму можна

профінансувати додатково певну статтю оборотних активів або вкласти у необоротні засоби.

Тобто, баланс оборотних активів свідчить про достатність власних джерел фінансування у плановому періоді (2023 рік). Підприємство не відчуває дефіциту оборотних активів, який спаде у плановому році, незважаючи на можливу вимогу кредиторів щодо скорочення періоду обороту кредиторської заборгованості, що, при цьому, не вимагає додаткового залучення банківського кредиту. Така ситуація в цілому позитивно позначається на фінансовому стані підприємства і говорить про відсутність необхідності пошуку резервів для нарощення чистого оборотного капіталу.

3.3 Шляхи підвищення ефективності управління оборотними активами на підприємстві

Важливе місце в системі заходів підвищення ефективності діяльності займає питання раціонального використання оборотних активів. Зокрема, підтримання оптимального рівня чистого оборотного капіталу як показника ефективності управління оборотними активами дозволяє компанії своєчасно погашати свої поточні зобов'язання, інвестувати в операційну діяльність та уникати надлишкових витрат на залучення зовнішнього фінансування. Ефективне управління цим показником сприяє поліпшенню оборотності дебіторської заборгованості, оптимізації запасів та управлінню боргами кредиторів, що зрештою призводить до підвищення операційної ефективності компанії.

Чистий оборотний капітал ТОВ з П «Хенкель Баутехнік (Україна)» на кінець 2022 складає:

$$\text{ЧОК} = \text{ОА} - \text{ПЗ} = 710\,283 - 255\,584 = 454\,699 \text{ (тис. грн)}$$

Позитивне значення ЧОК свідчить про те, що ТОВ з П «Хенкель Баутехнік (Україна)» має власні кошти для фінансування оборотних активів. Однак, як було виявлено в 2 розділі, чистий оборотний капітал помітно зменшився за аналізований період. Причиною було те, що на тлі незначного зменшення оборотних активів компанія в 2022 році, навпаки, наростила поточні зобов'язання, і в 2023 році зменшення останніх було суттєво нижчим, ніж оборотних активів. Відповідно, різниця між оборотними активами та поточними зобов'язаннями – ЧОК – значно скоротилася.

Так як при плануванні оборотного капіталу на наступні періоди може знадобитися залучення кредитів, ЧОК часто є одним із показників, який враховується у кредитних договорах як на стадії отримання позики, так і при її обслуговуванні.

Для збільшення чистого оборотного капіталу компанії слід зосередитись на двох ключових напрямках:

- 1) Підвищення рівня оборотних активів. Компанії слід покращити управління запасами, щоб оптимізувати їх обсяг та забезпечити їх достатність для поточної діяльності без надмірного накопичення. Також має бути проаналізована можливість прискорення обороту дебіторської заборгованості, наприклад, шляхом більш жорстких умов оплати для клієнтів або пропозиції знижок за дострокову оплату.

- 2) Зниження поточних зобов'язань. Для зменшення поточних зобов'язань рекомендується переглянути умови з постачальниками з метою збільшення строків оплати або отримання знижок за дострокову оплату.

Як вже зазначалося, підвищення ефективності використання оборотних активів здійснюється за рахунок прискорення оборотності окремих елементів оборотного капіталу. Для виробничо-торговельного підприємства ТОВ з П «Хенкель Баутехнік (Україна)» найбільш вагомими елементами є грошові кошти й дебіторська заборгованість.

Помилкова практика нашого часу відмови від нормування оборотних активів стала однією із причин кризового стану платіжно-розрахункової дисципліни. Результатом поновлення практики нормування товарних запасів стане значна економія коштів.

Для реалізації нормування оборотних активів можна запропонувати ряд заходів. Основні шляхи скорочення виробничих запасів зводяться до:

- їх раціонального використання;
- зменшення наднормативних запасів товарів;
- удосконалення нормування;
- складання щомісячного переліку продукції та товарів на складі, що не користуються попитом більше місяця або двох. Це необхідно для здійснення заходів щодо прискорення реалізації, тобто вивільнення коштів, «заморожених» у товарах для їх подальшого використання, і запобіганню утворення неліквідів, що перетворюються найчастіше у збитки;
- щотижневого переліку товарів, запас яких зменшився менше встановленого мінімуму;
- поліпшення організації постачання, зокрема шляхом встановлення чітких договірних умов поставок і забезпечення їх виконання;
- оптимального вибору постачальників відповідно до розроблених критеріїв, налагодженої роботи служби логістики.

Що стосується політики управління дебіторською заборгованістю, то вона є частиною загальної політики управління оборотними активами та маркетинговою політикою підприємства, спрямованою на розширення обсягу реалізації продукції та управління тією заборгованістю, що полягає в оптимізації загального обсягу і забезпеченні своєчасної її інкасації.

Завданнями управління дебіторською заборгованістю є:

- 1) обмеження прийнятного рівня дебіторської заборгованості;
- 2) вибір умов продажів, що забезпечують гарантоване надходження коштів;

- 3) визначення знижок або надбавок для різних груп покупців з погляду дотримання ними платіжної дисципліни;
- 4) прискорення отримання боргу;
- 5) зменшення бюджетних боргів;
- 6) оцінка можливих втрат, пов'язаних з дебіторською заборгованістю, тобто втраченого можливого прибутку від невикористання активів, заморожених у дебіторській заборгованості.

Провідні фахівці в галузі управління фінансами пропонують такі заходи щодо вдосконалення системи управління дебіторською заборгованістю, які можна застосувати і на досліджуваному підприємстві:

- виключення із числа партнерів підприємств із високим ступенем ризику;
- періодичний перегляд граничної суми кредиту;
- використання можливості оплати дебіторської заборгованості векселями, цінними паперами;
- формування принципів розрахунків підприємства з контрагентами на майбутній період;
- визначення можливої суми оборотних активів, що відволікаються у дебіторську заборгованість за товарним кредитом, а також за виданими авансами;
- формування умов забезпечення стягнення заборгованості;
- формування системи штрафних санкцій за прострочення виконання зобов'язань контрагентами;
- використання сучасних форм рефінансування заборгованості;
- диверсифікованість клієнтів для зменшення ризику несплати монопольним замовником [49, с. 256].

Їхня кредитоспроможність є основою для визначення критеріїв оцінки покупців і надання умов товарного кредитування. Кредитоспроможність покупця характеризує систему умов, які визначають його здатність залучити кредит у всіх

його формах і повністю виконати всі пов'язані з ним фінансові зобов'язання в установлений термін [50, с. 56].

Формування системи стандартів оцінки покупців включає такі основні елементи:

1. Визначення системи характеристик, що оцінюють кредитоспроможність окремих груп покупців. За товарним (комерційним) кредитом така оцінка здійснюється, як правило, за такими критеріями:

- обсяг господарських операцій з покупцями та стабільність їх здійснення;
- репутація покупця в діловому світі;
- платоспроможність покупця;
- результативність господарської діяльності покупця;
- стан кон'юнктури товарного ринку, на якому покупець здійснює свою операційну діяльність;
- обсяг та склад чистих активів, які можуть здійснювати забезпечення кредиту за умов неплатоспроможності покупця та порушення справи про його банкрутство.

2. Метою створення та перегляду кредитної бази даних покупця є забезпечення можливості проведення такої оцінки. Інформаційна база, яка використовується для цих цілей, складається з інформації, наданої безпосередньо покупцем (перелік яких розрізняється за формою позики, отриманої з внутрішніх джерел (якщо договір з покупцем є постійним); послуги покупцеві) комерційні банки; інші партнери за договором тощо). Перевірка отриманої інформації шляхом логічної перевірки під час комерційних переговорів з покупцями (споживчі кредити) для з'ясування стану їх нерухомості та інші форми в залежності від обсягу кредиту.

3. Групування покупців продукції за рівнем кредитоспроможності ґрунтується на результатах її оцінки та передбачає, як правило, виділення таких їх категорій:

- покупці, яким кредит може бути наданий у максимальному обсязі, тобто на рівні встановленого кредитного ліміту (група «першокласних позичальників»);
- покупці, яким кредит може бути наданий в обмеженому обсязі, обумовленому рівнем допустимого ризику неповернення боргу;
- покупці, яким кредит не надається (при недопустимому рівні ризику неповернення боргу, обумовленому типом обраної кредитної політики).

4. Диференціація кредитних умов відповідно до рівня кредитоспроможності покупців, поряд з розміром кредитного ліміту, може здійснюватися; необхідність страхування кредиту за рахунок покупців; форми штрафних санкцій і т. п. [49, с. 56-57].

Порядок стягнення заборгованості передбачає умови і форму нагадування покупцеві до і після дати платежу; можливість і умови пролонгації заборгованості за наданим кредитом; умови порушення справи про банкрутство неплатоспроможного дебітора.

Є багато способів максимізувати прибутковість дебіторської заборгованості й звести до мінімуму можливі втрати.

Щоб прискорити отримання платежів, рахунок або рахунок-фактуру можна надіслати клієнту, поки його замовлення ще обробляється на складі. Можна також виставляти рахунок за послуги з інтервалами, якщо робота виконується протягом певного періоду, або нараховувати гонорар авансом, що має переваги у порівнянні зі здійсненням платежів по закінченні роботи.

Якщо розвиток бізнесу пасивний, то можуть застосовуватися сезонні датування виставлення рахунків.

Як захід проти непередбачених втрат безнадійного боргу можна використати страхування кредитів. Приймаючи рішення про придбання такого захисту, потрібно оцінити очікувані середні збитки від безнадійного боргу, фінансову здатність компанії покрити ці збитки та вартість страхування [51, с. 125].

Можливо перепродати права на стягнення дебіторської заборгованості, якщо це приведе до чистої економії. Проте при угоді факторингу може бути розкрита конфіденційна інформація.

Щодо шляхів підвищення ефективності управління грошовими активами, треба зазначити, що вони дещо перетинаються зі шляхами вдосконалення управління дебіторською заборгованістю, але мають і свої власні особливості.

Щоб кошти швидше надходили на поточний рахунок компанії, необхідно стимулювати клієнтів швидше оплачувати рахунки, пропонуючи спеціальні знижки.

Застосування накопичувальних знижок і системи преміювання споживачів готової продукції спрямовані, у першу чергу, на збільшення товарообігу і, як наслідок, прибутку підприємства. Система преміювання постійних клієнтів дозволяє розширити коло споживачів не тільки в області знаходження об'єкта господарювання, але й в інших регіонах країни.

Преміювання постійних клієнтів, що працюють з фірмою протягом звітного місяця і вибирають товар на певні суми, здійснюється за поданням бухгалтерії за підсумками роботи за місяць, відповідно до нижченаведеного у табл. 3.6.

Таблиця 3.6 – Система преміювання постійних клієнтів ТОВ з П «Хенкель Баутехнік (Україна)»

Діапазон сум, на які обрано товар	Суми виплат
Від 10 000 до 20 000 грн.	125 грн.
Від 20 001 до 50 000 грн.	250 грн.
Від 50 001 до 100 000 грн.	375 грн.
Від 100 001 до 200 000 грн.	500 грн.
Понад 200 000 грн.	625 грн.

Джерело: авторська розробка.

Преміальні сплачуються з фонду прибутку підприємства.

Дія накопичувальної знижки відбувається протягом усього місяця з 1 січня по 31 грудня. Суми, на які споживач вибирає товар, постійно враховуються й накопичуються протягом року. Після закінчення року ці суми обнуляються. Залежно від накопиченої суми споживач одержує право мати певний відсоток знижки на

ціну товару, що відпускається, відповідно до нижченаведеного у табл. 3.7.

Таблиця 3.7 – Дія накопичувальних знижок ТОВ з П «Хенкель Баутехнік (Україна)»

Накопичені суми, на які обрано товар	Відсотки знижок ціни на продукцію
Від 200 000 до 250 000 грн.	0,5%
Від 250 001 до 500 000 грн.	1%
Від 500 001 до 1 000 000 грн.	2%
Від 1 000 001 до 2 000 000 грн.	3%
Понад 2 000 001	4%

Джерело: авторська розробка.

Як видно, премії та знижки призначені тільки на діапазон сум, на які обрано товар. Від того, швидше чи повільніше дебітор розрахується з підприємством, знижки та преміальні не передбачені.

Крім того, необхідно зробити менеджерів з продажу відповідальними за спостереженням і відновленням статусу клієнта, тобто прив'язати оплату їх праці до реального збору коштів з клієнтів, з якими вони працюють.

Для максимального надходження коштів підприємствам слід розробити систему договорів із гнучкими умовами та способами оплати, такими як:

- передоплата, що припускає наявність знижок;
- часткова передоплата, що поєднує передоплату та продаж у кредит;
- надання проміжного рахунку («ескроу»), що є ефективним при довгострокових контрактах та забезпечує регулярне надходження грошових коштів по мірі виконання окремих етапів роботи;
- банківська гарантія, яка припускає те, що банк відшкодуватиме необхідну суму у випадку невиконання дебітором своїх зобов'язань;
- гнучке ціноутворення, що використовується для захисту підприємства від інфляційних збитків.

Отже, ефективне управління дебіторською заборгованістю та нормування запасів є ключовими аспектами політики компанії щодо управління оборотними активами, оскільки вони прямо впливають на оборотність активів та рентабельність майна. Шляхом зменшення строку погашення дебіторської заборгованості,

оптимізації рівня запасів та преміювання і надання знижок за своєчасні розрахунки підприємство збільшить ліквідність (зменшується обсяг дебіторської заборгованості і запасів, що компенсується зростанням грошових коштів), знизити ризики й оптимізувати витрати (підвищення платоспроможності в перспективі з можливістю її передбачення внаслідок нормування запасів і обмеження дебіторської заборгованості), що сприятиме стійкості підприємства та його розвитку на безперервній основі.

ВИСНОВКИ

У кваліфікаційній бакалаврській роботі було проведено дослідження теоретичних засад та розроблено методичні та практичні рекомендації, щодо удосконалення управління оборотними активами на підприємстві, що дало змогу зробити такі висновки та пропозиції:

1. Оборотні активи — це сукупність коштів, авансованих для створення оборотних виробничих фондів і фондів обігу для забезпечення безперервного кругообігу грошових коштів.

2. Політика управління оборотними активами є складовою загальної фінансової стратегії підприємства, та полягає у формуванні необхідного обсягу та складу оборотних активів, раціоналізації та оптимізації структури джерел їх фінансування.

3. Управління оборотними активами прямо пов'язане з механізмом визначення планової потреби підприємства в них та їх нормуванням. Для підприємства дуже важливо правильно визначити оптимальну потребу в оборотних активах, яка дозволить отримати запланований прибуток при заданому обсязі реалізації продукції при мінімальних витратах. Зниження величини оборотних активів може призвести до фінансової нестабільності, збоїв у виробничих процесах, а отже, до зниження продажів і прибутку. У свою чергу, переоцінка розміру оборотних активів зменшує здатність компанії здійснювати капітальні витрати для розширення свого бізнесу.

4. Аналізуючи діяльність підприємства ТОВ з П «Хенкель Баутехнік (Україна)», було виявлено, що у складі оборотних активів найбільшу частку займають грошові кошти (від 25% до 36% активів залежно від року). Короткострокова дебіторська заборгованість становить також значну величину (13-14% активів). Частка запасів становить менш стабільну величину: на початок 2021 року – 8% від обсягу активів, тоді як на кінець 2022 року – 16%. Окремі статті оборотних активів різко змінюються рік у рік. Це свідчить про те, що протягом

2020-2022 рр. ТОВ з П «Хенкель Баутехнік (Україна)» не проводило політики нормування оборотних активів.

5. Дослідження кожного виду оборотних активів дало такі результати:

- частка запасів у структурі оборотних активів ТОВ з П «Хенкель Баутехнік (Україна)» збільшилася на 12%, що таки призвело до збільшення періоду обороту товарно-матеріальних цінностей, який зріс на 32,29 днів. Відповідно, можна зробити висновок, що, незважаючи на відносну сталість абсолютної величини запасів, ефективність їх використання погіршилася.

- аналіз динаміки дебіторської заборгованості засвідчив, що обсяг дебіторської заборгованості ТОВ з П «Хенкель Баутехнік (Україна)» на кінець 2021 р. збільшився на 35 773 тис. грн. За 2022 рік дебіторська заборгованість досліджуваного підприємства зменшилася до 159 529 тис. грн. При цьому частка дебіторської заборгованості у вартості всіх оборотних активів збільшилася з 20,5% на початку 2021 р. до 22,5% наприкінці 2022 р. У структурі дебіторської заборгованості переважає заборгованість по розрахунках з покупцями та замовниками – понад 99% суми.

- результати аналізу свідчать про збільшення грошових коштів підприємства протягом досліджуваного періоду. За розглянутий період структура грошових коштів не змінилася. На кінець 2022 р. грошові кошти були представлені цілком у безготівковій формі на рахунках в банку – 304 232 тис. грн. Частка грошових коштів становить значну величину на кінець 2021 і 2022 рр. – 32% і 25% активів.

6. Показники стану та ефективності управління свідчать про достатній рівень абсолютної платоспроможності досліджуваного підприємства, стабільність рівня грошових активів в оборотному капіталі. Позитивною тенденцією є пришвидшення оборотності грошових активів. З іншого боку, негативна динаміка рентабельності пояснюється наслідками військової агресії з боку РФ, яка почалася в 2022 році, а саме: зменшення виручки на тлі падіння виробництва в 2022 році, відповідне падіння чистого прибутку (відзначене збитком в 2022 році), а також

ненормовані зміни дебіторської заборгованості та запасів, які компенсували зміни у грошових коштах.

7. Як показує проведений аналіз, ТОВ з П «Хенкель Баутехнік (Україна)» не має необхідності шукати резерви підвищення ліквідності. За підсумками аналізу абсолютних показників ліквідності об'єкта за 2020-2022 рр. можна зробити такі висновки:

- баланс ТОВ з П «Хенкель Баутехнік (Україна)» може бути охарактеризований як абсолютно ліквідний протягом всього аналізованого періоду. При цьому структура активів і пасивів є стабільною і задовільною.
- в кінці 2022 р ліквідність балансу ТОВ з П «Хенкель Баутехнік (Україна)» покращилася в порівнянні з минулими періодами. Ознаками цього є низька частка кредиторської заборгованості в структурі пасивів, значна і стабільна питома вага абсолютно ліквідних активів – грошових коштів.

8. Таким чином було визначено потребу в нормуванні виробничих запасів і необхідність шляхом удосконалювання організації виробничого процесу скорочувати оборотність, а грошові кошти, що вивільнилися, вкладати у необоротні активи, або робити короткострокові вкладення для підтримання їх ліквідності.

9. На 2023 рік прогнозується джерел фінансування оборотних активів на суму 771 893 тис. грн. Профіцит джерел фінансування складе 89 036 тис. грн. Відповідно, на цю суму можна профінансувати додатково певну статтю оборотних активів або вкласти у необоротні засоби. Отже, баланс оборотних активів свідчить про достатність власних джерел фінансування у плановому періоді, а, отже, не вимагається додаткове залучення банківського кредиту.

10. Варто звернути увагу на питання раціонального використання оборотних активів, оскільки воно займає важливе місце у системі заходів щодо підвищення ефективності діяльності. Підвищення ефективності використання оборотних засобів здійснюється за рахунок прискорення оборотності окремих їх елементів. Для ТОВ з П «Хенкель Баутехнік (Україна)» найбільш вагомими

елементами є товарно-матеріальні цінності та дебіторська заборгованість. Відповідно:

- для реалізації нормування оборотних активів можна запропонувати ряд заходів. Основні шляхи скорочення виробничих запасів зводяться до їх раціонального використання; зменшення наднормативних запасів товарів; удосконалення нормування; складання щомісячного переліку продукції та товарів на складі, що не користуються попитом більше місяця або двох; щотижневого переліку запасів, обсяг яких зменшився менше встановленого мінімуму; поліпшення організації постачання, шляхом визначення чітких договірних умов поставок і забезпечення їх виконання; оптимального вибору постачальників відповідно до розроблених критеріїв, налагодженої роботи транспорту.

- завданнями управління дебіторською заборгованістю є: обмеження прийнятного рівня дебіторської заборгованості; вибір умов продажів, що забезпечують гарантоване надходження коштів; визначення знижок або надбавок для різних груп покупців з погляду дотримання ними платіжної дисципліни; прискорення сплати боргу; зменшення бюджетних боргів; оцінка можливих витрат, пов'язаних з дебіторською заборгованістю, тобто втраченого прибутку від невикористання коштів, «заморожених» у дебіторській заборгованості.

11. Економічним ефектом від зменшення строку погашення дебіторської заборгованості, оптимізації рівня запасів та преміювання і надання знижок за своєчасні розрахунки підприємство є зростання ліквідності (зменшується обсяг дебіторської заборгованості і запасів, що компенсується зростанням грошових коштів), зниження ризиків й оптимізація витрат (підвищення платоспроможності в перспективі з можливістю її передбачення внаслідок нормування запасів і обмеження дебіторської заборгованості), що сприяє платоспроможності підприємства та його розвитку на безперервній основі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Mathews, M. R. and Perera, M. H. B. Accounting Theory and Development. 3rd. ed. Melbourne: Thomas Nelson Australia, 1996.
2. Ковальчук І. В. Економіка підприємства: навч. посіб. К.: Знання, 2008. 679 с.
3. Дробишева О. О. Роль оборотних засобів у виробничому процесі підприємства. *Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії*, 2016. Вип. 2. С. 19-24.
4. Янковська В. В. Економічна сутність оборотних активів підприємства. URL: <http://pbo.ztu.edu.ua/article/viewFile/51630/47490> (дата звернення: 15.02.2024)
5. Панадій О. П. Наукові підходи до класифікації оборотних активів. URL: <http://magazine.faaf.org.ua/content/view/1305/35/> (дата звернення: 15.02.2024)
6. Родніченко І.В., Куліш Г.П., Вплив фінансових ризиків на результати діяльності підприємства. *Причорноморський науково-дослідний інститут економіки та інновацій*, 2018. Вип. 25. С. 98-103.
7. Куліш Г.П., Чепка В.В. Фінансовий потенціал підприємства та його роль в умовах нестабільності економіки. *Статистика України*, 2017. Вип. 1. С. 29-35.
8. Rasulova Shakhnoza Khatamovna, Mamayusupova Nigoraxon. Current Assets and Their Role in Company Activity. *Journal of Marketing and Emerging Economics*. Volume: 1 Issue: 7 in December-2021. P. 25-30.
9. Abuzyarova Zh. (2022). Efficiency of use of working capital – as the main condition for successful activities of the enterprise. *Sciences of Europe*, 104, 2022. Pp. 14-16. URL: <https://doi.org/10.5281/zenodo.7298612> (дата звернення: 20.02.2024)
10. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» від 07.02.2013 №73.

11. Н. Ю. Канцедаль, І. М. Клімович, В. І. Ганін. Окремі питання управління оборотними активами підприємства. *Економіка та держава*, 2019. № 11. С. 103-107. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecde_2019_11_23 (дата звернення: 27.02.2024)
12. Ковальчук Н. О., Федішин М. П., Жаворонок А. В. Теоретичні аспекти аналізу складу, структури активів та джерел їх фінансування. *Інвестиції: практика та досвід* № 23, 2019. С. 64-69
13. Бабич Л. М., Головатий В. В. Управління оборотними активами на сучасному підприємстві. *Вісник Національного транспортного університету*. Серія «Технічні науки». Науковий журнал. К.: НТУ, 2022. Вип. 1 (51). С. 11-19
14. Колодізев О., Азізова К. Управління оборотними активами промислових підприємств: сучасні підходи. *Економіка та суспільство*, 2021. Вип. 23. 8 с. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-23-27>
15. Бровко Л. І., Юрченко А. А., Королькова Т. В. Оптимізація оборотних активів та їх вплив на діяльність підприємства. *Економічна наука. Інвестиції: практика та досвід* № 2, 2021. С. 16-22. URL: [10.32702/23066814.2021.2.16](https://doi.org/10.32702/23066814.2021.2.16)
16. Dubrova N., Lysukho I. Analysis of the structure of current assets and the efficiency of their use at the enterprise. *Інтернаука*, 2020 Вип. 2 (18(98)). С. 13-18
17. Ванда Зіновіївна Потій, Куліш Г.П. Система управління ефективністю діяльності підприємств, її особливості і проблеми застосування в Україні. *Науковий вісник Національної академії статистики, обліку та аудиту*, 2017. Вип. 1-2. С. 54-59.
18. Nobanee, H., Abraham, J. Current Assets management of small enterprises. *Journal of Economics studies*, 2014. Vol. 42(4). pp. 1-22.
19. Кубецька О. М., Остапенко Т. М., Палешко Я. С. Управління оборотними активами підприємства в особливих умовах. *Бізнес-Інформ* № 8, 2022. С. 159-165. URL: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2022-8-159-165>
20. Донін Є. О. Політика управління оборотними активами сучасного підприємства. *Finance, accounting, banks*, 2017. Вип. 1. С. 231-240.

21. Новіченко Л. С. Платоспроможність суб'єкта господарювання: сутність, економічний аналіз та напрями підвищення. *Наукові перспективи*, 2022. № 3(21). 11 с. URL: [https://doi.org/10.52058/2708-7530-2022-3\(21\)-83-93](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2022-3(21)-83-93)
22. Перевозова, І., Павлова, Г. Управління оборотними активами підприємства та їх видами. *Економіка та суспільство*, 2021. Вип. 26. 6 с. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-26-12>
23. Кулакова С. Ю. Методологічні аспекти управління оборотними засобами підприємства. *Ефективна економіка*, 2013. № 11. 4 с.
24. Чалапко Л. Д. Методичні основи формування політики управління оборотними активами підприємств будівельної галузі. *Економіка і регіон*, 2012. № 4. С. 17-20.
25. Шуміло О. С., Курочка А. С. Ліквідність і платоспроможність підприємства та методи їх аналізу. *Бізнес-Інформ*, 2023. Вип. №4. С. 105-111. URL: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2023-4-105-111>
26. Вплив економічних та неекономічних чинників на рентабельність підприємства: монографія. [Круглова О., Козуб В., Козуб С., Наумова Т., Акімова Н., Твердохліб К.]; *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*, 2023. Вип. 1(48). С. 193-205. URL: <https://doi.org/10.55643/fcaptp.1.48.2023.3918>
27. Кічук О., Тарасова Ю. Управління оборотним капіталом промислових підприємств. *Економіка та суспільство*, 2022. Вип. 37. 7 с. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-37-60>
28. Gilbert Ogechukwu Nworie, Vitalis O. Moedu, Onyali Chidiebele Innocent. Contribution of Current Assets Management to the Financial Performance of Listed Consumer Goods Firms in Nigeria. *IJTSRD*, January 2023. Vol. 7 (1). Pp. 77-87.
29. Державна служба статистики України. Офіційний сайт. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 21.03.2024)
30. Стецюк, П. А. Методичний інструментарій оцінки ефективності оборотних активів підприємства. *Економіка, менеджмент, бізнес*. Київ: Блиц-Інформ, 2018. № 3 (25). С. 13-19.

31. Забедюк М. С. Проблеми забезпечення та шляхи підвищення рентабельності підприємства в сучасних умовах. *Економічний форум*, 2021. Вип. 1(3), С. 59-64. URL: <https://doi.org/10.36910/6775-2308-8559-2021-3-8>
32. Модернізація аналізу фінансової звітності суб'єктів господарювання в умовах інноваційного розвитку економіки України: монографія. [Л. М. Кіндрацька, І. М. Парасій-Вергуненко, С. В. Калабухова та ін.]; за заг. та наук. ред. д. е. н., проф. Л. М. Кіндрацької. Київ: КНЕУ, 2017. 481 с.
33. Колосінська М. І., Бойда С. В., Семенко О. О. Оцінка фінансового стану підприємства з метою удосконалення його фінансової стратегії. *Ефективна економіка*, 2020. № 4. 8 с. URL: [10.32702/2307-2105-2020.4.93](https://doi.org/10.32702/2307-2105-2020.4.93)
34. Фаріон В. Я. Аналітична оцінка ділової активності та рентабельності підприємств. *Інноваційна економіка*, 2013. № 10. С. 27-33.
35. Купріна Н. М. Сучасні аспекти фінансового аналізу оборотних активів підприємства. *Економіка харчової промисловості*, 2021. Т. 13, вип. 3. С. 46-55.
36. Піскульова І. В., Мавріна М. І. Методичні підходи до управління грошовими коштами підприємств: сучасний аспект. *Ефективна економіка*, 2022. № 1. 7 с. URL: [10.32702/2307-2105-2022.1.88](https://doi.org/10.32702/2307-2105-2022.1.88)
37. Ганін В., Філатова М. Контроль та аналіз оборотних активів підприємства та шляхи їх удосконалення. *Молодий вчений*, 2019. Вип. 11 (75). С. 119-123. URL: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2019-11-75-27>
38. Тютюнник Я. В. Сучасні підходи до визначення економічної сутності оборотних активів підприємства. *Економіка та держава*, 2021. Вип. № 4. С. 157-162. URL: [10.32702/2306-6806.2021.4.157](https://doi.org/10.32702/2306-6806.2021.4.157)
39. Яременко Л. М. Обліково-аналітичне забезпечення управління дебіторською заборгованістю в системі забезпечення ефективної діяльності підприємства. *Ефективна економіка*, 2021. № 12. 11 с. URL: [10.32702/2307-2105-2021.12.78](https://doi.org/10.32702/2307-2105-2021.12.78)

40. Vasechko, L. Напрями вдосконалення ефективності ділової активності підприємства. *Європейський науковий журнал Економічних та Фінансових інновацій*, 2021. Вип. 2(8). С. 4-19. URL: <https://doi.org/10.32750/2021-0201>
41. Мулик Т. О. Аналітичне забезпечення дебіторської заборгованості в системі управління підприємства. *Агросвіт*, 2022. Вип. № 9-10. С. 69-78. URL: [10.32702/2306-6792.2022.9-10.69](https://doi.org/10.32702/2306-6792.2022.9-10.69)
42. Kravtsov A. Innovative financial methods for optimising the solvency of accounts receivable and their impact on the efficiency of a company's operations. *Ekonomika APK*, 2022. Issue 29(3). Pp. 42-50. URL: <https://doi.org/10.32317/2221-1055.202203042>
43. Хома І., Панчак М.-І. Шляхи вирішення проблем щодо ліквідності та платоспроможності малих вітчизняних підприємств. *Економічний простір*, 2023. Вип. 184. С. 148-152. URL: <https://doi.org/10.32782/2224-6282/184-26>
44. Фінансова звітність ТОВ з П «Хенкель Баутехнік (Україна)». URL: <https://www.henkel.ua/company/annual-financial-statement> (дата звернення: 07.03.2024)
45. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 9 «Запаси» від 20.10.1999 №246.
46. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 2 (МСБО 2) «Запаси». Від 01.01.2012.
47. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 10 «Дебіторська заборгованість» від 08.10.1999 №237.
48. Хромушина Л. А. Оцінка умов забезпечення та стану фінансової рівноваги сільськогосподарського підприємства. *Економіка і суспільство*, 2017. Вип. 10. С. 695-700.
49. Мягких І. М. Методичний підхід до аналізу та оцінки дебіторської та кредиторської заборгованості як складових управління фінансової стійкості авіакомпаній України. *Сталий розвиток економіки*, 2013. Вип. № 4. С. 255-262.

50. Особливості формування кредитної політики підприємства по відношенню до покупців. *Інвестиції: практика та досвід*, 2015. Вип. № 6. С. 54-59.

51. Управління дебіторською заборгованістю у сільськогосподарських підприємствах: фінансово-обліковий аспект: монографія. [А. С. Даниленко, О. М. Варченко, І. В. Свиноус та ін.]; за ред. О. М. Варченко. К.: 2019. 288 с.

ДОДАТКИ

ДОДАТОК А

ЗВІТ ПРО ФІНАНСОВИЙ СТАН ТОВ З П «ХЕНКЕЛЬ БАУТЕХНІК (УКРАЇНА)» ЗА 2020-2022 РР.

ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ З ІНОЗЕМНИМИ ІНВЕСТИЦІЯМИ «ХЕНКЕЛЬ БАУТЕХНІК (УКРАЇНА)»

ЗВІТ ПРО ФІНАНСОВИЙ СТАН НА 31 ГРУДНЯ 2020 РОКУ

У тисячах українських гривень

	Примітки	31 грудня 2020 року	31 грудня 2019 року
Активи			
<i>Необоротні активи</i>			
Основні засоби	7	746,019	770,115
Активи з права користування	8	29,334	15,779
Авансові платежі за основні засоби		3,028	6,752
Нематеріальні активи		1,004	1,247
Інвестиції в дочірні підприємства		1,998	1,998
всього необоротних активів		781,383	795,891
<i>Оборотні активи</i>			
Запаси	9	130,839	122,790
Торгова дебіторська заборгованість	10	197,520	252,691
Аванси видані	11	9,590	14,356
Грошові кошти та їх еквіваленти	12	624,191	716,868
Всього оборотних активів		962,140	1,106,705
Всього активів		1,743,523	1,902,596
Власний капітал та зобов'язання			
<i>Власний капітал</i>			
Статутний капітал	13	482,436	482,436
Нерозподілений прибуток		869,182	1,038,028
Всього власного капіталу		1,351,618	1,520,464
<i>Довгострокові зобов'язання</i>			
Зобов'язання з оренди	8	16,906	9,831
Відстрочені податкові зобов'язання	23	70,777	75,655
Всього довгострокових зобов'язань		87,683	85,486
<i>Короткострокові зобов'язання</i>			
Торгова кредиторська заборгованість	14	169,878	181,096
Контрактні зобов'язання	16	23,060	10,531
Резерви та інша кредиторська заборгованість	15	72,358	60,758
Зобов'язання з оренди	8	7,794	4,089
Зобов'язання з податку на прибуток		12,620	22,314
ПДВ до сплати		17,150	16,674
Інші податки до сплати		1,362	1,184
Всього короткострокових зобов'язань		304,222	296,646
Всього зобов'язань		391,905	382,132
Всього власного капіталу та зобов'язань		1,743,523	1,902,596
Від імені керівництва Товариства з обмеженою відповідальністю з іноземними інвестиціями «Хенкель Баутехнік (Україна)»:			

В. П. Дуднік,
Генеральний директор

Н. В. Акімова,
Директор

А. С. Пастушенко,
Головний бухгалтер

Рисунок А.1 – Звіт про фінансовий стан підприємства за 2020 р.

**ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ З ІНОЗЕМНИМИ ІНВЕСТИЦІЯМИ
«ХЕНКЕЛЬ БАУТЕХНІК (УКРАЇНА)»**

**ЗВІТ ПРО ФІНАНСОВИЙ СТАН
НА 31 ГРУДНЯ 2021 РОКУ
У тисячах українських гривень**

	Примітки	31 грудня 2021 року	31 грудня 2020 року
Активи			
<i>Необоротні активи</i>			
Основні засоби	7	713,036	746,019
Активи з права користування	8	35,126	29,334
Авансові платежі за основні засоби		1,313	3,028
Нематеріальні активи		986	1,004
Інвестиції в дочірні підприємства		1,998	1,998
Всього необоротних активів		752,459	781,383
<i>Оборотні активи</i>			
Запаси	9	153,987	130,839
Торгова дебіторська заборгованість	10	233,293	197,520
Аванси видані	11	15,867	9,590
Грошові кошти та їх еквіваленти	12	550,502	624,191
Всього оборотних активів		953,649	962,140
Всього активів		1,706,108	1,743,523
Власний капітал та зобов'язання			
<i>Власний капітал</i>			
Статутний капітал	13	482,436	482,436
Нерозподілений прибуток		755,812	869,182
Всього власного капіталу		1,238,248	1,351,618
<i>Довгострокові зобов'язання</i>			
Зобов'язання з оренди	8	17,611	16,906
Відстрочені податкові зобов'язання	23	66,095	70,777
Всього довгострокових зобов'язань		83,706	87,683
<i>Короткострокові зобов'язання</i>			
Торгова кредиторська заборгованість	14	236,349	169,878
Контрактні зобов'язання	16	25,862	23,060
Резерви та інша кредиторська заборгованість	15	65,095	72,358
Зобов'язання з оренди	8	11,369	7,794
Зобов'язання з податку на прибуток		22,718	12,620
ПДВ до сплати		19,861	17,150
Інші податки до сплати		2,900	1,362
Всього короткострокових зобов'язань		384,154	304,222
Всього зобов'язань		467,860	391,905
Всього власного капіталу та зобов'язань		1,706,108	1,743,523
Від імені керівництва Товариства з обмеженою відповідальністю з іноземними інвестиціями «Хенкель Баутехнік (Україна)»:			

В. П. Дудник,
Генеральний директор

Н. В. Уткіна,
Директор

Рисунок А.2 – Звіт про фінансовий стан підприємства за 2021 р.

**ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ З ІНОЗЕМНИМИ ІНВЕСТИЦІЯМИ
«ХЕНКЕЛЬ БАУТЕХНІК (УКРАЇНА)»**

**ЗВІТ ПРО ФІНАНСОВИЙ СТАН
НА 31 ГРУДНЯ 2022 РОКУ
У тисячах українських гривень**

	Примітки	31 грудня 2022 року	31 грудня 2021 року
Активи			
<i>Необоротні активи</i>			
Основні засоби	7	507,394	713,036
Активи з права користування	8	19,694	35,126
Авансові платежі за основні засоби		4,110	1,313
Нематеріальні активи		386	986
Інвестиції в дочірні підприємства		1,998	1,998
Всього необоротних активів		533,582	752,459
<i>Оборотні активи</i>			
Запаси	9	199,791	153,987
Торгова дебіторська заборгованість	10	159,529	233,293
Податки до відшкодування, та передоплати з податків, окрім податку на прибуток		47	-
Передоплата з податку на прибуток		10,656	-
Аванси видані	11	36,028	15,867
Грошові кошти та їх еквіваленти	12	304,232	550,502
Всього оборотних активів		710,283	953,649
Всього активів		1,243,865	1,706,108
Власний капітал та зобов'язання			
<i>Власний капітал</i>			
Статутний капітал	13	482,436	482,436
Нерозподілений прибуток		465,345	755,812
Всього власного капіталу		947,781	1,238,248
<i>Довгострокові зобов'язання</i>			
Зобов'язання з оренди	8	12,644	17,611
Відстрочені податкові зобов'язання	23	27,856	66,095
Всього довгострокових зобов'язань		40,500	83,706
<i>Короткострокові зобов'язання</i>			
Торгова кредиторська заборгованість	14	107,493	236,349
Контрактні зобов'язання	16	29,151	25,862
Резерви та інша кредиторська заборгованість	15	103,028	65,095
Зобов'язання з оренди	8	12,137	11,369
Зобов'язання з податку на прибуток		-	22,718
ПДВ до сплати		3,735	19,861
Інші податки до сплати		40	2,900
Всього короткострокових зобов'язань		255,584	384,154
Всього зобов'язань		296,084	467,860
Всього власного капіталу та зобов'язань		1,243,865	1,706,108
Від імені керівництва Товариства з обмеженою відповідальністю з іноземними інвестиціями «Хенкель Баутехнік (Україна)»:			

В. П. Дудник,
Генеральний директор

Н. В. Уткіна,
Директор

Рисунок А.3 – Звіт про фінансовий стан підприємства за 2022 р.

ДОДАТОК Б

**ЗВІТ ПРО ПРИБУТКИ АБО ЗБИТКИ ТА ІНШИЙ СУКУПНИЙ ДОХІД ТОВ
З П «ХЕНКЕЛЬ БАУТЕХНІК (УКРАЇНА)» ЗА 2020-2022 РР.**

**ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ З ІНОЗЕМНИМИ ІНВЕСТИЦІЯМИ
«ХЕНКЕЛЬ БАУТЕХНІК (УКРАЇНА)»**

**ЗВІТ ПРО ПРИБУТКИ АБО ЗБИТКИ ТА ІНШИЙ СУКУПНИЙ ДОХІД
ЗА РІК, ЯКИЙ ЗАКІНЧИВСЯ 31 ГРУДНЯ 2020 РОКУ
У тисячах українських гривень**

	Примітки	2020 рік	2019 рік
Дохід від реалізації	16	2,138,432	2,154,171
Собівартість реалізації	17	(1,319,308)	(1,291,372)
Валовий прибуток		819,124	862,799
Витрати на реалізацію та збут	18	(339,111)	(335,225)
Загальні та адміністративні витрати	19	(134,760)	(128,976)
Інші операційні доходи		4,650	2,498
Інші операційні витрати		(17,407)	(1,553)
Операційний прибуток		332,496	399,533
Фінансові доходи	20	29,813	35,876
Фінансові витрати		(335)	(402)
Чистий дохід/(збиток) від курсових різниць		(31,237)	10,526
Прибуток до оподаткування		330,737	445,533
Витрати з податку на прибуток	23	(62,272)	(80,755)
Прибуток за рік		268,465	364,778
ВСЬОГО СУКУПНИЙ ДОХІД ЗА РІК		268,465	364,778

Від імені керівництва Товариства з обмеженою відповідальністю з іноземними інвестиціями «Хенкель Баутехнік (Україна)»:

В. П. Дудник,
Генеральний директор

Н. В. Уткіна,
Директор

А. С. Пастушенко,
Головний бухгалтер

Рисунок Б.1 – Звіт про фінансові результати підприємства за 2020 р.

**ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ З ІНОЗЕМНИМИ ІНВЕСТИЦІЯМИ
«ХЕНКЕЛЬ БАУТЕХНІК (УКРАЇНА)»**

**ЗВІТ ПРО ПРИБУТКИ АБО ЗБИТКИ ТА ІНШИЙ СУКУПНИЙ ДОХІД
ЗА РІК, ЯКИЙ ЗАКІНЧИВСЯ 31 ГРУДНЯ 2021 РОКУ
У тисячах українських гривень**

	Примітки	2021 рік	2020 рік
Дохід від реалізації	16	2,428,716	2,138,432
Собівартість реалізації	17	(1,589,019)	(1,319,308)
Валовий прибуток		839,697	819,124
Витрати на реалізацію та збут	18	(380,004)	(339,111)
Загальні та адміністративні витрати	19	(144,302)	(134,760)
Інші операційні доходи		16,896	4,650
Інші операційні витрати		(1,541)	(17,407)
Операційний прибуток		330,746	332,496
Фінансові доходи	20	20,892	29,813
Фінансові витрати		(937)	(335)
Чистий дохід/(збиток) від курсових різниць		14,041	(31,237)
Прибуток до оподаткування		364,742	330,737
Витрати з податку на прибуток	23	(70,334)	(62,272)
Прибуток за рік		294,408	268,465
ВСЬОГО СУКУПНИЙ ДОХІД ЗА РІК		294,408	268,465

Від імені керівництва Товариства з обмеженою відповідальністю з іноземними інвестиціями «Хенкель Баутехнік (Україна)»:

В. П. Дудник,
Генеральний директор

Н. В. Уткіна,
Директор

А. С. Пастушенко,
Головний бухгалтер

Рисунок Б.2 – Звіт про фінансові результати підприємства за 2021 р.

**ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ З ІНОЗЕМНИМИ ІНВЕСТИЦІЯМИ
«ХЕНКЕЛЬ БАУТЕХНІК (УКРАЇНА)»**

**ЗВІТ ПРО ПРИБУТКИ АБО ЗБИТКИ ТА ІНШИЙ СУКУПНИЙ ДОХІД
ЗА РІК, ЯКИЙ ЗАКІНЧИВСЯ 31 ГРУДНЯ 2022 РОКУ
У тисячах українських гривень**

	Примітки	2022 рік	2021 рік
Дохід від реалізації	16	1,324,095	2,428,716
Собівартість реалізації	17	(1,200,135)	(1,589,019)
Валовий прибуток		123,960	839,697
Витрати на реалізацію та збут	18	(255,558)	(380,004)
Загальні та адміністративні витрати	19	(104,961)	(144,302)
Інші операційні доходи		480	16,896
Інші операційні витрати		(9,896)	(1,541)
Операційний (збиток)/прибуток		(245,975)	330,746
Фінансові доходи	20	14,487	20,892
Фінансові витрати		(3,401)	(937)
Чистий (збиток)/дохід від курсових різниць		(10,653)	14,041
(Збиток)/прибуток до оподаткування		(245,542)	364,742
Витрати з податку на прибуток	23	40,540	(70,334)
(Збиток)/прибуток за рік		(205,002)	294,408
Інший сукупний дохід			
Інший сукупний дохід після оподаткування		-	-
ВСЬОГО СУКУПНИЙ (ЗБИТОК)/ДОХІД ЗА РІК		(205,002)	294,408

Від імені керівництва Товариства з обмеженою відповідальністю з іноземними інвестиціями «Хенкель Баутехнік (Україна)»:

В. П. Дудник,
Генеральний директор

Н. В. Уткіна,
Директор

А. С. Пастушенко,
Головний бухгалтер

Рисунок Б.3 – Звіт про фінансові результати підприємства за 2022 р.

ДОДАТОК В

**ПРИМІТКИ ДО ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ ТОВ З П «ХЕНКЕЛЬ
БАУТЕХНІК (УКРАЇНА)» ЗА 2020-2022 РР.**

Станом на 31 грудня 2020 та 2019 років запаси були представлені таким чином:

	31 грудня 2020 року	31 грудня 2019 року
Готова продукція	46,956	32,618
Сировина	45,888	60,131
Товари для перепродажу	20,525	14,929
Пакувальні матеріали	15,482	14,939
Інші запаси	4,513	1,765
За вирахуванням: Резерву на покриття збитків від застарілих та неходових запасів	(2,525)	(1,592)
Всього	130,839	122,790

Станом на 31 грудня 2021 та 2020 років запаси були представлені таким чином:

	31 грудня 2021 року	31 грудня 2020 року
Сировина	56,630	45,888
Готова продукція	51,819	46,956
Товари для перепродажу	26,303	20,525
Пакувальні матеріали	14,587	15,482
Інші запаси	6,099	4,513
За вирахуванням: Резерву на покриття збитків від застарілих та неходових запасів	(1,451)	(2,525)
Всього	153,987	130,839

Станом на 31 грудня 2022 та 2021 років запаси були представлені таким чином:

	31 грудня 2021 року	31 грудня 2021 року
Сировина	92,359	56,630
Готова продукція	64,874	51,819
Пакувальні матеріали	31,307	14,587
Товари для перепродажу	31,095	26,303
Інші запаси	7,447	6,099
За вирахуванням: Резерву на знецінення запасів	(14,832)	-
За вирахуванням: Резерву на покриття збитків від застарілих та неходових запасів	(12,459)	(1,451)
Всього	199,791	153,987

Рисунок В.1 – Примітка 9 «Запаси» за 2020-2022 рр.

Станом на 31 грудня 2020 та 2019 років торгова дебіторська заборгованість була представлена таким чином:

	31 грудня 2020 року	31 грудня 2019 року
Торгова дебіторська заборгованість	215,530	256,069
Резерв на покриття збитків від знецінення дебіторської заборгованості	(18,010)	(3,378)
Всього торгової дебіторської заборгованості	197,520	252,691

На торгову дебіторську заборгованість жодних відсотків не нараховується. Кредитний період за операціями продажу товарів зазвичай становив 50 днів у 2020 та 2019 роках.

Категорія ризику	Ймовірність дефолту	Загальна вартість у випадку дефолту до вирахування забезпечення	Чиста вартість у випадку дефолту після вирахування забезпечення	Очікувані кредитні збитки
На 31 грудня 2020 року				
низький ризик	0.06% до 0.11%	25,556	20,355	40
Середній ризик	0.27% до 0.78%	145,118	128,789	7,414
Високий ризик	3.6% до 24.8%	43,387	32,022	10,271
Дефолт	100%	217	217	217
Малий та середній бізнес	2.87%	1,252	1,252	68
Всього		215,530	182,636	18,010
			2020	2019
Залишок станом на початок року			3,378	6,949
Зміна резерву			14,632	976
Суми, списані протягом року як безнадійні			-	(4,547)
Залишок станом на кінець року			18,010	3,378

Рисунок В.2 – Примітка 10 «Дебіторська заборгованість» за 2020 р.

Станом на 31 грудня 2021 та 2020 років торгова та інша дебіторська заборгованість була представлена таким чином:

	31 грудня 2021 року	31 грудня 2020 року
Торгова дебіторська заборгованість	233,815	215,530
Інша дебіторська заборгованість	463	-
	<u>234,278</u>	<u>215,530</u>
Резерв на покриття збитків від знецінення дебіторської заборгованості	(985)	(18,010)
Всього торгової та іншої дебіторської заборгованості	<u>233,293</u>	<u>197,520</u>

На торгову та іншу дебіторську заборгованість жодних відсотків не нараховується. Кредитний період за операціями продажу товарів зазвичай становив 40 днів у 2021 та 2020 роках.

Категорія ризику	<u>Ймовірність дефолту</u>	<u>Загальна вартість у випадку дефолту до вирахування забезпечення</u>	<u>Чиста вартість у випадку дефолту після вирахування забезпечення</u>	<u>Очікувані кредитні збитки</u>
На 31 грудня 2021 року				
Низький ризик	0.06% до 0.12%	229,207	158,704	359
Високий ризик	3.38% до 23.22%	4,006	2,931	373
Дефолт	100%	229	229	229
Малий та середній бізнес	2.87%	836	836	24
Всього		<u>234,278</u>	<u>162,700</u>	<u>985</u>

	<u>2021</u>	<u>2020</u>
Залишок станом на початок року	<u>18,010</u>	<u>3,378</u>
Зміна резерву	(17,025)	14,632
Залишок станом на кінець року	<u>985</u>	<u>18,010</u>

Рисунок В.3 – Примітка 10 «Дебіторська заборгованість» за 2021 р.

Станом на 31 грудня 2022 та 2021 років торгова та інша дебіторська заборгованість була представлена таким чином:

	31 грудня 2022 року	31 грудня 2021 року
Торгова дебіторська заборгованість	158,179	233,815
Інша дебіторська заборгованість	3,248	463
	161,427	234,278
Резерв на покриття збитків від знецінення дебіторської заборгованості	(1,898)	(985)
Всього торгової та іншої дебіторської заборгованості	159,529	233,293

На торгову та іншу дебіторську заборгованість жодних відсотків не нараховується. Кредитний період за операціями продажу товарів зазвичай становив 40 днів у 2022 та 2021 роках.

Категорія ризику	Ймовірність дефолту	Загальна вартість у випадку дефолту до вирахування забезпечення	Чиста вартість у випадку дефолту після вирахування забезпечення	Очікувані кредитні збитки
На 31 грудня 2022 року				
Низький ризик	0.06% до 0.12%	2,451	2,451	3
Середній ризик	0.32% до 1.21%	155,829	138,176	1,173
Високий ризик	2.90% до 19.69%	2,577	2,577	498
Дефолт	100%	221	221	221
Малий та середній бізнес	0.87%	349	348	3
Всього		161,427	143,773	1,898
			2022	2021
Залишок станом на початок року			985	18,010
Зміна резерву			913	(17,025)
Залишок станом на кінець року			1,898	985

Рисунок В.4 – Примітка 10 «Дебіторська заборгованість» за 2022 р.

Станом на 31 грудня 2020 та 2019 років аванси видані були представлені таким чином:

	31 грудня 2020 року	31 грудня 2019 року
Аванси, видані постачальникам за послуги	4,384	11,242
Витрати майбутніх періодів	3,264	2,809
Аванси, внесені на рахунки митних органів	1,276	302
Аванси, видані постачальникам за сировину	666	3
	9,590	14,356

Станом на 31 грудня 2021 та 2020 років аванси видані були представлені таким чином:

	31 грудня 2021 року	31 грудня 2020 року
Аванси, видані постачальникам за послуги	11,554	4,384
Витрати майбутніх періодів	2,705	3,264
Аванси, внесені на рахунки митних органів	1,608	1,276
Аванси, видані постачальникам за сировину	-	666
	15,867	9,590

Станом на 31 грудня 2022 та 2021 років аванси видані були представлені таким чином:

	31 грудня 2022 року	31 грудня 2021 року
Аванси, видані постачальникам за послуги	28,693	11,554
Аванси, видані постачальникам за сировину	3,075	-
Аванси, внесені на рахунки митних органів	2,218	1,608
Витрати майбутніх періодів	2,042	2,705
Всього	36,028	15,867

Рисунок В.5 – Примітка 11 «Аванси видані» за 2020-2022 рр.

ГРОШОВІ КОШТИ ТА ЇХ ЕКВІВАЛЕНТИ

Станом на 31 грудня 2020 та 2019 років грошові кошти та їх еквіваленти були представлені таким чином:

	31 грудня 2020 року	31 грудня 2019 року
Грошові кошти в касі та на рахунках у банках	624,191	716,868
Всього	624,191	716,868

Станом на 31 грудня 2021 та 2020 років грошові кошти та їх еквіваленти були представлені таким чином:

	31 грудня 2020 року	31 грудня 2020 року
Грошові кошти в касі та на рахунках у банках	550,502	624,191
Всього	550,502	624,191

Станом на 31 грудня 2022 та 2021 років грошові кошти та їх еквіваленти були представлені таким чином:

	31 грудня 2022 року	31 грудня 2021 року
Грошові кошти на рахунках у банках	304,232	550,502
Всього	304,232	550,502

Рисунок В.6 – Примітка 12 «Грошові кошти та їх еквіваленти» за 2020-2022 р.